

DR. MARGARETA CSABA

Njezin bijeli vijenac

Dr. Margareta Csaba:

Njezin bijeli vijenac

Vi, koje snatrite o bijelom vjenčanom vijencu na svojoj glavi — evo Vam knjige! Vaša vjerna prijateljica, dr. Margareta Csaba, opet Vama progovara. Dok ste još bile u razvojnim godinama puberteta, ona Vam je govorila u »Njezinom proljeću«. Sada, kada stupate pred svetište oltara — kad se odlučujete za Vaš najvažniji životni korak — brak, ona ponovno raspravlja s Tobom kao Tvoja prijateljica i stručno obrazovana liječnica o svim pitanjima koja zasijecaju u brak.

Tu je sve riješeno za svaku djevojku. I to onako, kako može riješiti samo ona, koja Te toplo voli.

Broširana stoji Din: 16.—

Vezana stoji Din: 26.—

Naručuje se:

NAKLADA »SPES«, Zagreb, Martićeva 7,

NARODNA PROSVJETA, Zagreb, Kaptol 29, te svim većim knjižarama.

Dr. Med. MARGARETA CSABA:

Njezin bijeli vijenac

S PREDGOVOROM
Msgra Dra TIHOMIRA TOTHA
SVEUČ. PROFESORA

ZAGREB 1940

IZDANJE NAKLADE „SPES"

PREMA ORIGINALU PRIREDILA:

NAKLADA: »SPES«

ILUSTRACIJE: LJUDEVIT MARTON

TISAK »TIPOGRAFIJE« D. D. U ZAGREBU

UVODNA RIJEČ

Kao nastavak knjige »Njezino proljeće« izlazi u ovome svesku druga knjiga Dr. Margarete Csaba pod naslovom: »Njezin bijeli vijenac«.

Sam naslov nam kaže, da je ova knjiga namijenjena onim odraslim djevojkama, koje stoje pred velikom odlukom života, pred udajom. U svijetlu toga presudnog životnog preblema raspravlja knjiga i sva ona detaljna pitanja, koja sačinjavaju organsku cjelinu s udajom odrasle djevojke. A raspravlja ih onako, kako Dr. Margareta Csaba uvijek piše, t. j. ozbiljno, stručno, s bijelom profinjenom dušom kao što je bijel i vjenčani vijenac, koji resi glavu zaručnice na dan vjenčanja pred oltarom.

U toj je knjizi sve čisto i neokaljano kao što su stranice Sv. Pisma i ako se raspravljaju pitanja, koja prečesto svom silovitom snagom razapinju djevojačku dušu u godinama, kada se sprema da stupi pred oltar. Sve stranice knjige ispunjene su najčistijim kršćanskim duhom, koji prikazuje brak kao svetu zamisao i ustanovu Božju i nerazrešivu sakramentalnu životnu zajednicu, kojoj je prva i najviše svrha: dijete. A usporedo s time zabacuje knjiga svetom ozbiljnošću sve one mračne pokušaje, koji idu zatim, da se ospori dužnost čistog života do vjenčanja,

da se olabave i poruše ograde nerazrešivog braka i da se oduzme i pogazi kruna bračnog života: porod.

Sve je to napisano toplinom ženskog srca, neposrednom živom ljubavlju za sreću djevojke u braku i nekim posebnim višim produhovljenim gledanjem na sve, što je bilo u kojoj vezi sa udajom djevojke. Taj način pisanja posebna je odlika Dr. Margarete Csaba kao književnice, čime ona stvara prema sebi puno povjerenje, osvaja i neodoljivo djeluje.

Pitanja, koja analizira ova knjiga, svuda u svijetu, pa i kod nas su jednaka i ista. Ona daje odgovor na svako pitanje u vezi s udajom i hrvatskoj djevojci. Neka je zato odrasle hrvatske djevojke čitaju. U njoj će naći same sebe i jednog mudrog savjetnika i dobrog prijatelja.

A jednako mudrog savjetnika naći će u njoj i roditelji, kao i svi oni, kojima je na srcu, da hrvatski narod dobije mnogo dobrih i sretnih žena i majki.

Izdavači su zaslužili punu zahvalnost naše javnosti, što su i ovim djelom pritekli našem narodu u pomoć da se izgradi njegova sretna budućnost.

Dr. VJEKOSLAV WAGNER,
vjeroučitelj na ženskoj učiteljskoj školi
čč. sestara milosrdnica u Zagrebu.

PREDGOVOR

»Ono plemenito svojstvo, po kojemu ste vi žene časne, po kojemu ste u malenom krugu i velike; ono što oko vas stvara neki čarobni krug, gdje se sve pretvara u svijetlo i sreću, to je kod vas: ženstvo.

Možete vi biti velike i izvan kućnog praga, ali, vi niste više žene. Možemo vam se diviti, ali nažalost više ne možemo da vas ljubimo. Uistinu je bilo i među ženama velikih junakinja, upraviteljica država, učenjaka i umjetnica.

Evo ih! Judita s krvavom glavom Holofernovom, Djevica Orleanska sva sjajna u licu s blistavim mačem u ruci, Sapho gdje skače u leukadski morski zaljev, Zenobija i Elizabeta gdje vladaju državom, Anogdiceja gdje se oblači u muško odijelo da uzmogne učiti, Areta gdje stoji kao autor ispred svojih četrdeset svezaka knjiga, Katarina Dasdoff kao predsjednica akademije.

Veličanstven je pogled na ovu povorku žena!

Ali pogledati Penelopu, koja u svojoj neslomivoj vjernosti prema mužu razrješuje noću vezivo što ga je zamrsila danju, zato da odbije

prosce, vidjeti weinberške žene, kojima je car Konrad III. dopustio da smiju iz opsjednuta grada iznijeti ono što im je najmilije — a one su iznijele na svojim ramenima svoje muževe i djecu; gledati egipatsku kraljicu, gdje pije s tekućinom pomiješan pepeo svoga ljubljenog muža, promatrati Korneliju, koja pokazuje svoju djecu, kad je pitaju za njezine dragulje... sve to ostavlja neodoljiv utisak.

Zagledati se u sve te ženske karaktere, to nas zadivljuje, potiče nas na duboko poštivanje, oči nam napunja suzama, a srce ljubavlju!«

Koliko muževne snage, koliko brižne ljubavi odsijeva iz tih davno napisanih redaka! Ali kad su stari pisci i pjesnici pisali s toliko topline u onim starim »drevnim« vremenima pohvalne hvalospjeve o najvećoj odlici žene, »ženstvu«, nije ženstvo ni izdaleka imalo toliko neprijatelja u ona »patrijarhalna« vremena kao u naše dane.

I kada bih danas htio podati iscrpne opomene za žensku dušu, možda bi mi ponestalo crnila! Ta već je i sama zamisao bolna, kad pomislimo, kako neprestano i sistematski navaljuju današnje životne prilike na unutarnje utočište ženske duše, na ženstvo! Uvijek bolno djeluje pomisao, kad zamislimo današnju odraslu djevojku, kako protiv nje jurišaju današnje izopačene prilike, opasne moralne napasti, lažne krilatice, a da i ne govorimo o književnosti, umjetnosti i pokvarenom javnom mnijenju! Oko nje

upravo pleše maskirani grijeh, lukavo sakrivena obmana i zvučne krilatice, da je duševno upropaste!

Tko će u ovim prilikama pružiti ruku pomoćnicu ?Tko će pružiti ruku, da ojača one, koje su pod teretom navala upravo iznemogle? Tko će pokazati sigurni put u babilonu meteža lažnih krilatica? Tko će pokazati put, koji ne vodi u mrtvačnicu moralne propasti, nego prema idealnim visinama ženstva — prema Kristu? Tko će zapaliti svijetlu baklju u noći tumaranja i nadmudrivanja? Tko će proizvesti svijetlo, čije zrake neće pokazivati put u smrtonosnu močvaru, nego će proizvesti životnu radost osnovanu na evanđelju?

Ovu svetu i neophodno nužnu zadaću rješava nova knjiga dr. Margarete Csaba »Njezin bijeli vijenac«. To je sustavni i logički nastavak prve njezine knjige pod naslovom »Njezino proljeće«.

Djevojka, koja je bila u pubertetu ovdje je već postala zrela i odrasla. Ona već kuca na vrata života. Ona stoji na pragu udaje ili se razvija u samostalnu ženu, koja će samostalno zarađivati svoj svagdanji kruh.

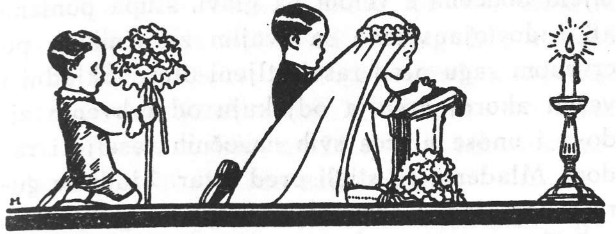
Vjerujem, da će svaka djevojka s velikom duševnom korišću pročitati važne stranice ove knjige. Tà pisane su za nju! Nitko nije pozvaniji da rješava i objašnjuje sve ove probleme od spisateljice, koja je u isto vrijeme stručna liječnica i starija sestra s bogatim iskustvom. Spisa-

teljica, koja je u neprestanom saobraćaju sa zrelim i odraslim djevojkama i koja je prožeta dubokim religioznim svjetovnim nazorom. Jedino je na ovaj način mogla nastati ova knjiga, koja imade osim prednosti, da je savršeno moderna i tu prednost, da je zanimljiva i privlačiva. Osim toga čitav je njezin sadržaj obasjan veličanstvenim svijetlom Kristove moralke.

Neka blagoslov Božji prati ovu knjigu u njezinu beskrajno važnom misijskom radu! Neka je čitaju hiljade i hiljade onih za koje je napisana! Neka izgrađuje takve djevojačke duše, koje će nas »zadiviti, oduševiti, potaknuti na poštovanje, oči naše napuniti suzama, a srce ljubavlju prema njima.«

Dr. TIHOMIR TOTH, sveučilišni profesor.

Djevojački san

»Zato će ostaviti čovjek oca svojega, majku« . . .
(I. Mojs. 2, 24).

U dugim redovima dolaze zatvorene kočije jedna za drugom pred crkvu. Tu se sakupilo mnogo svijeta i načinilo špalir pred crkvenim ulazom. Kad su se otvarala vrata kočija, nastao je u mnoštvu žamor i stiska. Čulo se šaputanje: — Elegantan par! Djeveruša izgleda kao svijetli ružičasti oblak!

Evo gle! Uz nju je mali zlatni dječarac. Kako samo ponosito koraca uz djeverušu noseći u rukama štap, na koji je pričvršćena kita cvijeća! Iza toga prizora nastala je potpuna tišina. Stigla su i zadnja kola okićena bijelim cvijećem. Svi upiru pogled prema njima. Mališani se propinju da što bolje vide, a oni iz zadnjih redova podižu glave i pažljivo slijede svaki pokret . . . Zrakom se prenosi riječ: »zaručnica« . . . Slika, koju pruža taj prizor, je ganutljivo lijepa. Zaručnica, u

bijelo obučena s velom na glavi, stupa ponizno ali i dostojanstveno sa svojim zaručnikom po crvenom sagu pred rasvijetljeni oltar. Skladni i veseli akordi orgulja odjekuju od crkvenih zidova i unose u srca svih nazočnih veselje i radost. Mladenci su stigli pred oltar. Ljudi se guraju naprijed, i sveti obred počinje...

I Ti stojiš tamo. Očaranom dušom gledaš svjetlost, radosna lica, a osobito ono blago anđeosko lice koje kleči uz svoga zaručnika... Oboje su zakićeni ružmarinom. Dok to proživljuješ, možda Ti se u srcu budi želja kao i onome odvažnom mladiću, koji je ugledavši sjajne konjanike uskliknuo: — E, kad bih i ja mogao biti među njima...

* * *

Kaži mi, sjećaš li se takvih prizora? Jesi li doista dosad pomislila ili poželjela, da i sama postaneš takva lijepa zaručnica? Je li bilo tih svečanih prizora i u Tvojem životu?

Kako si rasla, tako je raslo i Tvoje zanimanje za takve doživljaje. Rado si prisustvovala tim prizorima i uz zaručnicu posebnom pažnjom motrila i zaručnika. Tvoj se pogled naslađivao njegovim junačkim stasom, plemenitim pogledom, karakternim crtama lica... Ah, krasan! Pravi genij!! Osim ovako idealnog prizora možda si katkad sa zebnjom u srcu gledala mladu zaručnicu pokraj zaručnika, koji je Tvome oku davao drukčiji utisak: uvenulo lice, ispijeni i mutni pogled, dobom stariji od nje itd. Pri tome si možda pomislila: »No, kad bi dragi Bog stvorio na ovome svijetu samo ovoga jedinog muškarca, onda zahvaljujem! Ovoga? Nikada!« Ni sama ne znaš zašto si tako mislila, ali si tako instinktivno osjećala i žalila zaručnicu.

Kada danas gledaš čije vjenčanje, misliš ujedno i na svoje buduće. Potajno u duhu sve to gledaš. Ti vidiš divno lice, ono lice, koje bi željela vidjeti pokraj sebe pred oltarom...

* * *

»Nije dobro da je čovjek sam« — kaže Sv. Pismo. »Neka se djevojka uda« — vele Tvoji zabrinuti roditelji. — Kad ćeš se udati? pitaju Te dobre prijateljice i vršnjakinje. Davno neviđeni dragi znanci zanimaju se za Tebe veleći: — Zar se još nije udala?...

Udati se! Udati se! Ova Te misao progoni danju i noću, jer Ti o tome govore na svakom koraku. Uzmimo, da se udaji veseliš i da za nju imaš čvrstu volju. Ja ću se, dakle, od srca rado s Tobom o tom porazgovoriti. Razumijem Te! Voljela bi se udati zato i jedino zato, jer se bojiš naslova »usidjelica«. Mogu Te lako uvjeriti, da je Stvoritelj svakom ženskom biću odredio zvanje — makar to ne bila baš udaja. Voljela bih, da upoznaš ono zvanje, koje Ti je namijenio dragi Bog. Znam da bi hrabro, savjesno i radosno primila i izvršila životnu svoju dužnost. Voljela

bih, da one ruke, koje ćeš s ganućem u duši staviti pred Božjim oltarom u ruke muškarca, nikada s užasom ne povučeš natrag. Željela bih da onaj prsten koji će staviti Božji sluga na Tvoj prst, nikada ne zaželiš lakoumno zamijeniti s drugim. Htjela bih, da si uvijek vedra i vesela, da si sretna žena, koja spremnim srcem i oduševljenjem pomaže Gospodinu u blagoslovljenu poslu, u izgradnji narodne budućnosti i odgoju njezina naraštaja.

Zar ne, da ne ćeš žaliti ni truda ni vremena, da upoznaš ono što Ti kao miraz pruža za život veliko životno iskustvo i vjera kršćanskih liječnica? Primi njihove savjete i oni će osigurati Tvoju sreću ovdje na zemlji, a blaženstvo na nebu. Ti će savjeti ujedno pridonijeti mnogo za napredak naše drage domovine.

TAJNE IZ SOBE ZA LIJEČNIČKU ORDINACIJU

Kad mi muža unaprijede...

Pohodila me mlada zaručnica. S njom je došlo proljeće u moju tihu sobu za ordinaciju. Iz njezina mlada bića izvire radost. Ganutljivo mi priča o svom zaručniku, koji je osvojio i njezina oca. Pošten je i sâm je svojevoljno donio liječničko uvjerenje i tako raspršio svaku sumnju u srcu zaručničina hranitelja. Roditelji su mu na mjestu.

No i članovi se zaručničine obitelji nemaju ničesa bojati. Ne samo divna plava kosa zaručničina i njezino zaokruženo lice, nego cijela njena pojava služi kao sigurna podloga čestitosti i samim nepovjerljivim liječničkim očima. Njezin organizam sportom očeličen i dobro njegovan, zatim zdravo srce i neistrošeni živčani sistem obećavaju najbolju budućnost. Vidi se, da je ne treba mnogo hrabriti i umirivati. Njezine misli lete u buduće gnijezdo, koje su brižne majčine ruke pripravile i poljepšale. Bilo Ti sretno!

Iza povjerljiva razgovora, mi se rastadosmo. Kroz zatvorena vrata, u duhu gledam taj sretan par. Zdrav i pošten bračni par! Gledam, kako će se veselo ta sretna obitelj nastaniti! ... Čini mi se kao da već čujem veseli dječji smijeh u naručju majčinu ...

* * *

Prošlo je nekoliko mjeseci, otkako smo se rastale. Iznenada se jednoga dana opet sastadosmo. Promijenila se. Odjevena po najnovijoj modi, miran pogled zamijenio je nemiran, i anđeoska je vedrina zamijenjena nemirnim izrazom lica ... Jedva sam se snašla od tih bolnih utisaka. Da nije možda nesretna? Zar ni ovaj brak nije sretan? Takva i slična pitanja pojavila se u mojoj duši ...

Videći me smetenu, poče mi brzo pričati o svojoj obitelji. S mužem se slaže, voli ga, upravo »obožava«. Žive u najboljoj slozi. Ona je samo malo nervozna.

— Nervozna si?

— No, da! Naš je stan vrlo malen. Odgovara samo zahtjevima dvojice ... A prihod je upravo toliki, da uz vrlo dobro gospodarenje jedva možemo živjeti ...

Malo sam začuđeno gledala njezinu finu, modernu haljinu. Ako se ona ovako odijeva, prihod ne može biti tako malen, kako priča. I bacim svoj pogled na njezino lice, koje je počelo mijenjati boju.

Moj je pogled smete, i ona prošapće: — Moramo se čuvati ... još ne možemo imati bebu — ili bolje reći — nije nam moguće da imamo dijete ...

— Nije moguće? Ali svrha braka? ... — Jest, znam. Jako volim dijete. Moja susjeda ima zlatno djetešce. Oh, kad bi bilo moje! Ali za sad je još nemoguće. Bit će onda, kad mi muža unaprijede i kad imadnemo veći stan ...

Uzalud govorim. Njezina bi nervoza prestala samo onda, kad bih ja kao liječnica osigurala, da njeno dijete dođe u veći stan. Budući da ja svojom rukom neću da ubijem dijete pod majčinim srcem, jer savjestan liječnik to ne može učiniti, njezin je pogled kad smo se rastale postao još nemirniji ...

* * *

Nakon nekoliko godina opet sam se sastala s lijepom ženom. Na prvi pogled mogu ustanoviti, da je savršeno podučena u svim niansama najnovije mode. Bez sumnje ona i sada spada među lijepe žene. Ali njezino lice kao da je uvenulo. Kako je to moguće? Tek nekoliko godina od posljednjeg susretaja, pa ostavile tako snažan trag na njezinom licu! Ta ona bi morala imati sada najljepši izgled! Nije valjda bolesna?

Počele smo razgovarati. Brzo saznajem, da ju je zahvatila nervoza u najtežem stupnju. Posjećuje opće poznatog specijalistu, koji je liječi injekcijama, dijatermijom i kupkama ...

Danas je bolje raspoložena nego inače, jer je sanjala da drži u svom naručju lijepo dijete, kovrčaste kose... I sâm je specijalista tješi, da je situacija bolja i još ima nade...

Malo bih željela živjeti...

Od sunca izgorjela, puna života, mlada žena dolazi k meni. Izgleda kao zrelo mirisavo voće. Gledajući često nasilno omršavljene žene, potrebno je da odmorimo oči na takvim klasičnim formama. Unaprijed sam se veselila našem razgovoru. Barem ću nešto čuti o davno neviđenim dragim crnomanjastim obraščićima. O njima se danas malo govori. Međutim mlada majka brzo skrene razgovor na nešto drugo.

— Znam, Vi se ne bavite takvim stvarima, ali budite tako dobri, pa mi recite barem koju dobru, pouzdanu adresu...«

— Što Vam pada na pamet? Zar se ne radujete svojoj lijepoj dječici?...

— Kako ne! Ali znate, molim Vas, troje je sasvim dosta. Za njih se možemo brinuti, bude li išlo sve dobro. Za više mi zbilja ne dostaje. Kad bismo još jedno imali, to bi značilo, da za malog Štefeka ne možemo držati instruktora i morali bismo otpustiti služavku.

Na brzu joj ruku i oduševljeno nabrojim Galileja, Dürera, Washingtona, Mozarta, a među

ostalim i velikog državnika našeg vremena Mussolinija. Oni će biti uvijek prvaci čovječanstva. A oni su u *mnoštvu* svoje braće naučili, da život nije samo udobnost i razmaženost. I tada je došao pravi uzrok na svijetlo: — Ali molim Vas, *ja bih voljela još malo živjeti!* Mlada sam, a volim i društvo. Ovako se dalje ne može; ili je na putu jedno ili dojim drugo...

— To je istina... Ali se tomu može izbjeći i na drugi način. Nije potrebno neminovno ubiti čovjeka! Dosta je da se ubije želja. Tako dugo dok ne želite imati djece, ne služite se bračnim pravom, nego živite jedno s drugim kao brat i sestra.

— Želju ubiti?? Ali molim Vas! Moja mi je prijateljica pričala, da je dobila samo jednu injekciju u stegno i s time je bilo riješeno pitanje...

Tada se obratila s molbom k meni. — Vi biste mi mogli vrlo lako pomoći!... Ah... Zar to nije sigurno? Ne budite tako strogi! Dajte mi barem jednu dobru adresu. Zar mi ne ćete dati? Ja imam jednu, ali nije dosta pouzdana... Bojim se, da me to ne bi stajalo života, a mojoj je djeci majka još potrebna. Ali molim Vas, zašto me tako gledate? Zar ni Vi do toga ozbiljno ne držite i u to ne vjerujete? Pogledajte oko sebe, koliko je žena bez djece! Kad bi to bilo opasno...

Mi smo se hladno rastale.

* * *

Nije prošlo ni dva tjedna, kad sam jednoga dana rano u jutro bila pozvana... Kroz zatvorena vrata dopiralo mi je do ušiju: »Gospođi je jako pozlilo. Čitavu ju je noć hvatala groznica«.

Naslućujući veliko zlo, požurila sam se. Uzela sam sa sobom najnužnije stvari i uputila se k bolesnici. Čim me je ugledala, bilo joj je lakše. Ona me je prepoznala. Njezin pogled, upravljen prema meni, usrdno je molio. Govorila je: — Mojoj djeci... potrebna je... još... majka... Nikada... više...!

Čin koji je pokušala nije je stajao života, ali je naučila, da bi je lako mogao stajati. I tko »želi još živjeti« neka na taj način ne pokuša osigurati život.

Moj muž je nezaposlen

Danas je blagdan Nevine dječice. Još sam sva u božićnim radostima. Željela bih prigrliti svaku majku i svako dijete. Zamišljeno gledam crvenu žeravicu u peći. Iz tih me misli prene zvonce. Došla je neka bolesnica, iako još nije vrijeme za ordinaciju. Dočekala sam je ljubeznim pogledom. Izgleda siromašna, ali je prilično obučena.

»Došla sam iz daleka, jer sam čula da je gospođa vrlo dobra srca i da pomaže siromašne ljude.«

Stideći se odbijam te laskave riječi. — Dobro, ženo, čime Vam mogu pomoći?

— Znate, mi smo siromašni. Moj je muž nezaposlen. Ni maloga ne možemo da dosta nahranimo. Od moje se plaće uzdržavamo vrlo oskudno i stanujemo na periferiji.

I neprestano govori i govori. Sama je prekinem: — Kako bih Vam mogla pomoći? Kakav bi posao mogao obavljati Vaš muž?

»Nijesam za to došla!«

Naglašuje svaku riječ i gleda u mene oštro, upravo ljutito, jer je nisam razumjela.

Bolesnica nastavi opet: — Govorili su mi, da gospođa sigurno može pomoći.

— Hoću, ženo, pomoći ću Vam, samo mi kažite, što želite. I jer sam bila u božićnom raspoloženju, nisam se obazirala na njezin oštri pogled. Ta to je sitnica. Iskreno sam je počela bodriti, ali mi ona razdraženo odgovori:

— Nijesam ja zato došla, ja sam u drugom stanju. Kazali su mi, da ću ovdje sigurno naći pomoći...

S užasom sam je pogledala. Zar takva šta traži od mene u božićno vrijeme, na dan Nevine dje-

čice? Tražila je hladno i ravnodušno, da ispunim svoju dužnost.

Jest, svoju dužnost! Liječnica sam, i moje je zvanje da pomažem bolesnicima, u koliko je to samo moguće. Ali ja nisam ni krvnica ni ubojica . . .

Poslije kratke polemike, žena je gorko zaplakala i priznala, da se jako boji, jer da će je to zadesiti prije ili kasnije. Do danas nije ona upoznala težinu i odgovornost takvih čina. U njima je sadržana najveća nečovječnost tj. ubivstvo čovjeka. A tko ju je s tim upoznao? Tko je na to sili? Onaj koji je dio njezina života — njezin muž! On to traži od nje. Rekla mi je, da je on čeka na ulici, i ona sirota ne smije kući, dok ne ubije život onome, kojega osjeća pod svojim srcem. U duši sam žalila jadnicu. Nastojala sam je utješiti riječima punim razumijevanja i sažaljenja. Kad sam joj iznijela kršćansko kao i vlastito mišljenje o toj stvari, obećala je, da to ne će učiniti nikada ni pod koju cijenu. Kroz suze je ponavljala svoju odluku. Tako smo se rastale . . .

Sumrak se spuštao, kad je sirotica otišla od mene. U to se sjetim, kako je rekla, da je muž čeka na ulici. Otvorim prozor. Ledeni zrak mi je udario u lice, a prizor na ulici me iznenadio.

Radnik se nestrpljivo šetao pred mojim kućnim vratima. Najedamput je stao i upitnim pogledom pružio ruku prema ženi . . . Zatim je surovo napao na ženu, kad mu se približila. Dosta dugo su se žestoko razgovarali . . . a onda ju je povukao prema susjednim vratima, gdje je on već prije opazio liječničku firmu. Žena je koracala nesigurnim koracima i unišla kroz vrata. On je ostao pred vratima i nervozno šetao gore dolje . . . Jadna žena!

Jedna fotografija

U veselom društvu razgovaralo se o nedavno prošlim božićnim doživljajima. Ujedamput uđe u sobu ljupki mladi bračni par. Svi su ih s radošću pozdravili.

— Šta ima nova? Šta vam je donio mali Isus? Nudeći im mjesta, mlada je žena sjela kraj mene. Brzo smo se upoznale i započele razgovor. Prije godinu dana je svršila sveučilišne nauke, i onda se udala. Vedrim pogledom i radosnim srcem pričala mi je o svom malom novom domu. Nadodala je, da još u domu mnogo toga manjka, ali će već dragi Bog pomoći. S vremenom će se sve popuniti. Ta mi smo još mladi.

— Gdje ste proveli Badnje veče? — Najprije smo bili kod mame, a nakon toga, ono pravo smo proživjeli u svojoj kući. O, kako smo bili sretni, vrlo sretni!

Dok mi je to pričala, lice joj se preobrazilo i

napokon izvadi iz ručne torbe jednu fotografiju. Pruži mi je, pocrvenjevši u licu.

— Šta je na slici? Čuj!

Pod lijepo ukrašenim božićnim drvcem nalaze se svakovrsni darovi. Najviše ima knjiga. Pored darova položeno je pod bor lijepom vrpcom ukrašeno odijelo za dijete. Upitnim pogledom gledam mladu ženu, a ona sva razdragana nastavi pričanje:

— Jest! Znate, ovo božićno drvce nismo pravili samo za nas dvoje, nego i za »njega«, makar ga nismo mogli vidjeti. Ali »on« je ipak bio među nama. Pod božićno drvo smo metnuli barem njegovo odijelo i s radošću smo mislili na njegov dolazak. Ako Bog dadne o drugom Božiću bit će mu pola godine. Oh, tada će već gledati bor, blistave svjećice i pružat će svoje malene ručice prema njima...

Sva radosna i blažena još mi je dugo pripovijedala o malome anđelu, koji će doći na svijet. Istina, ne zna se da li će biti curica ili dječak, ali to nije važno. Bit će jedna lijepa, draga duša, koju će oni voditi Gospodinu Bogu.

Zadovoljno sam gledala sretnu majku i čestitala sam joj od srca. Dok naša domovina ima takvih djevojaka, onda ipak nije sve izgubljeno, makar često u životu moda i moderni zahtjevi diktiraju drugo.

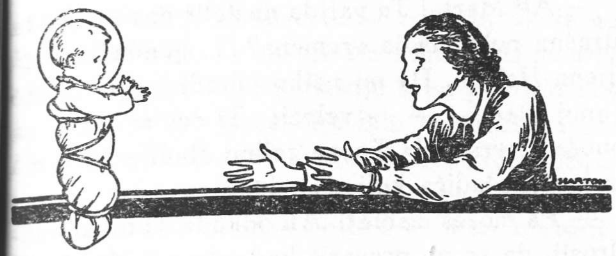
To spada na žene

Ovaj čas se sama pitam, zašto sam odmah na početku knjige napisala ozbiljne događaje? Zar to spada na djevojke, pa makar su već i odrasle? Zar to ne spada samo na žene?

Istina, to spada na žene. Ali kad Ti ne bi znala sve te stvari, možda bi mislila, da je brak samo divna pjesma, krasna obećanja, sjajno vjenčanje... Da, sve je to istina, ali draga sestrice, sa brakom su skopčane ne samo nove časti i prava, nego u isto tolikom omjeru i brige i dužnosti. Zato, kad misliš na svoga budućega druga, ne misli samo na plemeniti profil, na dobro uglačane hlače, na moderni auto i tome slično, nego misli i na dušu, s kojom ćeš biti u zajednici. Vagni dobro, što je korisnije: ili se na svaki način udati, a poslije toga obilaziti sramotnu kalvariju u liječničkim ordinacijskim salama, ili metnuvši sve na kocku naći onakvog ženidbenog druga, koji će s Tobom zajedno u pobožnoj čežnji čekati dolazak »malog anđela« na ovaj svijet.

Pazi! O tom izboru može da zavisi Tvoj ne samo zemaljski, nego i nadzemaljski spas. Nemoj to sve prodati za zdjelu leće!

ŽENSKI PROBLEMI

Udati se ili ne

Kod moje se prijateljice sakupilo više djevojaka podjednakih godina. Sve sjede za stolom i piju čaj. Vrlo se živo razgovaraju i zabavljaju. Svaka ima nešto da kaže ili da pita. Kako i ne bi, kad je na dnevnom redu najinteresantnije djevojačko pitanje, naime udati se ili ne?

Podaleko od stola je peć, uz nju su tri čupave glave, koje se naginju jedna drugoj. Ne čuje se što djevojke govore, ali to sabiranje u kružoke odaje da govore o zanimljivoj stvari.

Među onima koje su sjedjele oko stola jedna uzdahne. Skromne je vanjštine i blaga izgleda. Gledajući svoje drugarice započne:

»Družice, ipak je bilo bolje nekadašnjim djevojkama. Dok su još bile malene, otac je odlučio, da li će je udati ili će je poslati u samostan. Tada je cijela obitelj radila na tom, da se ostvari plan. Brinuli su se za miraz, za zaručnika, a djevojke su se samo morale pokoravati.«

— Ali Marta! Ta valjda ne želiš da se vrate ta strašna nekadašnja vremena? ... gunđa iz kuta lijepa Helena. Da mi netko odredi ... pa bio to i moj otac — — — veleći: »Ti ćeš se udati za onoga i svršeno!« To ne želim! Radije ću sama izabrati mladića koji mi odgovara.

— Pa možeš izabrati. Ali odkuda Ti toliko mudrosti, da se ne prevariš kod izbora? Možda Ti misliš kao i većina djevojaka: »Ako se nesretno udam, idem natrag k mami!« A koliko ih ima sretnih? Gledaj oko sebe, kako ih je većina nezadovoljnih. Jesi li čitala porazne statistike, koliko ih je zavedeno. Hvala lijepa na takvom *»slobodnom izboru«!*

— A koji je razlog, da ih je toliko zavedenih? Ja ne vjerujem, da bi ljudi bili danas gori nego u staro doba — — progovorila je Elza, sveučilištarka prve godine, koja poznaje život samo iz klasične literature.

— Ja držim, nastavi zamišljeno Marta, da su se djevojke u prijašnja vremena lakše snalazile u životu i svojoj okolini. Znale su, da ne mogu pomoći svojoj sudbini, stoga su se trudile da zavole svoje muževe, pa makar im koji taj nije bio po volji. Što više, kad su se navikle na njih, bile su još i sretne. Nijesu se brinule za izvanjski svijet toliko kao mi danas, ali su se tim više brinule za dom i porodicu. Snažnom voljom i nepokolebivom ustrajnošću stvorile su meko i toplo gnijezdo. Ako koja između vas doživi takve po-

teškoće kao ja, onda ćete se uvjeriti, da je nekada bilo bolje. Današnje žene misle, da su sretnije i slobodnije. Nekadašnje žene je štitio dom i onda, kad u njemu nije bilo harmonije među članovima. A danas? O tome izriču svoje mišljenje ne samo stariji i odgovorni, nego i nedorasla mladež, »koja ne zna čestito ni nosa obrisati«, kako veli narodna poslovica. Da, i oni u prisvojenoj slobodi govore o životu umišljene slobode rastavljenih žena.

»Marta ima pravo«, doda Olga, i umiješa se u razgovor. Velika odgovornost leži na današnjim djevojkama. Nekada, ako su brak ili izbor samostana bili loši, onda je barem čovjek bio mučenik tuđe volje, pa su ga ostali žalili i milovali. Ali danas? Ne samo da se to sve uskraćuje, nego mu ugušuju na usnama svaku tužbu i jadikovku ... »Rekli smo Ti, — govore — da to ne činiš ... Svak je sam kovač svoje sreće« ... O, drage moje, današnja sloboda nije ona koja bi donosila veselje i zadovoljstvo!

U taj čas sve djevojke svrate pažnju na Katicu, koja je sjedjela za glasovirom. Ona je na glasu kao sposobna liječnica i do nje mnogo drže. Njezin je nazor na svijet takav, da se svatko mora pred njom pokloniti.

— Zašto je Marija sretna — javi se jedna — što se udaje za Ljudevita? Zar zato, što je on docent na univerzitetu? Pa ni Marija se ne treba stidjeti svoje diplome! I Ljudevit je sretan što

je uzima, jer se na svakom koraku ne može naći takva korektna, pametna i krasna djevojka.

— Ali je ipak velika sreća za djevojku kad je uzima tako pošten momak, doda netko.

— Ne razumijem! Zašto bi se djevojka osjećala počašćenom? Zašto da se samo njima čestita? Ako je u bračnoj zajednici nesklad, onda obično žale samo muškarce. Prema tome izgleda, da je za sretan brak potrebna solidnost, visoki položaj ili auto muškarca. Ej, moje drage, ala je malo samosvijesti u vas! Već se u Starom Zavjetu hvali dobra žena kao velika vrijednost. Pričekajte samo malo, reče Katica.

I kao srna brzo skoči od stola i ode u obližnju sobu. Mi smo samo čudno pogledale jedna drugu. Najedamput se pojavi Katica s knjigom u ruci. Bilo je to Sv. pismo. Listajući Sv. pismo nađe željenu stranicu i počne čitati zvonkim glasom:

»Tko će naći vrsnu ženu? Ona je vrednija od stvari koje donose iz daleka... Ona osjeća i znade da dobro radi. Noću joj se ne gasi žižak. Ne boji se studeni ni snijega za kuću svoju, jer je sva njezina čeljad odjevena u dvoje haljine... Zna se njezin muž na vratima kad sjedi sa starješinama zemlje... Odjevena je u snagu i ljepotu, i veselo gleda u budućnost... Usta svoja otvara u mudrosti, i blage riječi govori njen jezik... Podižu se djeca njihova i blagosiljaju je; muž se njen diže i govori joj hvalu... Mnoge su

kćeri zavrijedile hvalu, ali ti ih sve nadvisuješ«. (Priče Sal. 31, 10—29).

* * *

— Tä nemojte biti tako ograničene kao većina djevojaka! Cijenite same sebe. Doista, sretan je onaj muškarac, koji nađe djevojku kao što je Marija! Sažaljenja su pak vrijedne one djevojke, koje se udaju za pijanicu, kartaša, nitkova, ženskara i slično.

Nakon toga razgovora opet je oživjelo društvance kod stola. Međutim je u kutu kraj prozora suznih očiju Magdalena pričala maloj Ivanki slijedeće:

»Ne mogu dalje izdržati kod kuće! Pravi pakao! Za svaki mi čin prigovaraju. Jedamput postupaju sa mnom kao s pučko-školkom... otvaraju moja pisma... nadziru što čitam... s kim razgovaram... Drugi pak put predbacuju mi što ne nađem već jednom »dobru partiju«... Boje se, da ću ostati usidjelica i njima pasti na teret. Ali to nikako! Uzaludno je svako takvo mišljenje. Ja ću se udati za prvog muškarca s kojim se upoznam i koji me zaprosi«...

— Ali, draga Mando, strpi se! Naglost pokvari i najbolje djelo. Ne osuđuj postupak svojih roditelja, makar ne odgovara Tvojim opravdanim željama i prirodnim nagnućima. Znam, da Te boli, ali znaj, da je tome uzrok prevelika razlika u godinama. Kad je Tvoja majka bila djevojka,

tad su bile djevojke pod tutorstvom roditelja. Nekada su se djevojke udavale ranije nego sada. Na više nauke nisu išle, kao što nisu morale ni same kruh zarađivati. Kuća i kućni poslovi bili su im glavna briga. Roditelji su pazili na svaki saobraćaj s muškarcem. Nije im se smio ni pismeno približiti tuđi muškarac ili pokvarena prijateljica. Mi se borimo za svakidašnji kruh među muškarcima, koji nisu baš uvijek viteški i pošteni. Kako bi oni mogli razumjeti naš život i naše zahtjeve? Otkud bi oni znali sve teškoće, poniženja i dnevne borbe koje proživljujemo u borbi za opstanak i poštenje? Zatim, odakle bi oni znali da mi čeznemo za mirom, ljubavlju i razumijevanjem u roditeljskoj kući i kod svojih najbližih? Radije se s njima mirno i povjerljivo porazgovori i razjasni, a ne upropašćuj se iz ogorčenosti udavajući se za bilo koga. Zar bi mogla pred oltarom položiti doživotnu zakletvu za onog muškarca, s kojim Tvoja duša nema ništa zajedničkoga? Zar Te može bolje razumjeti tuđi muškarac, nego li vlastita majka? O, ne! I tako je završila Ivanka razgovor s Magdalenom.

Iz riječi Ivankinih zrcali se ljubav »starije sestre« — prijateljice. Magdaleni je pao kamen sa srca. Danas je prvi put osjetila važnost i cijenu iskrene prijateljice, u kojoj se nalazi sestrinska duša. Mnogo se lakše snosi podijeljeni teret . . . zajednička poteškoća.

Nakon toga svega povede glavnu riječ Irena.

Bila je obučena po najnovijoj modi, a uz to ugodne vanjštine.

— Ali zašto je tako važna ta udaja? Zar nije važnije da možemo dobro živjeti? Ne stoji sve u udaji! Važnije je da djevojka priskrbi sebi dobru službu. Ja sam po naravi takva, da ne bih mogla podnijeti, da mi iko predbacuje da me uzdržava. Vjerujte mi, ovako je bolje živjeti! Život je puno ugodniji. U zvanju sam se prilagodila i pokoravam se samo svome šefu. Izvan ureda nemam ničijeg nadzora. A što je najvažnije, nema nikoga, tko bi sapinjao moj život. Dok je to pričala, popravljala je divnim i elegantnim kretnjama svoju valovitu kosu, a prodornim je pogledom pogledavala svoje slušateljice. Cijela njezina pojava odaje, da je ne muče materijalne brige. Na njenom, šminkom dotjeranom licu, nema ni traga brige za budućnost. Ona nije redoviti član ovoga malog i intimnog djevojačkog društva; ona je danas samo gost. Ostale djevojke malo znadu o njoj; jedino znadu da vrši službu u najvećem novčanom zavodu u B . . .

Iza male stanke nastavila je svoju »priču«.

— Brak je ropstvo. Nemojte se toliko brinuti za nj. Da znate kako je lijep nezavisan i bezbrižan život! Ako želim slušati operu — slušam, jer ne moram mužu za volju ići s njim na dramu. Ili ako mi se svidi novi krzneni ogrtač, odmah ga kupim, jer se brinem samo za sebe, a

ne za muža, a možda još i za brojnu djecu, hoće li imati najpotrebniju odjeću.

Irenine su se riječi izgubile u zaglušnoj buci predavačice i Zite, koje su iznenada i naglo ušle u sobu. Sve znaju, da je Zita sretna zaručnica. Ona potpuno ismjehuje sve teorije koje su uperene protiv braka. Članice društva veselo su pozdravile predavačicu. Ona izjavi, da će im održati najavljeno predavanje. Ona se nada, da će ih zanimati.

Ili... ili...

— Drage djevojke! Radujem se od srca, što ćemo evo moći otvoreno govoriti o vrlo ozbiljnim, ali i osjetljivim pitanjima. Govorit ćemo otvoreno od srca k srcu. Svaka je od vas u dobi, kad razmišljate o mogućnostima koje može postaviti život pred vas. Jest, možda svaka od vas misli: »Ja sam se zato rodila, da se udam«. No, to baš nije sigurno. Čim sam unišla u sobu, doprli su mi doduše drukčiji zvuci do ušiju, ali ja vjerujem, da većina od vas upravo to želi i na to misli. Međutim ja sam uvjerena, da ima među vama i takovih koje se ne će udavati.

Na te su se riječi uzvrpoljile njene slušačice. Na licima im se i nehotično pojavio tajanstveni smiješak odavajući iskusnim očima predavačice, da već imaju sigurnog kandidata.

Na Magdaleninom se licu odrazila plašljiva sjeta. Irenine trepavice su se karakteristično skupile i odale njezine misli: »Ja sebi znam sama pomoći... «

Ali većina ih je s velikim interesom i pažnjom pratila razlaganja i predavanje. Predavačica je nastavila dalje.

— Najbolje je, da redom pretresemo sve mogućnosti. Uzmimo prvu — za vas najbolju mogućnost: udati se! Znate li, šta znači za vas taj pojam? Opskrbu? Oslobođenje od sjetilnih želja? Udovoljiti svojoj taštini? Zar pojam udati se znači pobjeći od kuće, od brige od odgovornosti? Ili on znači ljubavne romane? Novi djelokrug? Zvanje? Ili što slično? Pazite da ne predočite sebi što drugo nego što je udaja uistinu. Jer makar kako vi o udaji mislile, makar što od nje očekivale, jedno je sigurno: »*Kršćanski je brak nerazrješiv*«. Ako se dakle iza valjano sklopljene ženidbe ili u bračnom životu pokaže, da niste ovako mislile, kocka je pala. Svako pa i najneznatnije neslaganje može biti izvor nevolje...

Draga Ivanko, ne gledaj me tako nevoljko! Istina, katkada ima slučajeva, kad bračni drugovi nisu dužni živjeti do smrti jedno s drugim ni onda, kad je ženidba valjana. To je onda, kad bi krivnjom jedne ili druge stranke zajednički život bio nemoguć. U tome slučaju ako zatraže,

i Crkva dopušta rastavu, ali uz uvjet, da se nova ženidba ne može sklopiti dok žive oboje.

— Ta onda je brak strahovito ropstvo... zavikne prestrašeno Elizabeta, koja je do sada mirno sjedila.

— Da, draga Elizabeto; nisi Ti jedina, koja tako misli i osjeća. Međutim, evo Ti Kristovih riječi u Sv. Pismu: »Što je dakle Bog združio, čovjek neka ne rastavlja«. Pa zatim: »Tko otpusti ženu svoju i oženi se drugom, čini preljub i tko se oženi s otpuštenom, čini preljub«. Na ove su se riječi uplašili i Kristovi učenici. Evo Pisma: »Rekoše mu učenici njegovi: ako je taki odnos između muža i žene, nije se dobro oženiti«. Krist međutim ni slova ne mijenja, nego završuje: »Ne shvataju svi ove riječi, do oni, kojima je dano« (Mat. 19, 6—11). Ali, drage moje, zašto ste se tako snuždile? Sjeta prekriva vaša mlada djevojačka lica. Ohrabrite se za život! Znajte, da Gospodin nije taj zakon dao u nakani da njim muči ljude, nego zato i samo zato, da osigura, makar uz pojedinačne žrtve, dobrobit čovječanstva. Od općih zakona nema ličnih izuzetaka. Pogledajmo to na slijedećem primjeru. Svatko zna, da je zakon slobodnog pada jedan od glavnih uvjeta sadašnjega planetnog sistema. Dakle svaki predmet uz izvjesne uvjete mora da padne. Ovaj zakon doduše nije povoljan za ptičje jaje, koje se isklizne iz gnijezda na drvetu i razbije se. Mnogo se jaja razbije i mnogo malih

ptičica pogine zbog toga zakona. Pođimo dalje! Znamo, da mnogo djevojčica i dječaka oplaču taj zakon, jer dobiju batina kad ispuste šalicu za kavu... kad tanjur padne na pod... Zakon slobodnog pada ostaje i dalje zakon, usprkos tome što nam se često puta čini nemilosrdnim.

Kad ženidba ne bi bila nerazrješiva, uslijedile bi bolne posljedice i za obitelj i za narod. Grozne posljedice razrješenih brakova javljaju se već evo u ovo naše »pogansko« doba. Ako brak nije ozbiljna veza, ako je to samo vrijeme da se izdovolje seksualni nagoni, onda nije vrijedno za nj doprinositi žrtve i čovječja se narav tome opire. Tada nastaje rastava radi smiješnih i sićušnih stvari.

Poslušaj uzroke, koji se navode. Žena upita muža: — Zar ne ću za proljeće dobiti novi šešir? Ako muž dadne znak da ne će, ona doda, da je sigurno više ne voli, pa je najbolje, da se vrati k mami. Ili ovaj slučaj.

— Zar ne ćeš biti ljubezan prema mojim prijateljima? Zar ne ćeš da zapamtiš, da nije slobodno pregledavati pisma i karte, koje su stigle na moju adresu? A čuju se i ovakve riječi: — Zašto si mi žena? Držim da bi bilo bolje, kad od danas ne bi više smetali jedno drugom. Ili: — Zašto da trpim upravo ovakvu ženu, koja mi je već dosadila, ili ovakvog dosadnog muža?

A šta će biti s djecom? S nevinom djecom, čiji su roditelji rastavljeni? Kad sama

braća i sestre ne znaju, tko im je pravi tata ili rođena majka? Komu oni stvarno pripadaju? Što će biti s takovom djecom, pa i u slučaju da su ekonomske prilike za njih povoljne? Da li vidite, iz čega niče obiteljska anarhija? Vidite li što onemogućuje daljnji razvitak čovječanstva? Kako vidite, zakon postoji i onda, kad je za pojedince nepriličan i težak.

Ali, draga Zita, vidim na Tebi, da Ti je duša puna ideala! Ti ne osjećaš težine Gospodnjeg zakona. Kad bi bračni život bio u istinu tako neprijatan, onda bi Ti odmah skinula s prsta zaručnički prsten. I to, dok je još vremena! Ti i Tebi slične djevojke ne trebaju se plašiti. Imate izvor snage i sigurni putokaz, koji će vas naučiti i ojačati za sve. Međutim onim djevojkama, koje ne misle tako duboko, i koje su lakomisleno stupile u brak, njima bih željela dati savjet otvoreno od srca k srcu...

Nastala je velika tišina. Sve su očekivale, kako će predavačica prijeći na obrazloženje druge životne forme — neudaje — jer su eto izgubile volju za udaju. Videći sve to svojim pronicavim pogledom, nastavi predavačica dalje.

— Ne bojte se! Imat ćete vi opet volju za udaju, kad dođe pravo vrijeme! Dakle, druga je životna forma, da se djevojka ne uda. Uzroci su mnogobrojni. Prvi uzrok da se djevojka sâma, svojevoljno i slobodno odriče bračnih radosti i naslada, pa provodi život redovnički ili pak kao

privatno-zavjetovana živi u svijetu prikazavši Bogu svoj život. Ovaj način života ne zadaje mnogo poteškoća. Svakome je naime jasno, a to je i naravno, da zavjetovana osoba mora do smrti živjeti djevičanskim životom. Ako je koja takva među vama, nije potrebno da o tom mnogo raspravljamo.

Da li moralno čistim životom moraju živjeti samo zavjetovane djevojke? O, ne! To je prva dužnost i svake neudate djevojke, koja se naziva kršćankom. Ima ih koje se zbog različnih razloga ne udavaju, makar imaju priliku; zatim ih ima mnogo, koje bi se željele udati, ali nemaju prilike. I jedne i druge moraju do smrti živjeti neokaljane.

Zar ne, to je jako teško? Ako to ozbiljno razmislite, uvidjet ćete, da je u vašem interesu odluka: ili stupi u brak ili provodi do smrti čisti djevičanski život. Drugi je izbor nemoguć! Ili — — — ili!

Ima ih, koje ovako misle

Na posljednji zaključak — ili-ili — djevojke su se vrlo uzrpoljile. Pretresaju, da li je slobodno postavljati pitanja, kazati vlastito mišljenje, uvjerenje i tomu slično. Dok su se djevojke međusobno tako dogovarale, predavačica je na licu i kretnjama prozrela njihove misli i poka-

zala se spremna, da im odgovori na sve. Videći njezinu spremnost, Irena izvadi iz torbice knjigu i zamoli, da im nešto pročita. Lakše je naime pročitati napisane tuđe misli, negoli vlastito mišljenje otvoreno i dobro izložiti. Pošto predavačica nije obradila najmodernije načine života između maškarca i žene, Irena počne čitati povišenim glasom o drugarskim brakovima.

»Drugarski brak« ... Tom amerikanskom riječju naziva autorica odnos između dvoje tj. između muškarca i žene i kaže: »Vjerujte mi, svijet će prije ili kasnije upoznati, da je drugarski brak jedino ispravan. Kako to? U čemu je stvar? Eto sastoji se u tome! Djevojka daje svoje djevičanstvo u zamjenu, da je muž uzdržava. Lindsay kaže: — možda ste to čitale — da te djevojke umišljenu vrednotu djevičanstva ulažu kao kapital kod svog muža, s namjerom, da odatle žive kroz cijeli život. Ne, ni jednom riječju ne poričem građanski brak, koji se osniva na zbiljskim tjelesnim i duševnim vezama ili pak onaj, gdje oboje znaju i ne taje, da je ta veza samo iz interesa. I konačno, ako i jedna i druga stranka o tome pošteno misle, onda je to dobar trgovački posao, koji se ne može omalovažavati.

Ali zašto ona djevojka, koja radi i vlastitom se zaradom uzdržava, i koja u tome pogledu nije ovisna ni o kome, zašto ona ne bi slobodno raspolagala svojim tijelom, kao što slobodno

može raspolagati svojim mislima? Vjerujete li ozbiljno, da djevojka do trenutka udaje ne misli na muškarca? Ta stvar je vrlo škakljiva i ima stotinu različnih gradacija, počevši od zdrave slutnje do nerazumnog sanjarenja. Ali što slijedi u onom trenutku, kad djevojka zna i osjeća, da je za nju tjelesno i duševno samovanje nesnosno, kad vidi da ne može srušiti »kineski zid« građanskog morala, slijepog odgoja i higijenskog neiskustva, da ne može sve to ni mimoići, a kamo li srušiti. Šta iz toga slijedi? Slijedi: histerija, neurastenija, oboljenja i laž. Za zdrav tjelesni, a i duševni razvoj potrebno je seksualno udovoljenje. Zar je to samo muškarcima dopušteno?«

Za vrijeme čitanja djevojke su se uznemirile. Nekoje su glasno protestirale i prezirnim pogledom pratile čitateljicu, a druge su pocrvenile od stida. Neke su se opet čudno smijale. Dalje nije mogla čitati.

Zvonki glas Valerijin zaori sobom: — Sramota je, da se u našem društvu čitaju takve svinjarije! Nama nije mjesto u društvu pokvarenih djevojaka! Nas vrlo malo zanimaju te Tvoje pokvarene junakinje! Ne trebamo takve lektire! Uzaludno Ti je svako daljnje čitanje!

Galama i vika postigle su vrhunac. Razdraženi su se glasovi prigovora i nezadovoljstva razlijegali sobom. Predavačica je ljubeznim, ali odlučnim pogledom utišala rasrđenu Valeriju. Blagim je mirom sama preuzela riječ.

— Hvala, draga Ireno, dosta je! Tada se obratila k onima, koje su galamile. Ali, drage djevojke, kako ste nestrpljive! Niste kadre ni da mirno saslušate mišljenje svoje drugarice! Drago mi je, da se složno protivite pročitanim nazorima. To je hvale vrijedno. Međutim vaša kritika i žestina još ne znači uvjerljivi dokaz. Irenina smjelost nam je dobro došla. Barem ćemo otvoreno pogledati u oči i ovoj napasti. Znajte, ako uvijek samo izbjegavamo napasti i kušnje, tad će nas one uvijek salijetati i uznemirivati. Ali ako jedamput zbacimo njihovu masku, postat će smiješna sva njihova strahovitost. Bolje je, ako stvar jedamput otvoreno pretresemo, nego da nam potajno uvijek ponovno i ponovno uznemiruje naše misli. Pogledajmo dakle u oči ovim pitanjima! Molim Te, Ireno, daj mi tu knjigu, da ponovim točno pročitani odlomak. »Djevojka koja želi da je uzdržava njezin muž, daje u zamjenu svoje djevičanstvo« . . . itd.

— To bi naravno bila čudna trgovina! Uzmimo da djevojka živi čestito i krijeposno do svoje 20. godine i da na račun toga zahtijeva, da je uzdržava njezin muž kroz 50 godina na primjer. Svakako bi ona obilno požnjela nagradu za svoju krepost. To znači čuvati za nekoga krhku staklenu posudu, da je dotični razbije i da cijeli život plaća otštetu za razbijenu posudu . . . To doista nema ništa zajedničko s kršćanskim nazorom na svijet i život. Kad bi taj »građanski

moral« bio takav, onda uistinu ne bi zavrijedio da ga itko brani.

Sjetite se, kako je bilo u srednjem vijeku kod Turaka. Begovi i kadije su držali žene u haremu samo za seksualnu nasladu. Nisu ništa radile, nego su služile za razonodu svojim muževima.

A kako je s tim pitanjem danas? Taj običaj izumire i kod Turaka, a od građanskih žena rijetko koja živi u takvoj udobnosti. Svaka čestita žena, makar je i imućna i premda joj nije potrebno da zarađuje novac, ima i kod kuće svojih dužnosti, koje treba ispravno procijeniti.

Da li znaš dosta cijeniti vrijednost rada jedne čestite ženske ruke? Na ženi stoje tri ugla kuće, a na mužu jedan. Ona savjesno i mudro vodi kućanstvo, odgaja djecu, brine se za red, mir i slogu u svojoj obitelji. Posljednja liježe u postelju, a prva izlazi iz nje. Jednom riječju, njezin posao — bez obzira na zarađivanje izvan kuće i miraza, — znači materijalni i moralni osnov obitelji. O majkama ovisi budućnost jedne države. Zato je sasvim neispravno mišljenje neukih i neobrazovanih ljudi, da muž uzdržava onu ženu, koja radi samo u kući, a ne zarađuje izvan kuće. To je neispravno! Njezin je domaći posao barem isto toliko vrijedan, ako ne i više, kao da zarađuje novac izvan kuće.

Ne! Kod razumno sklopljenih ženidaba ne donosi žena sa sobom kao jedini kapital »umišljenu vrednotu djevičanstva«. *Da, donosi i to.* Ali

uz to još mnogo drugoga. Ona donosi sposobnost za rad, razboritost, marljivost, vjernost itd., a sve je to neprocjenjivi kapital. I ako uopće ne uračunamo njezine duševne radosti, silnu vrijednost prave ljubavi, još nam uvijek ostaje velika ekonomska vrijednost, kojom žena obogaćuje porodicu svojom savjesnošću i razboritom štednjom.

Da je to doista istina, svjedoče nam žalosni primjeri iz dnevnog života iz najviših i najnižih krugova. Neoženjeni momci, koje ne njeguje majka ili sestra, više potroše, nego kad bi »uzdržavali« čestitu ženu. Kako je to moguće? Jednostavno tako, jer žene razboritom štednjom i radom uštede ne samo koliko je dovoljno za vlastitu opskrbu obitelji, nego im ostaje novaca i za drugo. Protivno je, ako je žena zla i opaka. Ona može rasipnim upravljanjem i lijenošću upropastiti svoju porodicu, makar imala prihoda u izobilju. U vezi s ovakvim nevaljalim ženama spominje ova autorica, draga Ireno, »umišljene vrednote žene«. Ali u većini porodica žena se cijeni, i često puta obavlja ona svoje poslove nadčovječnim naporom i time više zarađuje nego muž. U ime ovih poštenih i velikih žena možemo stvarno odbiti ovu piščevu mudrost.

Slobodna ljubav

»... zašto ne bih mogla tako slobodno raspolagati sa svojim tijelom, kao što raspolažem svojim mislima?«

— Draga Katice, Ti si vješta Sv. Pismu. Nađi, molim Te, sv. Mateja 5, 28! O, već si našla! Bez poteškoća! Da, drage moje, djevojka, koja dobro pozna Sv. Pismo, za nju nema toliko mnoštvo neriješenih problema kao za onu koja samo iz daljine s poštovanjem gleda Sv. Pismo. Ona će u njemu naći odgovore i na najmodernija pitanja.

Ali vratimo se na našu temu. Čitaj!

»A ja vam kažem, da svaki koji gleda s požudom ženu, već je učinio s njome preljub u srcu svomu«. (Mat. 5, 28)

— Hvala lijepa! Dosta je! Dakle vidite li, da nije potrebno čin izvršiti, dosta je samo želja. I ova želja je samo nevidljiva misao. Stoga i onaj tko uzima u svom životu kao glavno mjerilo čistoću u mislima, činom uopće ne će ni pogriješiti. Ali naša autorica nije ovako mislila. Njezine su misli ne samo daleko od Kristovog morala, nego odavaju i njezino slabo poznavanje psihologije. Jer čovjek u istinu ne raspolaže slobodno s vlastitim mislima. On im je gospodar samo tako dugo, dok odlučuje, da li će privoljeti uz osjetilnu ili bludnu misao ili ne će. Međutim, ako je jedamput neprijatelja pustio preko granice, onda više nema ni govora o slobodi misli. Nečiste misli

»...*Zašto ne bih mogla slobodno raspolagati sa svojim tijelom, kao što raspolažem svojim mislima?*«

su djevičanski ljiljan oskvrnule i satrle u prah, te je slobodno raspolaganje puka fantazija.

Slično je i sa tijelom, samo u većoj mjeri. Možda si i sama već iskusila ovo. Muškarac dulje vremena drži u svojoj ruci Tvoju ruku i Ti osjećaš ugodni podražaj u udovima. Je li to grijeh? O, ne! Ta ništa se nije dogodilo. Misliš da nije? Nešto se ipak dogodilo. Ostala je u Tebi želja za ponovnim proživljavanjem ugodnog podražaja. I misliš li da ne ćeš nastaviti? O, da! Dapače, ta će se želja pojačati u Tebi, ako ne nastupi vrlo energično Tvoja savjest. Slušaj dalje! Taj ugodni podražaj nisi osjećala samo Ti, nego i muškarac. Ali pošto je njegova narav drukčija, aktivnija od Tvoje, on se ne će zadovoljiti s tim. To mu je premalo. Posegnut će dalje. U uzbuđenoj strasti on će Te zagrliti, poljubiti i možda uza se čvrsto privinuti. »Ma šta smeta jedan prolazni zagrljaj, letimični poljubac, tijesno priljubljivanje za vrijeme plesa ili u kinu? Pa kad se na filmskom platnu grle i ljube dvoje mladih, onda je, sasvim prirodno, da se gledalac primakne bliže »svom partneru« . . .

Zar misliš, da ćeš imati dovoljno razboritosti i snage da se odhrvaš, kad Ti bude na uho šaptao Tvoj dragi »drug« ljubavne izljeve srca i tako budio niske želje i osjećaje? Starodrevno iskustvo potvrđuje protivno . . .

Čovjek nema neomeđene vlasti nad svojim tijelom ni onda, kad bi odbacio od sebe Kristov

moralni zakon. Mnogi su krenuli niz strminu, a da i nisu imali svijesne nakane. Mnogi su se našli u kaljuži grijeha, a da nijesu ni slutili. Nisu bili svijesni da se kreću po nesigurnom tlu. Oni su možda u daljini opazili lijepi cvijet, privlačivo ptičje gnijezdo, zamamljivi plamen i pošli su nizbrdo, da pribave te male radosti. — Ja ne idem predaleko. Ta ne će mi se ništa dogoditi! ... E, morala bih još samo jedamput zakoračiti naprijed ... ta to nije ništa. Onda ću postići žuđenu radost ... Samo jedan korak ... tlo propada ... i kaljuža Te proguta.

— »Ali ako se ne dam poljubiti, uvrijedit ću i odbit ću dragoga od sebe ... Drugi nisu tako osjetljivi ... Ako ne kod mene, on će se kod druge utješiti ... A ja? Koga ću ja dočekati? I drugi i treći hoće to isto ... «

— Jedamput kao nijedamput! Jedan poljubac nije ništa. Znaj, da poslije prvoga slijede drugi, popraćeni strasnim zagrljajima. Ah, kako su opojni takvi zagrljaji! ... Ne! Ne! Ne idi dalje!

— Već je prekasno ... Kaljuža Te je zahvatila ... i tada ... tada Ti je svejedno ...

Zar si imala u potpunoj slobodi svoje tijelo? Dakako! Ni govora! Dogodilo se ono što upravo nisi htjela! A kad se već nešto dogodilo, onda valja pred svijetom sakriti sramotu s frazom »čovjek ima pravo da slobodno raspolaže svojim tijelom«.

— Ireno, Ti klimaš glavom! Vidim, da nisi

zadovoljna. I kao da hoćeš kazati, da nije uvijek tako. Čovjek se unaprijed može svijesno odlučiti za taj čin. Kršćanska je moralka besmislena, protunaravna. Ili zar narav možda nema pravo na to? Što više! Ona to želi! I u životinjskom svijetu odlučuje nagon. Veza između muškarca i žene je besmisleno prisiljivanje. Ne treba stvari pretjeravati i u djevojkama odgajati lažne ideje. Da se uvjerimo o tome, ne treba daleko poći. Eto vam dvorišta sa kokošima. Jedan pijetao i mnogo kokoši.

— Imaš pravo, Ireno. Ne treba ići daleko. Ako želiš, naučit će Te i kokošje carstvo! Jedan pijetao, a mnogo kokošiju. Istina! Ali čekaj malo! Prije nego stvoriš konačni sud, pogledaj malo bolje!

Gle, odonud dolazi kvočka s pilićima. Jedva su se izvalili. Kako su zlatni! Veselo pijuču, trčkaraju i čeprkaju ... Ono predzadnje će sigurno biti pijetao, jer tako oholo koraca. Jedno je među njima jako maleno. Nemoćno udara o zrnce, dok ga nije napokon diglo sa zemlje. Ono se ne uzrujava zbog svoje nemoći. Za nekoliko će dana ojačati kao i ostali njegovi drugovi. Ali mališanima je još zima. Gledaj, kako trčkaraju i kriju se pod kvočkina krila.

U vezi s tim pada mi na pamet umjetna kvočka. Jesi li je već kada vidjela? U inozemstvu je vrlo raširena. Pilići umjetno izleženi rado se griju između njezinih mekanih zavjesa. Kad sam

to prvi put vidjela, žalila sam tu siročad. Ali kad sam dulje promatrala, vidjela sam, da je moja žalost besmislena. Ta njima ni ne pada na pamet, da nemaju majke! Žive posve lako bez nje. A otac bi im bio nepotrebni luksus...

Pogledaj dalje! U dvorištu ima i golubova. Kako su se samo uzgukali oko golubinjaka! Gle ona dva mala i nemoćna neugledna golubića! Gledaj samo, s kolikom ih mukom majka hrani. Ovi još sami po vlastitoj snazi ne bi mogli živjeti. Gotovo je nevjerojatno, da će se iz ovako neuglednih i nemoćnih stvorova kasnije razviti lijepi golubovi... Eno, među njih je doletio jedan odrasli golub. I on se latio posla. Brižno hrani i mazi onoga drugog malog. Naravno, ta to im je otac! Kako je dakle kod golubova? Oni zaista sprovode pravilan porodični život, jer naizmjence sjede na jajima i zajednički hrane svoje mlade. Ta kolika je to razlika od prijašnjega kokošjeg života. Stoga se i uspoređuju sretni bračni drugovi s golubovima. Govori se: »Žive kao golubovi«. Ali zašto su baš golubovi tako čudoredna bića?

Nisam ni dovršila rečenice, kad u taj čas proleti kraj mene lastavica prekrasne boje, i nakon dva, tri strelovita zavoja, spusti se u svoje gnijezdo pod strehom. Vrlo dirljivu sliku pruža to gnijezdo s gološavim ptičicama. Kljunovi im proviruju jedan uz drugi. Ni njihovim roditeljima nije život nikakva ugodnost. Ptiči su uvijek

gladni, a i mnogo ih ima, pa se roditelji namuče, dok im nakupe hrane. Gotovo je nevjerojatno, da ih onoliko stane u malešno gnijezdo. Doduše i narodna poslovica veli, da mnogo dobrih ljudi može stati na malo mjesto.

Te drage ptičice moraju uistinu biti dobre, kad ih toliko može stati u ovo maleno gnijezdo. One ni ne čeznu za većim. I prošle su godine bile ovdje, i nakon dugog puta povratile su se pod stare krovove, u staro gnijezdo. Naravno, kad bi one kojekuda čeprkale poput pijetlova i kokoši, tad bi i njima trebalo čitavo smetište...

Posve zadubljeni u lastavičja gnijezda, prolazeći dvorištem, gurnuli smo mačju košaricu. Stojeći pred svojim slijepim mačićima maca nas je srdito pogledala. Nije ona sirota kriva, što mačak ne haje za nju ni za mačiće. Preslaba je, da vuče mače za mačetom u lov na miševe. Nemoćna je, da ih sve prehrani. Ali se zato dobroj domaćici smilila maca. Ona pobaca mačiće, ako ih ne treba, ili ostavi samo jedno, i onda se pobrine za nj i za mačku da ne poginu od gladi. Donosi njoj i mladima hranu, a koji put i mlijeka, dok mladi ne narastu. I tako će oni proživjeti sami bez mačka, tog noćnog trubadura, koji se samo skita.

Vi se tome smijete. Ali nemojte tako! Otvorite bilo koji leksikon, pa ćete vidjeti, da lav, inače ugledni mačkov rođak, živeći u divljoj

džungli gdje ga ljudi nisu razmazili, provodi s lavicom život stroge monogamije (jednoženstva). Takav je život nužno potreban radi njegovih mladih. Sama lavica ne bi mogla mlade othraniti i obraniti u životnoj borbi, za to joj on pomaže.

Međutim dosta je priče. Iz navedenog možete zaključiti veliku raznovrsnost prirode. S opravdanih razloga ona daje jednom stvorenju veći osjećaj ili ako hoćete: nagon i ljubav za obitelj, a drugome manji. Sve je to zbog budućeg naraštaja. Onu vrstu životinja, čijim je potomcima potrebna duga njega, njihove roditelje drži priroda jedno uz drugo, iako kod drugih ne traži tako strogi »moral«. Od mnogih traži razmjerno malo. Kvočka na pr. izleže piliće, grije ih i čim malo odrastu, ne brine se za njih.

Međutim znamo, da žaba ni toliko ne čini. Ona samo snese u bari jaja i dalje ni brige je nije. Ona skače dalje i traži novog druga za muzikalni kreketni koncert. Mladi se izlegu bez nje, i veselo plivaju po bari. U bari nema porodičnog života . . . Bila ona fizička, prirodna ili pak ćudoredna, moralna.

Eto, to je ono što priroda diktira, makar netko i zabacivao Kristovu nauku. Pogledaj ženu u drugom ili blagoslovljenom stanju. U posljednjim je mjesecima manje snažna. U porođaju je upravo nemoćna. A šta da kažem o novorođenčetu? Slabo je i nemoćno kao mali golub. Prvih dana ne otvara pravo ni očica, nego samo širi

mala ustašca kao male laste da primi majčinu hranu. U cijelom životinjskom svijetu nema nemoćnijeg novorođenčeta od čovječjeg. Tako je u pogledu tijela.

Ali čovjek nije samo tjelesno, nego i duhovno biće. Zato se mora razvijati tjelesno i duševno. Promislite i same, šta ste sve naučile do danas, otkako ste došle k razumu. Mališani se jedva vide iz školskih klupa, a moraju učiti čitati, pisati i računati; zatim im se glava puni poviješću, zemljopisom, zoologijom, bontonom, i sa sto drugih stvari, dok ne postanu sposobni za obrazovanije društvo, kao na pr. ovo vaše. Da li bi se čovjek mogao razvijati bez njege i spreme za život? Dakle, hoće li priroda i zdravi nagon upućivati čovjeka na slobodnu ljubav? Ne, drage slušateljice; o tome vas nitko ne može uvjeriti!...

Ćorsokak

U nijemoj je tišini svatko upirao pogled u predavačicu. Po malo je i Irena kolebala, gubeći nadmoć. Slušala je pozorno poput pučkoškolke svaku riječ, kao da predavačica govori o čudesima svijeta. Prva je uzbuđenost s lica nestala, te sada na svima počiva blagi mir. S lica se čitaju misli: — Ipak ćemo sada i same znati kazati »svoju riječ« u razgovoru o tim stvarima. Zatim je predavačica okrenula list i nastavila čitanje.

»... Ali zašto ona djevojka, koja radi i vlastitom se zaradom uzdržava, i koja je u tome pogledu neovisna o bilo kome, zašto ona ne bi mogla slobodno raspolagati svojim tijelom?...« I opet: »Ali kada djevojka zna i osjeća, da je za nju tjelesno i duševno samovanje nesnosno; kad vidi da ne može srušiti »kineski zid« građanskog morala, slijepog odgoja i higijenskog neiskustva...«

— Dopustite mi, drage moje, da vam u vezi s pročitanim odlomkom ispričam zanimljiv razgovor između mene i jedne drage moje prijateljice.

Moja prijateljica ima od prilike 30 godina. Vrlo je obrazovana, te ima i fakultetsku naobrazbu. Cijelu je mladost posvetila učenju. Bogata je, pa u bogatoj kući živi slobodno kao neograničeni gospodar. U mladosti se nije udala po nagovoru svoje majke, koju je ljubila i cijenila. Dok je majka bila uz nju, nije osjećala nedostatak udaje; ona je ljubila majku, a majka nju.

No jednog je dana pokucala smrt i na njihova vrata. Rastavila je ova dva ljubljena bića. Ožalošćena i osamljena kći ostala je sama u kući. Kako joj je sad bilo, možete same zamisliti. Osim teškog duševnog rada u školi, čekale su je kod kuće mučne dnevne brige oko kućanstva. A osim toga nije imala više nesebičnog prijatelja, koji bi je poput majke razumio i potpomagao u njezinim tjelesnim i duševnim potrebama.

Kad smo se poslije dužega vremena opet sastale, duboko je uzdahnula veleći: »Tebi je dobro! Zvanične Ti dužnosti ispune svaki slobodni trenutak, i Ti živiš samo za druge. Ne stigneš ni misliti na sebe. A ja sirota? Od svakidašnjeg se rada vraćam kući bez ikakvog veselja, jer sam užasno osamljena! Prije sam voljela muziku, to znaš i sama, ali sad me ništa ne veseli. Pa i komu bi svirala? Zar samoj sebi? To nema smisla.«

Ja je prekinem u razgovoru i upitam. — Zar nemaš nikakvog bližeg društva? — Ne zanima me. Moje su se vršnjakinje, istina, već poudale, ali se svaka od njih na nešto tuži: jednoj su teške materijalne prilike, druga se ne slaže sa svojim mužem i slično. Neke se ne tuže riječima, ali to pokazuju svojim ponašanjem. Smuči mi se, kad to gledam. Zato ne idem u društvo. U kazalište i kino ne može ići čovjek svaki dan. No bolje je da više ne govorimo o tim nerješivim problemima. I mi smo se rastale...

* * *

Naskoro smo se opet susrele i nastavile razgovor, gdje smo posljednji put prestale. Ona poče prva.

— Kad bih barem imala jedno dijete! Zar je to nemoguća želja, — odvratim ja. — Zar nije nemoguća? Ja naime ne ću tuđega djeteta. Sâm Bog zna što sve ne baštini od svojih roditelja! Ja pak ne mogu da imam svoga. Bolna se

crta pojavila kod te rečenice na njezinu nježnom licu. — Ja bih drage volje pretrpjela za njega prezir ludog i licemjerskog društva. Ali šta će biti s njim? Moja je ljubav i prema nerođenom djetetu tolika, da ću ga poštedjeti od prezira kojim se obasiplju nezakonita djeca.

— Nezakonito? upadnem u riječ ja. Tko misli na to? Pa udaj se i ne će biti nezakonito. Imaš sigurno nekog na programu. Na to naime misle djevojke samo onda, kad im je već netko osvojio srce.

Na te riječi prekrije tuga prijateljičino lice, a pogled joj je bludio u daljini. Svladavši sjetu i bol odvrati mi:

— Imaš pravo. Čemu da tajim pred Tobom? Ta Ti me znaš! Da, imam jednog... ali neprilika! Godinu dana je mlađi od mene. Ima malenu plaću, a roditelji mu brane, da me uzme. Oni su mu izabrali bogatu djevojku, koja je bolja »partija za njega.

— Taj čovjek nije za Tebe. Zašto radi toga patiš? — Nije za mene? Tko je onda za mene? Margareto, s grozom pomišljam na svoju prošlost. Do današnjeg sam dana živjela čisto kao svetica. Kad mi je bilo 20 godina, nisam na udaju ni pomišljala. Druga i prijatelja počela sam tražiti u dvadeset i osmoj godini. Nisam ga našla. Znaš i sama, da sam već prekoračila 30. Eto, sad je tu muškarac, koji mi se sviđa. I ja se njemu sviđam, ali me ne može

uzeti. A ja nemam vremena da čekam. Možda je to posljednja prilika. Margareto, razumij me! Nemam šta misliti: on me voli... ja hoću da budem njegova... Nemoj mi govoriti o Božjim zakonima! Bog je zakon ljubavi upisao u moje tijelo. Nemam snage, da ga srušim... Nema vlasti, koja bi me prisilila na protivno. Hoću da budem *sretna,* makar ta sreća trajala tek nekoliko tjedana. Spremna sam lično na svaki riziko. Tko ima pravo, da se miješa u najintimniju i privatnu moju stvar?

Sva je bila uzbuđena. Posljedica ljubavi i straha izbijala je iz svake riječi, iz svake geste i iz samih očiju.

— Tko tomu prigovara, draga Elo? Ti želiš biti sretna pod svaku cijenu! Razumijem. Ali zar s tim čovjekom? Da li si dobro promislila? Kažeš, da Te voli. Može li se ono nazvati ljubavlju što Tebe obeščašćuje? Ili zar je ljubav onaj trenutačni seksualni osjećaj, koji će na Te svaliti sve posljedice i žrtve života? Kažeš mi, da i Ti njega ljubiš. Moja Elo, Ti si savjesna i solidna djevojka, pa zar možeš ljubiti nesavjesnog muškarca? Zar je Tebe dostojan muškarac, koji, istina, želi biti Tvoj, ali samo potajno, ne javno.. Zar je Tebe dostojan muškarac, koji na zapovijed roditelja uzima djevojku, koja ga kupuje novcem. Zar je novac dostatan za taj čin? Da li je to glavno? Zar nije takav muškarac gori od ulične djevojke?... Šta je privlačiva na

njemu? Nekarakternost i prevrtljivost... Draga moja, to što Ti osjećaš, nije ljubav, nego neobuzdana seksualna strast.

Uzbuđeno je pazila na svaku moju riječ. Vidjelo se na njoj, da se je borila s takvim mislima i ušutkivala ih u sebi sve do sada. Nije slušala svoju razboritost u tim časovima borbe i životne odluke. A ipak je razboritost po općem sudu neophodno potrebna za čovječju sreću. Tada je nastavila, ali ne više silovito ni odlučno.

— Što se toga tiče, Ti imaš pravo. Ali ako se budem po tome ravnala, odnijet će mi vrijeme i godine i sreću. Ta i ja sam od krvi i mesa! Osjećam potrebu, da budem ljubljena! Liječnica si! Razumij me već jednom!

— Jest, liječnica sam, i to je upravo razlog, zašto Ti mogu dati savjet i odvratiti Te od zla. Može li zadovoljiti Tvoju dušu onakva veza, koja ovisi o tom, imaš li Ti ili nemaš oko očiju nabore? Da li si Ti pomišljala na bojazni, brige i opasnosti, koje mogu odatle nastati? Zar bi Tvoju plemenitu i nježnu dušu mogao zadovoljiti tako brutalni osjećaj? Ta on ne vodi računa o Tvom duševnom stanju, nego gleda samo na izgled i ljepotu Tvoga tijela!

Koliko Te ja poznam, to nije za Tebe dosta. Znaš i sama. Zar je u Tebi uzavrela krv? Kažeš, da si do sada živjela kao svetica. Sada međutim osjećaš, da nisi samo duhovno nego i tjelesno biće. Nagoni su bili do sada neprobuđeni. Šta će

biti, ako ih probudiš... Šta će biti, ako poslije nekoliko tjedana vidiš, da Tvoj »partner« nije Tebe dostojan, ili da si mu možda već dosadna? Ili što, ako Te to isto zadesi nakon nekoliko godina zajedničkog života? Zar ne vidiš, da srljaš u ćorsokak?...

Nekoliko je minuta ukočeno gledala u mene. Na sve te stvari nije ona do sada nikada ozbiljno ni pomišljala. Ali prije nego je išta mogla progovoriti, ja sam nastavila:

— Nezakonito dijete ne smiješ imati! To je jasno. Ali kako Ti onda predočuješ sebi taj život? Hoćeš li navaliti na sebe grijeh Herodov?... Grijeh ubistva djeteta u sebi?... Vidim, Ti se plašiš te pretpostavke. Reci mi, molim Te, kako Ti drugčije zamišljaš tu čitavu stvar?... Na koji način?... Znam, Ti možda pomišljaš još na posljednju kartu...

Čuvati se?... Da! Zaštitna su sredstva sigur-

na! Ali ona znače sigurnost samo za svoje tvorničare, tj. dobar prihod. Jedino sigurno sto posto jamstvo, Elo moja, jest čisti život. Liječnička je znanost to već davno ustanovila. Tu činjenicu prešućuju jedino grlate reklame i besavjesne vračare. Dakle, ako ne želiš biti ubojica, kako ćeš si pomoći, padneš li uza sav oprez u »neprilike«? Ako Ti se uza sav oprez dogodi...

Uzmimo, da od svega toga ne će biti ništa. Uzmimo sve će se dogoditi najpovoljnije. Bila si nekoliko tjedana sretna, i sad je svemu kraj. Zar Ti to želiš? Ako čovjek pet tjedana čezne za tim, da bude sretan, može li se nakon toga odreći sreće? Ne pomišlja li i kasnije na dane srećom obasjane? O, i te kako! No pretpostavimo, da možeš potpuno gospodariti svojim nagonima i strastima. Vremenom sve prolazi i plašt zaboravi pokriva sve. Ali gle! I jednog se dana susretneš s muškarcem, kojega si dugo uzalud tražila. Što će se onda dogoditi? Iskreno priznanje prošlosti? Oproštenje? Kaži sama, što se može dogoditi? Zar će on biti ravnodušan prema Tvojoj zablaćenoj prošlosti? Eto, za sreću od pet šest tjedana odričeš se svega: svoje obitelji, dražesnog dječjeg smijeha i ostalih obiteljskih radosti. Znaj, predbacivanjem i prezirom same sebe ne počinje novi, sretni život!

Dalje nisam mogla nastaviti. Izdao me dah i promuklost. Jako smo zastranile. Oprosti, draga čitateljice! Vratimo se k čitanju iz knjige mudrosti! Šta o tome veli liječnička znanost?

Što kaže liječnička znanost

»... što slijedi? Histerija, neurastenija, bolesti i laž. Za zdravi tjelesni, a i duševni razvoj potrebno je, da se seksualnom nagonu potpuno udovolji.«

Ovi su reci uistinu ogledalo bolesne i besramne filozofije našega doba. Ako igdje, a to su ovdje na mjestu Kristove riječi: »Čuvajte se lažnih proroka, koji dolaze k vama u ovčjem odijelu, a unutra su grabežljivi vuci.« Mat. 7, 15.

Na sve te lažne tvrdnje liječnička znanost daje jasan i siguran odgovor: Nije istina!

Drage djevojke! Ne plašite se i ne vjerujte, da je čist život štetan za naš organizam. Potpuno je neispravno mišljenje i shvaćanje, da će djevojka u izvjesnom razdoblju svog života oboljeti, ako seksualno ne živi. Seksualno udovoljenje smatraju neophodno potrebnim za organizam, jer potpuno seksualno uzdržavanje ili čisti život navodno štetno djeluje na živčevlje. To je sve brbljarija. *Liječnička znanost ne pozna nijedne jedine bolesti, koju bi prouzrokovao čisti život.*

U ime kršćanskih liječnica jasno i otvoreno dovikujem svim djevojkama: *Nije istina, da čist život ima bilo kakve po zdravlje štetne poslje-*

dice. To je lažna i zamamna lozinka. Zapamtite to zauvijek. *Nema ni jednog poštenog i uistinu spremnog liječnika, koji bi pronašao makar i jednu bolest, kojoj bi bio uzrok čist život.* Naprotiv, svaki liječnik znade nabrojiti mnoštvo nesretnika, koji su radi vlastitih nećudorednih grijeha ili grijeha svojih roditelja napunili ludnice, bolnice, sljepačke zavode, tamnice...

Naprotiv! Danas već znade svaki sportaš, svaki umjetnik, svaki učenjak, da je prvi preduvjet, hoće li postići velike stvari ili druge znanstvene rezultate, upravo uzdržavanje od nedopuštenog seksualnog života. Dakle, ovu pokvarenu i lažnu nauku može širiti samo neznanje ili zla nakana ili mudrovanje, kojim se hoće ispričati vlastiti život.

Istina je, da ima nervoznih stanja, što ih je prouzrokovalo seksualno uzdržavanje. Ali se to događa samo onda, ako t j e l e s n o seksualno uzdržavanje nije bilo u vezi s d u š e v n i m. Ako duh traži nasladu u najprljavijim predodžbama, ako uživa u besramnim filmskim snimkama, kazališnim komadima, kriminalnim romanima, ružnim slikama i bezobraznim šalama, onda je posve jasno, da ne provodimo radikalno čist život. Sve ovo što je nabrojeno uzbuđuje sjetilne nagone. Ako se u takvim slučajevima ne pročisti fantazija i čuvstvo, lako se izgubi ravnoteža, i mogu nastupiti histerične i psihopatološke bolesti. Uzrok je dakle tomu ne čist život, nego polu-

čist život, kako i same jasno vidite. Takva nervozna i bolesna stanja ne nastupaju kod osoba, čije su misli čiste i koje odbijaju odmah, čim se pojavi, svaku nečistu misao ili predodžbu.

Pitam vas, zar su samo djevojke nervozne? Zar nema nervoznih i histeričnih i ženâ. Kad bi tko o toj stvari načinio točnu statistiku, iznenadila bi nas istina. Naravno, da ćete histerične žene uzalud tražiti među trijeznim i savjesnim majkama! Najsigurniji je protulijek protiv nervoze: mirna savjest i smirena duša.

Dakle, draga sestro, koja se potajno bojiš histerije, ne uznemiruj se! Ne plaši se ni onda, kad Ti vlasi na glavi prosijede, a lice se ospe naborima! Ne nadoknađuj boju lica lažnom šminkom. Ne varaj sebe i druge, jer to malo pomaže. Pogledaj malo oko sebe! Okružuju Te siromasi, bijednici, koji čeznu za ljubavlju i njegom. Kod njih vrši svoje zvanje, ako nemaš vlastite obitelji. Više srdaca boluje od oskudice ljubavi, nego od praznih džepova! Vrši svoje zvanje među takvim nesretnicima, pa ne ćeš nikada osjetiti, da Ti je život nepotpun i prazan i da je »bez svrhe«. U tom slučaju je vrlo mala pogibao, da bi se kod Tebe mogla razviti histerija.

*

Duga je zvonjava iznenada prekinula tišinu, u kojoj su slušale predavanje. Bilo je već dosta kasno u noć. Jedna od sakupljenih gospođica žurno ode i otvori vrata. Sve se u čudu pitale:

— Tko bi to mogao doći sada, u ovo kasno doba? U tren oka začuju gipke korake... i na vratima se pokaže gospođica Flora. Puna mladenačke svježine i veselja, upita ih u čudu:

— Zar ja sanjam, ili je to zbilja, da se čaj može piti u društvu mladih djevojaka uz ovoliku tišinu? To još nisam nikada vidjela, a kamoli doživjela, premda sam bila na mnogim čajankama u svom životu. Molim vas, šta je s vama? Valjda niste spiritizirale? No da, sigurno ste raspravljale o ženskim problemima! Zar ne, da ste o tome razgovarale? — Ma jest, baš je o tome riječ. — Draga Margareto, s kakvim si razbojničkim pripovijestima poplašila ove djevojke? Radoznala sam, što ste razgovarale. I dobro je, da sam došla. Barem se prekinula šutnja, da se možete malo odmoriti i razveseliti. Hajdemo što zapjevati! Gdje je dirigent? Jeleno, zasviraj nam jedan veseli komad, prije negoli i ja sjednam u ovo šutljivo kartuzijansko društvo. Gospođica je Flora razveselila cijelo društvo.

Djevojke se razdijelile na četiri grupe, jer je pjesma četveroglasna. Sve su se brzo razmjestile za pjevanje. Jedina je Irena ostala nepomična. Ukočeno je gledala lijepu Floru, koja se u ovom društvu pojavila »kao iz neba pa u rebra«. Po imenu je poznavala tu 40-godišnju djevojku, ali je do sada nije nikada vidjela. Nju sve djevojke silno vole i cijene. Mnogo je čula o njoj, ali nije mogla zamisliti, da je tako simpatična i vesela.

U njezinim nasmiješenim i djetinjim očima nema ni traga histeriji, neurasteniji, ni nezadovoljstvu. Ona je u istinu živa potvrda današnjega predavanja.

Za nekoliko minuta odjekivala je pjesma, a veselo raspoloženje zavladalo svim članovima društva. Pjevale su starinske narodne pjesme, koje danas nisu više toliko u modi. Danas bi možda odgovarale one internacionalne: »O mia bela rosa«. Na programu je bilo mnogo pjesama.

Naličje ženske emancipacije

Veselje i muzika odjekivalo je na sve strane sobe, a njihov bljesak obasjao je sva nazočna lica. Helena je bila odlično raspoložena. Dok je domaćica dijelila čaj, opazila je Helena, da ga ne će biti dosta. Pjevajući otskakutala je brzo u kuhinju po čaj. One pak, koje nisu pjevale u zboru, priskočile su da spreme stol. Pjevuckanjem i kretnjama pratile su svoj rad.

— Može li se, Štefice, provesti sasvim ugodno jedno popodne i bez muškaraca, zapita jedna. Prije nego je Štefica odgovorila, skrenula je naša Flora razgovor na prijašnju temu. Pijući pomalo čaj uz krišku limuna, neprestano je djevojke ispitivala.

— Kažite mi, o čemu ste razgovarale, kad sam ja unišla u sobu? — O onome što je ženi dopu-

šteno i slobodno. — A tako! Sigurno ste se držale načela: »Sve mi je slobodno, samo mi sve ne koristi.« Istina, emancipacija žene je velika i važna stvar, ali je šteta, što osim privlačivog svoga lica ima blijedo i slabo svoje naličje. Eh, da ste me vidjele prije nekoliko godina! Onda, kad sam prvi puta obukla dugu haljinu i doživjela nešto neobično. No ne mislite, da je takva haljina služila prije kao popodnevna toaleta, kao sada. Jest, u tramvaju sam dobila veliko priznanje, jer su mi i dva muškarca ponudila svoja mjesta. Jedan je bio poručnik kod topništva, a drugi inteligentni građanin u civilu. Jedva sam se snašla i nisam mogla razumjeti, da je ta čast meni iskazana. Bila sam sva crvena. Do nedavno sam i sama ustupala mjesto starijim damama. Ali čujte, rade li i danas tako muškarci? Mnogi to, bez sumnje, ne čine! Ne samo da ne ustaju, nego čitajući novine s taškom ispod pazuha guraju Te, ako si možda stala preblizu. No na to smo se već priučile, ali ima još i mnogo gore.

Zar ne, velika je radost što i djevojke mogu polaziti sveučilište? Što bi radile mnoge i od vas, kad bi to još i danas bilo nemoguće?

Ali gledajte, to ima i svoju drugu stranu. Mnoge su mi se već tužile radi toga. Između ostalih poznam jednu dragu prijateljicu iz skromne obitelji, koja je po želji svoje majke stekla profesorsku diplomu. Koliko novaca, koliko energije,

koliko vremena leži u onom papiru od nekoliko grama! Sad može da ga čuva u ormaru! Jer ono što je glavno, — namještenje — toga nema. To nisu mogli postići uza sve veze koje imadu, a djevojka, koja se toliko mučila i oskudijevala, sad se iz dana u dan tuži. — Šteta potrošenih novaca. Da mi je sada sav onaj novac, potrošen na školovanje, kako bih imala lijep miraz! Sad imadem doduše diplomu, ali bez novaca. Da je barem obratno! Ni pola jada za budućnost! Bila bih se već davno udala. Ali onaj mali činovnik

za kojega bih bila prije 7 godina rado pošla, nije danas više za mene prikladna »partija«.

— Istina je, što je žena učenija, teže će naći muškarca koji bi joj odgovarao naobrazbom, pa je stoga manja vjerojatnost, da će se udati. Dodajmo k tomu i to, da najveći dio muškaraca uopće i ne će uzeti učenu ženu.

—U istinu su, draga moja Floro, ti muškarci prilično glupi, jer ne shvaćaju, što je bolje za njih. Valjda će bolje razumjeti borbe muškarca životna družica, koja je i pametna i učena, nego ona, koja je životne poglede naučila iz flirta. Prve su često puta mnogo skromnije od onih drugih, o čijoj se skromnosti na veliko samo trubi. Osim toga ne treba zaboraviti, da u takvom slučaju ne treba platiti ni instruktora, jer će same matere znati protumačiti svojoj djeci $(a+b)^2$ i ispitati ih francusku ili latinsku gramatiku. Međutim uzalud se hvališ s korepeticijom, uzalud pomišljaš i na pranje posuđa, čim mladić čuje da si profesorica, odmah gubi volju, i dalje ni ne pokušava.

— Da li si na sveučilištu stekla kakvih prijatelja ili kakvo poznanstvo, pitala sam. Pa tamo ima mnogo mladića. Djevojke koje su kod kuće, uvijek zavidaju studenticama. — Poznanstvo se još nađe. I u šalama koje se zbivaju na sveučilišnim hodnicima mladići će još rado sudjelovati. Ali, udati se? Za koga, draga gospojice Floro? Oni su još svi nezreli. Najprije ispiti, pa namještenje, pa ovo i ono, a onda tek žena. A računajući s time, da ćeš začarati kojeg profesora ili docenta, to je vrlo rijedak slučaj, kao bijela vrana. S time se ne može računati.

— Pa ima i potpuno pravo, drage moje, ova moja prijateljica. Jer ako se i nađe tu i tamo koji bračni par, koji se na sveučilištu upoznao, ali to je tako minimalno, govoreći u postocima, da se s tim u istinu ozbiljno ne može računati. Međutim to je i s jedne strane dobro, jer je bolje, da oni koji polaze sveučilište, razmišljaju o državnim ispitima i rigorozima, nego da im fantazija bude puna braka.

U jednom su se kutu počele smijati, jer je Olga zadirkivala malu Liviju, koja se pričinila kao da to ne primjećuje, potpuno se uozbiljivši. Međutim je gospođica Flora nastavila ozbiljnim tonom:

— Pa ni medicinarke nisu u boljem položaju. Upravo sam prije nekoliko dana o istoj stvari razgovarala s jednom medicinarkom, koja polaže ispite. Lijepa, blijedolika, ravne linije. I ona je počela razmišljati, ne čini li ludo, iako je sve ispite položila s odličnim uspjehom. Navest ću međutim njezine vlastite riječi:

— Ako čovjek ozbiljno shvaća svoje dužnosti, potpuno zaboravlja na sve drugo što postoji na svijetu. Za mene postoji samo liječnička znanost. Znam, da činim ludo, jer i sada je na pr. moja kosa takova, da svatko ko me pogleda zazire od

mene. Ali ja ne mogu drukčije, nemam volje da gubim vrijeme u frizerskom salonu. Nemam vremena za sebe, i ako dobro znam, što bih morala činiti. Ako hoću, da me moji kolege poštuju, moram se brinuti za toliko drugih stvari, da ne dospijem misliti na osvajanje muškaraca. Mladići uvečer samo navuku na se smoking odijela, pa su odmah spremni za društvo, ali ja, kada da trčim krojačici, pa u salon za šešire? Meni je već sada jasno, da ne će biti bolje ni onda, kad postanem liječnica, jer će me onda osim dnevne zaposlenosti zaokupljati i znanstveni rad. Ili valjda neću dopustiti, da se kude ženske sposobnosti! Osim toga mi je i profesor obećao tako zanimljivu temu, da sigurno prije devet sati navečer neću moći krenuti kući iz laboratorija.

Pitala sam je, kako ona zamišlja na taj način udaju.

— Udati se? Možda bi bilo dobro. Obiteljski je život vrlo lijep. Kadikad vrlo živo čeznem za domom. Kod kuće je savršeni mir i uvijek sam okružena ljubavlju, ali na žalost to traje samo tako dugo, kako su dugi praznici. Sada ne bih mogla zamisliti, da sve ovo ostavim, jer u istinu volim svoje zvanje. Čemu onda toliko učiti, čemu upoznavati toliko zlih strana života, ako kasnije od svega toga znanja nema nikakove koristi? Osjećam da sam potrebna ...

Malo se je zamislila, pa je sjetno nastavila.

— Mladićima je svakako u tom lakše, oni mogu raditi i doći do pozicije u društvu. Ne smeta, ako imadu i 40 godina, jer će naći još uvijek dosta djevojaka, koje ih mogu usrećiti. Ali mi? Šta možemo u 40. godini? Jasno predviđam i osjećam, da će me to jednom boljeti, što se sada ne mogu baviti više sama sa sobom. Ali ipak za sada ne mogu drukčije raditi. Kod nas nema cjenkanja. Ili ću ostati na svome mjestu u tom zvanju, ili ću se boriti za svoju buduću obiteljsku sreću — ali u isto vrijeme služiti dva gospodara! ... Kad bi barem jedan od njih bio manji! Ali me međutim medicina za sad drži ljubomorno u zatvoru.

Eto, gospojice moje, ako je emancipacija i u najvećem stupnju dobra samo zato, da umnoži probleme, sumnjam da su žene s njome mnogo dobile.

— Draga gospođice Floro, reče Vilma blistajući očima, nisam ja tome kriva, što su se naši problemi umnožili, ali mi to nije ni žao. Radosna sam, što sam imala prilike da vidim toliko tjelesnih, duševnih i socijalnih bijeda. Veselim se, što me čeka toliki rad i odgovornost, kad postanem liječnica. Može li ikoja zabava pružiti veću radost od one, kad se patniku osuše suze, i kad se bolesnom povrati zdravlje? Može li i najsretniji privatni bračni život pružiti onu radost, koju pruža jedan nađeni uzročnik bolesti ili izum uspješnog liječenja? Ja vjerujem, da ne ću požaliti ni u 40. godini, što se danas ne osjećam središtem, oko kojega bi se okretao svijet.

— Lako je Tebi, Vilmo, — upadne Olga — Ti imaš snažnu ideju, da ćeš još nešto veliko učiniti, ali što da osjećam ja, čiji se horizont završava kod nekoliko najvažnijih knjiga i pisaćeg stroja? I vjeruj mi, ništa mi od toga ne pruža neku posebnu radost. Jedini plod koji izvire iz emancipacije za mene jest pravo, da uzdržavam samu sebe i da potpomažem svoje stare roditelje.

— A gdje su Ti braća, padaju pitanja. Braća? Oni su već svi oženjeni. Nekoć je bila dužnost, da muškarci potpomažu roditelje i uzdržavaju neudate sestre, danas međutim to pravo imademo mi. Budući da su oni u prvom redu dužni uzdržavati svoju vlastitu porodicu, pruža nam se prilika, da se služimo svojim pravom.

Ovdje je Olga malo zašutila. Oko njezinih

ustiju pojavila se gorka crta, pa se zbunjeno ogledala.

— Nemojte me krivo shvatiti. Nisu mi na teret moji dobri i dragi roditelji. Osjećala bih se strahovito osamljena bez njih. Ne mogu jedino da zatomim čuvstvo, da iz svakog našeg novostečenog prava stvarno samo muškarci imadu korist, jer njihova odgovornost biva uvijek manja. Gledam li po uredima, nailazim istu stvar. Gospodin X može sasvim mirno zaluđivati gospođicu Y, jer ako dođe bolja »partija« on će ostaviti gospođicu Y naprosto na cjedilu, makar da je njihovo poznanstvo trajalo i više godina. Često se čuje i čita, kad bi mladić u prijašnje vrijeme »kompromitirao« djevojku time što su bili suviše često zajedno a osobito, ako joj je obećao ženidbu, da je držao svojom dužnošću, da obećanu riječ održi. Ako to ne bi učinio, bio je smatran varalicom. Danas međutim možemo na svakom koraku naići na ostavljene i operušane djevojke, jer danas žena ima pravo da raspolaže sama sa sobom! . . .

U nijemoj tišini bile su saslušane Olgine riječi, koje su djelovale kao tužan vapaj za pomoć. I gospođica Flora je progovorila tiho.

— Draga Margareto, oprosti, što sam Te kod svog dolaska optužila da plašiš djevojke razbojničkim pripovijestima. Nažalost su te razbojničke pripovijesti istinite, i mnoge su ih djevojke i same nažalost iskusile. Kad se čovjek zamisli

u te stvari, prijeđe mu volja, da se bori za ženska prava.

— Nemoj tako govoriti, draga moja Floro! Imade još prava, za koja se moramo boriti. Dopustite mi, da ih za svršetak u kratko navedem.

Pravo ženama!

— Da, borimo se i nadalje, da žene imadu što više prava, ali ne takvih, kakva naglašuju današnje moderne krilatice. Ne trebamo prava za kakvima teže neke današnje lude feministkinje, koje traže jednako pravo u spolnim stvarima kakvo imadu muškarci! To dakako nisu karakterni, katolički muškarci. *Jer postoji samo jedan jedini kršćanski moral koji jednako vrijedi za muškarce kao i za žene.* Isus Krist u tom pogledu nije pravio nikakvu razliku između muškarca i žene. Ni jedan redak Sv. Pisma ni kršćanske Predaje ne daje muškarcu više slobode nego ženi. I svi oni koji protivno uče ne samo da nisu pravi kršćani nego, kako smo u prijašnjim razogovorima utvrdili, ne znaju ni čitati iz zlatne knjige prirode.

Kristova se nauka u ovoj točki na posebni način tiče upravo nas žena, pa je od osobite važnosti, da se mi žene te nauke držimo. Jer je sâm Isus Krist bio prvi — kako ste to već u drugim zgodama dosta čule — koji je ženama osigurao prava. Ako dakle nijećemo Njegovu nauku, pilimo granu, na kojoj sjedimo. Mi se možemo boriti za naša prava, ali samo u Njegovu duhu. Da, za ženska prava, ali ne za prava životne pokvarenosti ni prava lične razularenosti. Ne za prava, da žena smije poput nekih loših i pokvarenih muškaraca razuzdanim životom okaljati samu sebe i svoju prošlost, nego za pravo da i žene mogu imati svoje zahtjeve kod izbora bračnoga druga. Da i one s pravom mogu očekivati više moralne čistoće i kreposti kod onog čiju će »vlast« prema Sv. Pismu svojevoljno priznati nad sobom. U tom će slučaju jednim potezom prestati brakovi bez djece i potomci veneričnih bolesti.

Ako koja od vas ima odraslog brata, sigurno je od njega čula, da je dr. Tihomir Toth napisao uzvišenu i potresnu knjigu za mladiće pod naslovom »Proljetne oluje«. Da, tražite pravo da čista djevojka uzme mladića koji je odrastao na idealima »Proljetnih oluja«.

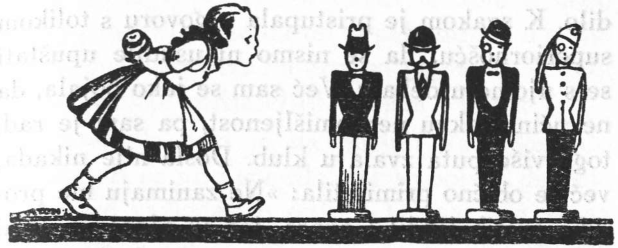
Neka ne manjka ni jedna latica iz mirtina vijenca bijele zaručnice, ali jednako tako neka ne manjka iz cvjetnog vrta zaručnikova — ljiljan. Jer svaki mladić, koji se lakoumno igra sa seksualnim opasnostima, i ne misli na svoju buduću obitelj, griješi barem jednako toliko koliko i djevojka koja se zaboravi.

I napokon, još jedno žensko pravo! Pravo da se žena može, ako ustreba, neustrašivo odlučiti na izbor ili sudbinu vječno neudate djevice. Takve neka stoje uzdignuta čela nasuprot zatu-

canom i plitkom ruganju! One, koje su imale snagu prihvatiti radi vjere i zvanja ono što je za mnoštvo najteže i najnedokučivije: čisti život do groba, mogu biti vazda ponosne.

NA ŠTO TREBA PAZITI KOD IZBORA BRAČNOG DRUGA

Što mi je Stvoritelj odredio!

Draga gospođo doktor!

Oprostite mi, što Vam oduzimljem dragocjeno vrijeme, ali osjećam u sebi s jedne strane nesavladivu želju, da Vam zahvalim za prošlo predavanje, što ste ga održali u klubu i da Vam ukratko prikažem dojmove, koje ste u meni izazvali, a s druge opet strane htjela bih Vas zamoliti za jedan savjet u vezi s mojim ličnim životom.

Možda me se sigurno više i ne sjećate. Sjedjela sam kraj Irene, koja je pročitala ono glasovito poglavlje. Studentica sam filozofije četvrte godine i pohađam klub već odavno, ali nažalost zbog ličnih okolnosti neredovito. Irena je moja sestrična, i zapravo je uvijek bila dobra djevojka, samo su joj u banci zavrtjeli mozgom. Suviše je lijepa, a da to ne bi opazili njezini šefovi, pa joj za to svašta govore i svašta joj daju da čita. To joj je čitanje na koncu mnogo ško-

dilo. K svakom je pristupala u govoru s tolikom superiornošću, da se nismo ni usudile upuštati se s njome u debatu. Već sam se jako bojala, da ne učini kakvu nepromišljenost, pa sam je radi toga više puta zvala u klub. Došla nije nikada, već je obično primijetila: »Ne zanimaju me prodike svetih ljudi! Govore, jer su plaćeni, ali ni sami ne vjeruju u ono što govore.« Sada je konačno ipak popustila mome nagovaranju jer »kad jedna liječnica govori o ženskim problemima, onda valjda ipak neće biti prevrtanja očiju!«

*

Kad smo stigle u klub, već sam požalila, što sam je dovela, jer je toliku pažnju svratila na sebe. Sada, međutim, zahvaljujem dobrom Bogu, što se je tako dogodilo. Kad smo se naime vraćale kući, pala mi je oko vrata i zahvaljivala: »Anice moja! Ne možeš ni zamisliti, kako si mi učinila veliku uslugu. Možda bi za tjedan dana bilo već prekasno... Nikad nisam mislila, da netko, tko tako dobro poznaje zakone prirode kao liječnik, može vjerovati u Krista. Slušaj, ona medicinarka — mislim da se zove Vilma — kako je samo samosvijesna i pametna i kako ima upravo fanatičnu vjeru! Znaš, upravo me je stid uz nju, kako ja slabo, upravo nikako poznam Sv. Pismo! Poznam remek-djela svjetske literature, samo ovu knjigu, koja kako mi se čini sadržaje toliko važnih stvari, nikad nisam ni prolistala. Držala sam, da se u Sv. Pismu nalaze

samo pobožne priče. Ali danas se zbio u meni samoj preokret. Kao da mi je pala mrena s očiju. Molim Te, pozovi me i u drugim zgodama. Željela bih se pobliže sprijateljiti s onom Vilmom.«

Nagovarala sam je da posjeti Vas, gospođo doktor, ali se nije usudila, jer se bojala da ćete joj suviše zagledati u dušu. »Ti znaš, da se ne bojim svoje sjene, rekla mi je, ali ako se one oči zagledaju u mene, bojim se, da ne bih mogla podnijeti njihova pogleda bez crvenila. Htjela bih samo znati, da li je svijesno rekla ili joj je samo slučajno ispalo, da na smetištu i u kaljuži nema obiteljskog života«.

Najsrdačnije Vam zahvaljujem, draga i dobra gospođo doktor, za onu večer u ime sviju nas, a napose radi Irene. Osjećam, da je ta večer donijela preokret u njezinu životu.

Na koncu dopustite mi da napišem nešto i o sebi. Budući da radi borbe za kruh ne mogu redovito pohađati klub, dopustite mi, da Vam u pismu ispričam svoje probleme.

Ne znam kakve namjere imade Gospodin sa mnom. Možda me Bog pozvao na ono od čega danas najviše zazirem. Jer još i sad strepim s pomisli, da ću morati proživjeti svoj život samotno. Tražim, dakle, prigodu, da nađem životnoga druga. Ali ono, čega se najviše bojim, pače i više od životnog samotovanja, jest, da bih mogla zlo izabrati i unesrećiti ne samo sebe, već i cijelu obitelj. Žurim se dakle, da Vas zamolim za savjet

prije negoli padnem pod čiji upliv. Kaže se naime »ljubav je slijepa«. Kako da se borim protiv te sljepoće? Da li je borba uopće moguća? I ako je borba moguća, koje su to stvari, na koje treba misliti bezuvjetno prije braka.

Oprostite mi na smjelosti, ali sam u Vašim predavanjima uvijek osjećala toliko volje i ljubavi da drugome pomognete, da me je to ohrabrilo, te Vas sad molim i tražim za savjet i u svojim brigama i poteškoćama.

Vaša zahvalna štovateljica Ana Kovač.

Tu ne traži svoju sreću!

Draga moja Anice!

Tvoje toplo pismo i vijest, da Irena pokazuje interes za duh koji vlada u našem krugu, izazvala je u meni veliku radost. Piši samo i u drugim zgodama, ako Ti štogod tišti dušu, jer budi uvjerena, da ću učiniti sve da Ti pomognem riješiti Tvoje životne poteškoće. Ako budem katkada i kratka, ne misli, da to znači nedostatak zanimanja ili ljubavi za Te, već jedino nedostatak vremena.

Plašiš se pomisli, da ćeš provesti svoj život samotno. Potražit ću zgodu, da vam u okviru jednog predavanja jedamput govorim i da umirim Tebe i sve ostale koje slično osjećaju kao i Ti. Pitaš, na što treba bezuvjetno paziti prije braka?

Na ovo bi pitanje u prvi mah bilo teško odgovoriti. Budući da Ti tražiš priliku da se s kim upoznaš, za sad je najvažnije da Ti napišem, gdje ne možeš tražiti svoga životnoga druga.

Pišeš, da je »ljubav slijepa«. Jest, tako je. Osobito kad zaljubljeni čovjek sam to hoće. Ljudi uopće vole živjeti u iluzijama. To napose vole zaljubljeni ljudi. Njihovu raspoloženju i čuvstvenom stanju najbolje odgovara, da predmet svoje ljubavi zaodjenu u nadčovječja dobra svojstva. To osobito pogoduje nestašnoj fantaziji pa i taštini, da onaj kome robujemo nije onakav kakvi su ostali obični zemaljski smrtnici. Zaljubljen čovjek ne može vrlo često podnijeti objektivne kritike drugih. Gotovo zatvara oči, da ne vidi one pogreške, koje drugi ljudi jasno vide. I zato redovito ne sluša dobre savjete. Stoga možemo mirno kazati, da nije samo slijep nego i gluh.

Čini se dakle, da će biti vrlo korisno, draga moja Anice, da se unaprijed spremiš za to duševno stanje, te nastojiš unaprijed urediti svoju dušu, da Ti se ne dogodi nikakva veća nesreća, kad stupiš u sferu privremene sljepoće. Ponajprije ne budi previše bojažljiva. Nemoj misliti, da je dovoljno nekoga jedamput vidjeti i da će taj pogled imati odmah sudbonosnu važnost za Tebe. Premda ih ima mnogo, koji uporno tvrde, da se ne mogu ljubavi odreći, to ipak nije sasvim tako. Ta ima i takvih žena, koje se nisu kadre

odreći najnovije haljine, kad je opaze u izlogu. Radije su gladne, dopuštaju da im djeca hodaju poderana, s mužem se svađaju itd., ali ona haljina mora biti. Druge se ne mogu odreći dobrog zalogaja ili tečne poslastice. No iz toga još ne slijedi, da to vrijedi za svaku ženu. Redovno su sebični i neobuzdani ljudi ujedno i slabi prema svojim požudama. Djevojci, koja je odgojena od svoje rane mladosti i koja je priučila samu sebe na odricanje, takvoj djevojci — i ako je to katkad spojeno s velikim naporima — nije ništa nemoguće.

Ti si to međutim čitala u knjizi kojoj je naslov »Njezino proljeće«.

Dakle, ako Ti se netko iznenada svidi, nemoj se odmah prepustiti, već promisli, da li će to biti za Tebe dobro. Obično se mnogi rugaju djevojkama, da im je prvo, kad susretnu muškarca pogled na prsten, naime da li je neoženjen (nažalost danas ni to nije više pouzdani znak). Međutim ne treba se tomu smijati. Konačno što je gore: malo plitkog izrugivanja ili kobna nesreća? Znam, da ima ljudi, koji će kazati, da nije nikakva nesreća, ako se djevojka zaljubi u oženjenog muža. Ako postoji uzajamna ljubav i sklonost »može se rastaviti od prve žene i sklopiti novi brak«. Što ja mislim o takvom »braku«, to sam već jednom izložila u klubu, stoga nije potrebno, da istu stvar ponavljam.

Prvi i najodlučniji moj savjet glasi: Među

oženjenima ne traži svoga životnoga druga! Kad ne bi prihvatila ni jedan drugi dokaz, dosta je samo da uvidiš ovo: čovjek koji je jednom prekršio svoju zakletvu i iznevjerio se jednoj ženi — pa makar i radi Tebe — taj nije dostojan, da mu povjeriš svoj život. Uz njega se ne možeš osjećati ni najmanje sigurnom.

Potpuno Ti odobravam, što tražiš priliku za poznanstvo u prikladnom društvu. Samo dobro pazi na društvo. Kadikad se i u najpovjerljiviji krug uvuku ljudi, koji tamo ne spadaju. Treba dakle biti vazda na oprezu. Otvorenim očima i ušima treba paziti na ljude! Za Tebe društvo ne znači samo razonodu. Nemoj započimati nikakve lakoumne igre. I u dobrom društvu nađe se kadikad neodgovornih elemenata u ruhu kakve časne matrone ili učenjačkih naočari.

Za danas je toliko možda dosta. Toplo Te grli u nadi da ćeš i nadalje ostati iskrena svojoj doktorici.

Tvoja doktorica

Životna dob

Draga moja gospođo doktor!

Na Vašem srdačnom pismu toplo zahvaljujem. Mogu li biti drukčija negoli iskrena? Tä to je u mom interesu! Kako sam sretna, da imadem nekoga tko se brine za moje najintimnije stvari. Bilo bi mi teško o svemu tome kod kuće govoriti.

Kad su još moju majku tištili slični problemi, bila su sasvim drukčija vremena. Ona ne može shvatiti današnji svijet. Često se jako uzrujava zbog najsitnijih stvari.

Irena redovito pohađa klub, a Vilma s toliko ljubavi i razumijevanja prima svako njezino približavanje, da mi je veoma sumnjivo, da tu imadete i Vi po srijedi svoje prste, draga gospođo doktor. Kako da Vam za sve to zahvalimo?

Društveni spletkaši, neodgovorni tipovi! To je teška istina! Moja prijateljica sirota Irma zapala je u jednu takvu zamku. Bila je uvijek vrlo ozbiljna djevojka i nije nikad dopuštala, da joj mladići udvaraju. Često im je govorila sasvim otvoreno, neka joj ne lažu, jer može sasvim dobro i mirno živjeti i bez njihova laskanja. Pa ipak! Došao je novi mladić u društvo, kojega je doveo Franjo, koji je, udvarajući, mnogo puta dobio košaricu. Vrlo je zgodan i potpuno ozbiljan. Doduše, Estera nas je unaprijed upozorila, da je on opasan lovac na suknje. Ona ga kao takva već otprije pozna. Ali je to bilo teško vjerovati. Sigurno je, da je za svaku djevojku imao koju dobru riječ ili barem prijazan pogled, ali je bio uvijek pristojan i ozbiljan.

Napose je s Irmom uvijek ozbiljno razgovarao. Flirt nije uopće mogao doći do izražaja, jer je uvijek govorio samo o svojim sveučilišnim naukama i putovanjima po inozemstvu. Čudili smo se, što Irma, koja se do tada jedva upuštala

u razgovor s mladićima, ide s njim na klizalište. A sada? Franjo se vrlo veseli. Iskorišćuje svaku priliku da može ponovno ispripovijedati događaj. Don Juana je nestalo, a Irma kao da se promijenila. Ne usuđuje se doći među nas, a plavi koluti ispod njezinih očiju odaju, da je mnoge noći proplakala za svojim nevjernim bjeguncem.

Od toga se doba bojim studenata, iako mi oni bolje pristaju nego starija gospoda. Među nas dolazi neki, na kojemu mi očito zaviđaju majke s neudatim kćerima. Kosa mu je doduše već malo prosijeda, ali zato ima naslov doktora i vrlo dobro namještenje. Kad mi se približava, osjećam da bih trebala bježati. O njemu sam do sada čula samo dobro. Uvijek je pristojan i toliko me cijeni, da očito ima ozbiljne nakane sa mnom. Ipak me spopada neki potajni strah, kad o tom mislim . . . Mojoj se majci vrlo sviđa. Svima je veoma mio, ali ja ne znam, što bih s njime započela? Ne! Neću mu biti ženom!

Što je uzrok svemu tomu? Odakle u meni ova nerazumljiva odbojnost? Draga moja gospođo doktor, pomozite Vašoj uvijek zahvalnoj

Anici.

Draga moja Anice!

Iz Tvojih toplih redaka osjećam toliku potrebu za bijegom, da Ti odmah odgovaram, iako sam danas vrlo zaposlena.

»Mojoj se majci vrlo sviđa. Svima je vrlo mio« . . . Samo Tebe spopada jeza.

Dä, pišeš, da mu je kosa prosijeda. Uz to da je materijalno vrlo poželjna partija. Po svemu je dakle jasno, da mu je oko 40 godina na leđima. A Ti? Ti imaš najviše 21 godinu. Naravski, da je onda jasno, da ne znaš, što ćeš s njim početi. Vidiš, draga moja Anice, za dobar je brak vrlo važno i to, da između bračnih drugova ne bude prevelika razlika u životnoj dobi. Istina, događa se katkad u životu i to, da i žena od 20 godina razumije i voli svoga muža, koji ima 50 godina, osobito ako je taj kakav glasoviti umjetnik ili učenjak, koji već samom svojom glasovitošću pomalo omamljuje svoju ženu. U tome imade uvijek i ponešto taštine! To su međutim izuzeci, a pravilo ostaje uza sve to ipak sigurno i stalno, da u slučaju velike razlike u životnoj dobi žena i muž nemaju ni zajedničkih čežnja ni isti krug misli.

Taj veliki jaz u životnoj dobi mogu zasjeniti za kratko vrijeme prve obiteljske čari, ali ti odnosi ne mogu imati nepokolebivo sigurnog temelja. Draga moja Anice, Tvoj je dakle nagon za bježanjem potpuno ispravan. Ta i pjesma pjeva, »Buket cvijeća i zgužvani šešir ne idu zajedno«. Pazi, da se ne daš zavesti njegovim dobrim materijalnim stanjem, da možda njegovo materijalno bogatstvo ne uguši Tvoj ispravni i instinktivni nagon za bježanjem. Ako među vama nema nikakve intimne veze duha i srca, nikakvog temelja za međusobno razumijevanje, bilo bi vrlo

bezumno sklopiti brak. Čini se po svemu, da je taj čovjek vrlo čestit, kad se svima toliko sviđa. Bilo bi šteta, da ga unesrećiš. On će uvidjeti prije ili kasnije, da je nezgodno da traži drugaricu svoga života među djevojkama Tvoje životne dobi i Tvojih misli i osjećaja. Ne budi dakle prema njemu otresita i mušičava, jer on to od Tebe ne zaslužuje. Naprotiv, potrebno je, da budeš fina i odlučna i da urediš sve stvari tako, da do prosidbe uopće ne dođe.

Ne bi bilo lijepo, da čovjeka, koji je tako čestit, uvrijediš i prirediš mu sramotu da govore za njim: »Zaprosio djevojku i dobio košaricu«. Svaka spretna djevojka ima toliko vještine — i u tom je ne treba posebno poučavati — da na zgodan način spriječi ovu neprijatnu opasnost.

Pazi međutim, da ne padneš ni u drugu skrajnost! Pišeš, da su Ti studenti bliže, da ih bolje shvaćaš. Bilo bi dobro, da malo pripaziš! U vezi s đacima koji su istih godina kao i Ti, ili mlađi od Tebe, najbolje je da takve misli i osjećaji ne izađu na javu. Ali i one, koji su stariji od Tebe za godinu, dvije, bit će dobro da pustiš u miru neka radije uče. Ne izvire mnogo dobra iz đačkih zaruka. Mladiće to redovno smeta u njihovu učenju, ili ih opet sili da brzo zarađuju. S druge strane opet rigorozi i traženje namještenja itd. osuđuje djevojke da dugo čekaju. Po malo dolazi nestrpljivost . . . a to je miraz, koji je najmanje

poželjan. Što se tiče životne dobi, pripominjem još i to, da nije zgodno, da je žena starija od muškarca s kojim sklapa brak.

Reci mi, draga Anice, nemaš li možda kojeg znanca među svršenim mlađim profesorima? Nijesi li već pomišljala, da bi možda baš među njima mogla naći najprikladnijeg životnog druga, koji bi Te mogao najbolje razumjeti? Podjednaka naobrazba, jednaki interesni krug misli, što više, i jednako zvanje možda bi sve to bilo za Tebe ipak najprikladnije.

Nažalost moram završiti. Mnogo Te voli

Tvoja doktorica.

Rodbinski brak

Draga moja gospođo doktor!

Ne znam, kako da Vam zahvalim na Vašoj pomoći. Kod kuće su me već mnogo mučili, zašto sam tako suzdržljiva prema prije spomenutom gospodinu. Karali su me govoreći mi: »Šta ti misliš, zar si poludila? Što si tako izbirljiva?« Pitali su me, zašto mi se ne sviđa. Ta nos mu je pravilan, uši kako treba, stasit je, a vladanje takvo, da mu se ni u čemu ne može prigovoriti. Nakon novog ispitivanja na kraju sam priznala, da se osjećam uz njega kao dijete i zamolila ih, neka me s njim više ne muče. Oni su se smijali. Mislili su: no, ako je samo to smeta, to će brzo proći. Htjeli su me na svaki način odvesti na

zabavu, što ju je priredio klub, gdje bi imali prilike biti na samu i čitavu stvar s njim konačno urediti.

Kad sam stigla od frizera kući, dočekalo me je već Vaše pismo. Koliko mi je čitavu stvar olakšalo! Ono je učinilo na mene vrlo velik dojam, i sad mogu u punom miru očekivati svoje rođake iz provincije, koji su najavili svoj dolazak za slijedeći tjedan. Prigodom 50. rođendana moje majke priređujemo veliku svečanost, na koju će doći svi rođaci. Moj je tetak ravnatelj gimnazije i njegov sin predaje na istoj školi. Sigurno je, da će njegov Đurica naslijediti jednom oca. Već ga davno nisam vidjela. Bio je vrlo zgodan, i ja se već unaprijed veselim, što ću ga moći ponovno vidjeti. Sjećam se lijepih ljetnih praznika, kad smo se bezbrižno natjeravali po mekoj zelenoj travi. Kako je to davno bilo!

Draga moja gospođo doktor! Vrlo sam sretna, što sam se riješila teškog tereta. Mislim, da još nitko nije slavio tako radosno rođendan svoje majke, kao što ću ga proslaviti ja.

Na Vašoj dobroti ponovno i srdačno zahvaljujem. *Vaša vjerna Anica.*

Draga moja Anice!

Primorana sam, da Ti opet brzo pišem, jer koliko god se veselim, što Ti je uspjelo izvući se iz jedne opasnosti, ipak sam pročitala s nekim tajnim strahom u duši Tvoju veliku radost, o

kojoj mi pišeš i kojoj se toliko veseliš. Reci mi, draga moja, nije li dolazak Đuričin proizveo u Tvojoj duši veliko uzbuđenje i mlaz radosti? Svakako je vrlo lijepo, što je među vama sloga i velika rodbinska ljubav. Danas je to i onako rijetkost! Da li je ono što Tebe tako rado podsjeća na stare uspomene samo i jedino rodbinska ljubav? Bojim se, da ne siđeš s konja na magarca!

Ako sam dobro shvatila pismo, Đurica je Tvoj bratić. On je profesor, a ja sam Ti baš profesore preporučila kao kandidate za udaju. Ali možda ipak njega ne... Kao da vidim, da nekud poplašeno čitaš ove moje retke. Šta bih međutim mogla kazati protiv Đurice, kad ga u opće ne poznam? Vjerujem Ti, da je vrlo čestit, zlatan mladić. Svakako odlično bi Ti pristajao. Ali ipak ima jednu veliku pogrešku, koja se može već izdaleka opaziti. Pogrešku — bratić Ti je. Ti to vrlo dobro znaš da... Ne znaš li, da je to ženidbena zapreka? Međutim Ti sigurno znaš i to, da se može dobiti od te zapreke oprost, dispenzacija. To je istina. Ipak Ti ja ne savjetujem, da tu dispenzaciju zatražiš, pa ni onda, kad bi za to imala kakav jaki razlog. A zašto ne?

Zato, jer liječnička znanost, a napose nauka o nasljedstvu (hereditarnosti) uči, da brakovi među rođacima ne vode k dobru. I to upravo zato ne, jer ako je na primjer obitelj sklona kakvoj bolesti — koliko obitelji imade koje

nisu tome sklone? — onda djeca iz novog braka nasljeđuju s obadvije strane te negativne sklonosti. To će pak imati redovito jasnih posljedica. Ne će dakle biti bračni drugovi jače skloni k izvjesnoj bolesti, ali će zato trpjeti potomci. Stoga nemoj potcjenjivati tu opasnost! Nesreća djece pogađa u prvom redu roditelje. Tvoju će bol još povećati i svijest, da si Ti to sve unaprijed znala, pa ipak za sve to nisi ništa marila, jer naravno, djece se ipak ne smiješ odreći! Mnogi i različni narodi načinili su statistike, koje nam pokazuju žalosne posljedice, gdje su upravo mnoga djeca bila slabih živaca, umobolna, gluhonijema, nesretna, samo zato, jer su im roditelji bili rođaci. Novija su istraživanja uz ostalo pokazala i novije opasnosti. Nasljeđuju se sklonosti prema tuberkulozi, raku, šećernoj bolesti, neraspoznavanju boja i do izvjesnog stepena i još neke druge bolesti. Ako dakle dijete dobije ovakvo žalosno nasljedstvo od oca i od majke, bit će opterećeno sa dvije strane, i pogled je u njegovu budućnost bolan.

Draga moja Anice! Tko će misliti i tko će se brinuti za sreću i zdravlje buduće Tvoje djece, ako Ti sama kao buduća majka ne osjećaš odgovornost za njih? Dijete je dar Božji. Ono pruža mnogo veselja, ali znači i veliku odgovornost. Potrebno je dakle prije braka na sve to misliti!

Mislim, da ćeš me razumjeti kao do sada tako i sada i ako osjećam, da će se Tvoje srce buniti

na ovo što sam Ti napisala. Ne budi nevjerna! U brižljivoj ljubavi prema Tebi ostajem vazda

Tvoja doktorica.

Strast!

Draga moja Anice!

Ti uporno šutiš. Da me ne goni velika ljubav prema Tebi, i ja bih zašutjela. Nisam li ja dobro slutila? Zar ne, progovorilo je Tvoje srce i zavladalo potpuno Tvojim zdravim razumom. I razum mora da šuti.

Žalosna sam, ali Te ljubim i stoga se ne mogu pomiriti s Tvojom šutnjom. Zar ne, Ti ćeš ponovno progovoriti i izlit ćeš mi svu gorčinu svojega srca. Koliko želim da Ti pomognem! Ja mislim, da Ti potpuno shvaćaš, da ja nemam od toga nikakve koristi ni štete, hoćeš li se udati i za koga ćeš se udati. Što više, kad bih pošla s materijalnog, financijskog stanovišta, možda bi za me kao liječnicu bilo korisnije, da Te ne odvraćam od opasnosti, koje prijete zdravlju Tvoje buduće obitelji. Bila bi jedna porodica više, kojoj je potreban liječnik. Jer na koncu, vi biste ipak tražili liječnika.

Budi dakle, draga moja, pametna i shvati, da ljubav služi Božjim ciljevima, ako nastoji ostvariti Njegove planove, ali i jednako tako, da ta ista ljubav može značiti opasnost za Tebe i za

Tvoje ljubljene, ako se pretvori u bezumnu strast.

Ne dopusti, da ljubav, pretvorena u strast, ovlada Tobom! To je isto takva propast i prokletstvo za obitelj, kao što je i pijanstvo, kartanje, strastvene igre, ili da i ne spominjem želju za uživanjem morfija.

Ti si razborita djevojka i znaš šta sve ovo znači, i nisu Ti potrebni nikakvi statistički podaci. Ja sam uvjerena, kad bi se saznalo — pa makar i o Đurici — da pije, da se karta, da neobuzdano polazi konjske utrke, da bi se Ti vjerojatno s njim raskrstila. Uvjerena sam, da Ti ne bi mogla povjerovati pa ni Đuričinim obećanjima, da će se Tebi za volju odreći svojih strastvenih nastranosti, jer i sama vrlo dobro znaš, da se takva obećanja ne ispunjuju s jednostavnog razloga, što ih preslaba volja ne može ispuniti.

Mislim, da još nije kasno, jer Đurica nije ni tjedan dana u gradu. To je prekratko vrijeme, a da bi ta fiksna ideja mogla uhvatiti svoj jaki i duboki korijen. Ako ne možeš bilo zbog kojeg razloga pisati, dođi k meni lično, te mi otvori svoje burno srce.

Vjerujem, da ćemo pobijediti, usprkos svih poteškoća. Misli na one siromašne patnice-djevojke, kojima se netko sviđa — kao Tebi Đurica — i koji im nikad ne uzvraća ljubav. I one moraju imati snage, da svladaju svoje osjećaje.

Javi se dakle na bilo koji način i ne traži od mene, da ja Tebe lično posjetim. Mnogo Te voli i grli očekujući Te *Tvoja doktorica.*

Duševna harmonija

Draga i dobra moja gospođo doktor!

Vaše sam retke pročitala sa suzama u očima. Oprostite mi, što sam Vam zadala toliko brige svojom šutnjom. Oprostite mi, što sam šutjela, ali je vrijeme oko mene zastalo, svijet je prestao da se okreće. Kako sam sretna! Nemojte se preplašiti! Ne ću biti neposlušna! Napisat ću Vam sve iskreno.

Vaše me je posljednje pismo vrlo ozlovoljilo. Sanjarenje o Đurici kroz ono nekoliko dana bilo je tako lijepo! I kod kuće su mislili na tu vezu. U tom bi slučaju barem naš mali imetak ostao u zajedničkoj obitelji. Ne znam, da li su oni shvatili opasnost koju donosi sa sobom brak među rođacima, iako sam nastojala, da im to što bolje protumačim. Možda bi me bili najradije s čitavom liječničkom znanošću izbacili iz obitelji. Bila bih uza svu svoju najbolju volju preslaba, da mi nije pomogao dobri Bog. Počet ću iz početka.

Rodbina je stigla. Đurica se razvio u lijepa i visoka momka. Priznajem, moje srce nije kucalo samo od rodbinskog osjećaja u času kad

me je zagrlio. I kad me je pustio iz zagrljaja, primio je moju ruku, i svi su stali promatrati moj prstenjak. Ja sam osjećala samo jednu njihovu misao: »Hvala Bogu, da još nisi ni za koga zaručena«.

Možete misliti, draga gospođo doktor, kako je moje srce ubrzano udaralo. Mislim, da bi jutarnja zora mogla pozajmiti od mene nešto onog rumenila, koje me je oblilo. Majka mi se smješkala i bodrila me. Tada se dogodilo nešto, s čime sam najmanje računala. Moj je Đurica počeo govoriti s velikim pohvalama o svom školskom drugu.

— Da li se još sjećaš, moja Anice, Gabrijela, s kojim smo toliko lijepih praznika proveli kod mene? On je ponovno prošlog ljeta bio kod nas, i mnogo smo razgovarali o Tebi. Predaje botaniku, i sasvim se posvetio toj grani znanosti. On bi vrlo želio, da se može s Tobom ponovno sastati.

Mene je zasula prava bujica riječi i sjećanja. Ja sam pred sobom u duhu gledala Gabrijela. Najednom se pojavio preda mnom crnomanjast mladić, vatrenih očiju, kojega su vječno zanimale gljive i šumski kukci. Ja sam za njega tada imala u toliko značenje, u koliko mi je marljivo tumačio ime i plod kakvog lijepog cvijeta, kojega mi je donio. S njim se nismo nikad tako igrali kao s Đuricom. On je bio mnogo ozbiljniji. Kad je u malenoj crkvici ministrirao, znali su

stari govoriti: »Šteta za tog mladića, što se sprema za profesora, on bi bio kao stvoren za svećenika!« Bili smo tada još djeca, ali sam već i tada osjećala prema njemu neko posebno poštivanje, jer je on bio drukčiji od ostalih mladića.

Možete misliti, draga gospođo doktor, kako je mojim tijelom prošao čudan osjećaj, kad sam čula, da se taj isti mladić zanima za mene i da hoće da se sa mnom ponovno sastane. Mi smo se sastali. Bili smo zajedno s Đuricom u narodnom kazalištu. Od tada dolazi svaki dan k nama. On još do sada nije rekao ništa, ali mi svi znamo, da je to samo pitanje dana.

Oprostite mi, draga i dobra moja gospođo doktor, što sam o tome šutjela. Što ćete! Kad je čovjek sretan, onda je tako sebičan, da hoće da se neprestano zabavlja samo sa svojom srećom. Tako je to sve iznenada došlo, i to vrlo lijepo došlo. Molim Vas, nemojte se ljutiti na mene, jer Vam želim biti poslušna u svemu. Osjećam, da me ljubite i da se molite za mene. Inače ne bi išlo sve to tako glatko.

Vaša duboko zahvalna Anica.

Draga moja Anice!

Tvoje sam retke čitala s iskrenom radošću. Razrješuju se dakle i najteži problemi. Vidi se,

da Te jako ljubi dragi Bog, jer ideš glatkim životnim putevima. Poteškoće su otstranjene!

Još nismo ni stigle dotle, da raspravimo, kako je potrebna za dobar i sretan brak duševna harmonija, a eto, Tebi je već sve to palo u krilo.

Kod izbora bračnog druga treba paziti i na to, da izabranik shvaća naše duševne potrebe, da ne bude druge vjeroispovijesti, a po mogućnosti ni druge narodnosti, ni druge rase. Ti dobro znaš, da volim da postoji mir i sloga između religija, da volim valjane sinove drugih naroda, a u politiku se ne volim miješati. Ipak, kad se radi o ženidbi, ne mogu nikada biti dosta borbena. I ne mogu zamisliti, da bi dobra katolikinja i patriotkinja mogla imati kakvu drugu želju, osim da joj djeca budu dobri katolici i rodoljubi.

Onaj koji je uvjeren katolik, stupit će pred oltar Gospodnji s onim koga najviše shvaća i voli, a to je katolik. Strašna je dioba između bračnih drugova i djece, kad jedan drugome ne razumiju vjere i ne znaju zajednički moliti.

Ili može li majka odgojiti junačkog sina narodu, koji možda ugnjetava njezinu vlastitu domovinu?

Ali ne ću da Te mučim dalje tim stvarima. Tebe ne biju ovakve brige, kako mi odaje Tvoje pismo. Tvoj je izabranik dobar katolik, i ljubi prirodu kao i Ti. Što više, i krug je njegova djelovanja i zvanja jednak kao i Tvoj.

Istina je, još Te nije zaprosio. Vi to očekujete,

ali on se zasad nalazi još u stavu promatranja. Sigurno promatra, kako se njegova mala odabranica vlada kod kuće. Kakva je, kad ne očekuje goste itd. Čini se, da je on brižan mladić. Molim Te, da ne učinite ništa, da ga prisilite, da ubrza Tvoju prosidbu. Ne dolazi on k vama zato, da kod svoje kuće uštedi večeru, nego jer hoće da vidi Tebe i Tvoj dom. Strpite se dakle! A potrebno je, da i Ti urediš svoj duševni svijet. Pred nekoliko si još dana sanjarila o Đurici, a danas već za Tebe ne postoji svijet, kad razmišljaš o Gabrijelu.

Nemoj me krivo razumjeti. Neću Te koriti, samo bih željela, da pričekaš, da se uzmogneš ozbiljno i pouzdano uvjeriti, da je on Tvoj izabranik. Neka Ti ne bude odlučno to, što se bojiš samotna života, što kod kuće požuruju s udajom, što je zgodan mladić, što Te sjeća na lijepe uspomene iz djetinjstva. Jednako ne smije biti odlučno ni to, što je on slučajno profesor i dobar katolik. Što dakle? Stani u duhu s njime pred Gospodina Boga, i neovisno o tom, što Ti ja savjetujem ili bilo tko drugi, saslušaj onaj unutarnji najiskreniji glas, koji Te neće prevariti. Razmisli pred Bogom, da s ovim mladićem kaniš povezati svoj život *do groba*. U sreći, u nesreći, u bolesti, u zdravlju. Možda će biti svadljivac, možda cjepidlaka, možda bogalj, ali će biti vazda u svim zgodama Tvoj muž. I ako u toj samoći, gdje nitko ne govori osim Tvog Stvoritelja, osjećaš da je tako potrebno učiniti, onda — ako uskrsnu i neočekivane poteškoće — učini ono, što Ti zapovijeda unutarnji glas, uvjerenje.

Neka Ti pomogne Bog, da načiniš ispravnu odluku!

Događaji su Te povukli za sobom, i Ti si već spremna da se odlučiš, i ako još ne znaš, jesi li tjelesno sposobna za udaju. Prije nego ćeš odgovoriti jesno požuri se k meni, da Te mogu primiti u časnu četu majki. Bog Ti pomogao! To Ti želi od sveg srca *Tvoja doktorica.*

Dobra i draga moja gospođo doktor!

Ne znam, gdje bih započela. Vaše me drago pismo vrlo zabrinulo. Vi bolje vidite moj položaj, nego oni koji žive sa mnom.

Doista Gabrijel nije dolazio k nama radi večere, nego bi kadikad povirio k nama na koji čas u bilo koje doba dana, osobito onda, kad je bio slobodan od predavanja. Ukućanima je bilo pače neugodno, što nisu nikad znali točno, kada će doći. Ja sam se međutim radovala, što na ovaj način može potpuno upoznati moju obitelj.

Ja sam prihvatila Vaš savjet i u samoći stvorila odluku. U tok života moga poslao mi je Bog Gabrijela. Ali upravo u taj dan, kad mi je to bilo jasno kao sunce, on k nama nije došao. Što više, ni drugi ni treći dan. Vrlo sam patila.

Konačno je došao i razgovarali smo u četiri oka. Govorio je o tom, kako zamišlja naš budući život. Ja sam ga slušala suznim očima. Govorio

je o tom, što on razumijeva pod riječju ljubav, i na koncu je izvadio iz džepa crnu malu knjigu, te mi je iz nje čitao. Gospođa doktor sigurno dobro pozna retke iz 13. gl. I. posl. Korinćanima. Ali dopustite, da ih ovdje ipak napišem. Tako mi se sviđaju, da mislim da ništa ljepšeg na svijetu nema. Mene su lično ti reci potpuno usrećili.

»Ljubav je strpljiva, dobrostiva, ljubav ne zavidi, ljubav se ne hvasta, ne nadima se; ne čini što je nepristojno, ne traži svoje, ne razdružuje se, ne misli o zlu; ne raduje se nepravdi, a raduje se istini. *Sve podnosi, sve vjeruje, svemu se nada, sve trpi. Ljubav nikad ne prestaje«.*

Pa ipak ja još nisam rekla: da. Doći ćemo u četvrtak oboje k Vama po odgovor. Njegova je liječnička svjedodžba odlična, ja želim da i moja bude dostojna njegove. S mnogo većom nestrpljivošću čekam tu svjedodžbu nego preparandijsku diplomu. Voljela bih, da mogu po nju odletjeti k svojoj dobroj i dragoj gospođi doktor.

Vaša uvijek zahvalna *Anica*

*

Draga gospođo doktor!

Konačno sam se odlučila, da Vam napišem, zašto sam tako gorko plakala na Aničinu vjenčanju. Hvala Vam, što ste stajali uza me i zaštiti me od radoznalih pogleda. Time ste ujedno na jednostavan način odgovorili na mnogobrojna pitanja, pokazavši na moj zaručnički prsten, označujući, da zaručnice imadu pravo da budu

ganute. Ne znam što bi se sa mnom bilo dogodilo, da sam ostala sama. Sve je tako strašno na mene djelovalo, kad sam prvi puta postala svijesna svoga položaja.

Još se nikome nisam usudila u klubu pričati o tom. Bojala sam se, da će me drugarice poradi toga napadati. Međutim, Vi ste bili tako dobri, te ste me obranili, i ako niste mogli ni naslutiti, što me zapravo boli. Sada Vam otvaram svoju dušu i molim Vas, da mi pomognete savjetom, jer mi je život u istinu težak.

Moj je zaručnik protestant. Bila sam luda, kad sam mislila, da to nije nikakva zapreka. Kod kuće se na to nijesu uopće mnogo obazirali, jer su mješoviti brakovi danas svakidanja stvar. »Tä Bog je samo jedan, a protestanti priznaju Krista jednako kao i katolici«, tako su mi govorili. Kad sam ipak gdjekada bojažljivo spomenula razliku, koja postoji između katoličke i protestantske vjere, zaručnik me je samo nježno pomilovao, govoreći mi, neka ne budem dijete, i da ćemo se već u svemu sporazumjeti. Ja sam se nato uvijek smirila. On je čestit i dobar mladić, pa sam se potpuno pouzdavala u njega.

Ali na Aničinu vjenčanju odjednom mi je nešto sinulo. Kad je svećenik sa stolom svezao njihove ruke, i kad im je upravio nekoliko riječi kao mladom bračnom paru, Aničin je zaručnik svojim plavim očima u punoj predanosti slušao riječi našeg zajedničkog duhovnog pastira. Ja

sam osjetila, da me nešto u srcu stegnulo. Tamo smo bili svi jedno srce i jedna duša. Ah, ali kako će biti na mojem vjenčanju? U tom obredu bilo je toliko svete ozbiljnosti, da sam u potpunoj zbilji proživjela svetost sakramenta ženidbe. A onda... jao, onda mi je palo na pamet, da za mog zaručnika brak nije ono što je za Aničinog. Dakle se ne zna sa mnom zajedno ni spremiti za ovaj uzvišeni sakramenat... on ne će sa mnom doći ni na sv. ispovijed ni na sv. Pričest... i ja sam osjećala u svom srcu strahovitu bol. I tada sam briznula u gorki plač, tobože bezrazložno.

To je dosada bila tajna. Zato i nisam dolazila u klub. Ispričavala sam se, da kao zaručnica nemam vremena. Pa i Pavao je bio zadovoljan, što polazim klub, jer tamo mogu uvijek samo dobro naučiti. On nikad ne dira u moju vjeru, što više on me prati čak i u crkvu. Samo kada zvoni na podizanje on ne klekne. Do sada mi to nije smetalo, jer ih konačno ima toliko u crkvi, koji isto tako ne kleknu na podizanje, nego samo naklone glavu. Međutim na Aničinu vjenčanju palo mi je na pamet, čemu se ja uzrujavam radi vladanja drugih? Za mene postoji samo jedan jedini čovjek na svijetu, s kojim bih željela klečati zajedno...

Kad smo sinoć bili zajedno, stala sam govoriti o vjenčanju i o tom kako u klubu postoji vrlo lijep običaj, da djevojke prate i pred vjenčani oltar svoju u bjelinu obučenu drugaricu iz kluba.

Ja sam unaprijed živo ocrtala, kako će biti lijepo i naše vjenčanje, a on je tad zapitao nešto nesigurnim glasom: »Da li bih ja onda morao dati revers (priznanicu)?« Ja sam se začudila. Pa zar je mogao i pomisliti, da bih ja mogla drukčije poći za njega kao katolička djevojka? Govorio mi je, da bismo mogli vjenčanje obaviti i u njegovoj crkvi. Ne bi li bilo ljepše, da žena u tom popusti mužu, nego da muž već i prije vjenčanja dođe na neki način pod ženinu papuču. Pa i samim ženama mnogo više imponira odlučan muž, nego onaj koji se dade zavitlavati.

Naravno, ja sam počela plakati, što ne ću moći poći za njega na taj način. Pokušao me je smiriti rekavši mi, da će se dogovoriti sa svojima... Ja međutim mira nemam i smiriti se ne mogu.

Inače je bio uvijek dobar i uvijek popustljiv prema meni, ali sad osjećam, da ne će biti takav. Što da radim? Postanem li njegovom ženom bez blagoslova crkve, osjećam, da neću biti nikad sretna. Konačno, draga gospođo doktor, u ovom teškom času svoga života pitam Vas i kao čovjeka i kao liječnika, da li je razborito radi vjere prinijeti toliku žrtvu? Ne će li to imati teških posljedica za mene? Ja vrlo volim svoga zaručnika... Da li je uopće moguće, da podnesem toliko odricanje?...

Molim Vas, pomozite mi! Vi ste i Anici toliko pomogli. To Vas moli puna zahvalne ljubavi prema Vama *Vaša »mala« Lili.*

Draga moja Lili!

S dubokom sam boli u srcu čitala Tvoje očajno pismo. Željela bih na svaki način doći i ohrabriti Te, no ipak ne mogu prešutjeti, da Ti kažem, da si kriva. Tä Ti si se znala o svakoj i najneznatnijoj stvari porazgovoriti i dogovoriti u klubu, a eto, sad si zatajila jednu od najvažnijih stvari. Čemu si se trebala nas bojati? Ili se možda nisi toliko bojala nas nego većma same sebe? Jer ako stvar dobro promisliš, i sama znaš vrlo dobro, da ne možeš učiniti ono, za čim Ti čezne srce i na što Te ono nagoni.

Već sam u crkvi odmah primijetila, da kod Tebe mora biti mnogo teže zlo, nego što je puko ganuće. Sada međutim, kad mi je poznat pravi uzrok, sada tek shvaćam svu veličinu Tvoje patnje. Otvoreno priznajem, Ti ćeš trebati ući u vrlo tešku borbu sama sa sobom. Moja Lili, budi hrabra!

Dakako da bi bila najidealnija stvar, kad bi muž i žena bili jedno u najvažnijem pitanju t. j. da imadu jednu te istu vjeru. Uzalud! Ako u tome nisu jedno, među njima postoji uvijek zid, koji dijeli međusobno te dvije duše. Ti međutim stojiš sada pred konačnim izborom! Ti ljubiš svoga zaručnika, ali i jednako tako osjećaš, da bez blagoslova Crkve nikada ne ćeš biti sretna. Nastoj, dakle, zadržati oboje. Ako li i on ljubi iskreno Tebe, uvidjet će, da nisu jednake žrtve, koje treba da prinese jedno od Vas. Ona žrtva

koju pridonosi zaručnik dajući revers (pismeno uvjerenje, da će sva djeca tj. muška i ženska biti krštena i odgojena u katoličkoj Crkvi), nije ni izdaleka tako velika, kao ona koju on traži od Tebe. On ne će biti isključen iz svoje vjerske zajednice, on može i nadalje slušati propovijedi i pribivati službi Božjoj. Katolik naprotiv, koji se vjenča izvan kat. Crkve ne može više primati sakramente (sv. ispovijedi i sv. Pričest), brak mu je nevaljan, i ujedno je isključen iz Crkve. Dakle, ako mora netko popustiti, neka popusti onaj, čija je žrtva neizrecivo manja. To je konačno sasvim ispravno. To je diktat i razuma i ljubavi.

Po svoj prilici će Ti prigovarati, ali Ti budi jaka, da ne postaneš žalosnom žrtvom prekasnog kajanja, kao što se to desilo jednoj mojoj inače dobroj prijateljici. Ona je jako voljela svoga zaručnika i nije ga se htjela odreći ni pod koju cijenu. Htjela se ipak vjenčati na svaki način u katoličkoj crkvi, ali jer zaručnik nije htio potpisati reversa, u katoličkoj se crkvi nisu mogli vjenčati. Postali su dobri bračni drugovi. I danas se vole. I drugo bi bilo sve u redu. Ne običavaju se svađati zbog vjere. Muž je vrlo uviđavan i pristaje na to, da njihova protestantska djeca štuju i Blaženu Djevicu Mariju i da u petak ne jedu mesa i t. d. Ipak, kad se približava Uskrs, žena postaje vrlo uzrujana. Htjela bi se ispovijediti, ali ne može dobiti odrešenja. Mnogo je plakala,

te se već i prijetila, da će i ona prijeći na protestantizam. Međutim je to slabo koristilo. U početku je prigovarala, da je Crkva katolička vrlo nemilosrdna, upravo okrutna. Malo je pomalo zatim uvidjela, da je ona sama odbila sakramente time, što se je vjenčala u drugoj crkvi. Nije nju Crkva isključila, već se ona sama svojevoljno odijelila od Crkve. Napokon su došla unutarnja predbacivanja, grižnja savjesti...

Budući da nije mogla biti bez ispovijedi i Pričesti, prešla je na pravoslavlje, i sada prisustvuje pravoslavnim obredima. Međutim to nije rješenje problema. To znači samo bacati prašinu u vlastite oči. To vide svi, samo ona ne vidi, jer ne može zamisliti, da više nikad ne bi smjela primiti u svetoj Pričesti Tijelo Gospodnje.

Siromašna žena! Toliko želi živjeti kao dobra katolikinja, ali je sada već prekasno. Nije dakle čudo, što često posjećuje ljekarne. Lijekovi za umirenje živaca što ih ona nabavlja nisu nikako jeftina zabava.

Eto, mila moja Lili, stoga nemoj učiniti kakvu budalaštinu. Odreći se zaručnika bila bi samo privremena patnja, koja bi satirala Tvoje srce, ali odreći se vjere, to je patnja spojena s kobnim posljedicama! Ako se ne možete glatko sporazumjeti, onda je to već i onako jasno, da niste jedno za drugoga. Ako je pak to već sada tako očito, onda je besmisleno praviti pokus u tom smjeru.

Nema ljubavi, koja bi bila toliko vrijedna, da radi nje zabacimo oltar Božji. Ne boj se! Tko hoće da podnese žrtvu za vjeru, tome Bog daje dovoljno milosti i snage da tu žrtvu i može podnijeti. Konačno, Ti si još mlada. Tek je prva godina, što si na sveučilištu. Imaš još dosta vremena, kad završiš nauke, da se udaš. Ne znam, kako si o tom do sad mislila. Možda si se htjela odreći diplome ili si možda kao žena htjela nastaviti studij matematike? Ja mislim naime, da nisi nakanila ostati još 3 godine zaručnicom.

Mila moja Lili, želim Ti mnogo hrabrosti! Kad budeš imala kakvih novosti, javi mi i ostani uvijek mojom dragom i iskrenom sestricom iz kluba.

Ljubi Te *Tvoja doktorica.*

Draga gospođo doktor!

Ne znam, kako bih započela. Sve je tako strašno. Hvala Vam na Vašem srdačnom pismu. Osjećam potrebu, da me netko ojača u ovoj mojoj prevelikoj kušnji.

Pavao ne popušta. Njegovi roditelji ne pristaju na brak, osim da ja dadem revers. Pozivaju se na to, da su im svi pradjedovi bili protestanti, a Pavao je jedinac, te ne mogu dopustiti, da im unuci budu katolici, i da tako čitav njihov imetak dođe u katoličke ruke. Uzalud sam ga molila, uzalud dokazivala. Pa i nisu mu bili svi pradjedovi protestanti. Kad smo istraživali pradjedove, došli smo do nedvojbenog zaključ-

ka, da su i oni imali više katoličkih pređa, jer prije reformacije i oni su mogli biti samo katolici. Moj su pređi već 19 stoljeća katolici, zar se ne bi onda meni bilo njih teže odreći?

Ni jedan moj dokaz nije dokristio ništa. Ili-ili. Trebala sam izabrati. Mislila sam, da to ne ću moći preživjeti... Kako je strašno bilo gledati u oči Pavlu, za koga sam uvjerena, da me ljubi! Ni čitav me svijet ne može uvjeriti o protivnom. Pa ipak je on neoborivo čvrsto tražio svoj uvjet. Ni sama smrt ne može biti tako strašna kao oni posljednji odlučni časovi...

Ne... ja nemam snage, da se odrečem Pavla. To sam tako duboko osjećala. I tada su mi se pred očima pojavila moja draga djeca, koja su me začuđeno gledala, što ja ne razgovaram na jednaki način s dobrim Bogom kao i njihov otac. Njihovi su me pogledi začuđeno pitali, zašto ne idem s njima u crkvu? I pred mojim se očima stvorila slika vlastite moje djece, koja se ne će nikada ispovijedati ni pričešćivati, jer sam ih predala drugoj vjeri! Ja, njihova majka! I učinilo mi se, kao da čujem, kako me pita moj sinčić: »Mamice, zašto ti ne štuješ pravoga Boga?«

Ne! To nisam mogla podnijeti! Ja sam mu vratila prsten... Ali šta će sada biti, ne znam. Nisam mogla vjerovati, da bi me Pavao mogao ostaviti. Pa ipak, to se dogodilo... Noću samo plačem... San mi dolazi na oči tek pred zoru.

Na mom srcu kao da je otvorena velika rana, pače kod gibanja osjećam i bol. Očekujem svako jutro, da se probudim i saznam, da je sve ovo bio samo strašan san i utvara. Ali jutro ne donosi utjehe, a rođaci mi se neprestano čude, kako mogu biti toliko zasukana.

Kad sjednemo za stol, stisne mi se grlo već iza nekoliko zalogaja i ne mogu gutati. Bolesna sam, smrtno sam bolesna. Da napišem samo jedno pismo, sve bi se opet popravilo, sve bi bilo ponovno dobro. Bilo bi dobro? Ne! Tek sada, kada patim, tek sad potpuno razumijem, što znači katolička vjera.

Dobra i draga moja gospođo doktor, pomozite mi, da ozdravim. Vjerujem, da ću ozdraviti. Ali sada mi je posebno potrebna uviđavna ljubav i Vaša snažna riječ. Ostajem vazda Vaša zahvalna i najvjernija sestra iz kluba

Lili.

*

Draga moja hrabra mala Lili!

Ne mogu Ti opisati radost, koju je prouzročilo Tvoje pismo u meni. Ne mogu se veseliti Tvojim velikim patnjama. Ali budi uvjerena, da su me one ganule do dna srca. Mješoviti brak, sklopljen s reverzom, još je uvijek često puta vrlo neizvjestan brak, jer se bračni drugovi ne slažu u najsvetijoj točki: u vjeri. Ali sklopiti brak bez reverza? Kakav bi to bio brak? Hvala Bogu, što si bila jaka! Tko ima tako snažnu i požrtvovnu vjeru, kao što je imaš Ti, taj se ne treba ničega

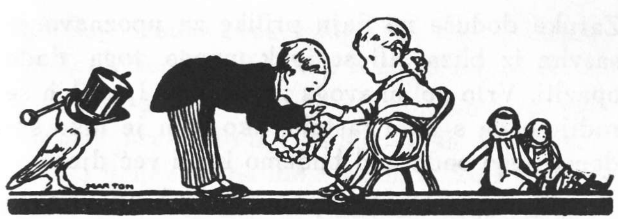
bojati. Potpuno sam uvjerena, da ćeš ubrati obilate plodove svoje velike žrtve. U svakom slučaju molim Te, da se požuriš k meni, da Te zagrlim radi Tvoje srčanosti, a s druge strane da okrijepim Tvoju tjelesnu snagu, u koliko će mi to liječnička znanost omogućiti.

S iskrenom ljubavlju i poštovanjem čeka Te

Tvoja doktorica.

MUDRE ZARUKE — SRETAN BRAK

Velika tajna

— Izvolite disati vrlo duboko. Da tako, još nekoliko puta, molim. Da... hvala! Imam li štogod na plućima? Doduše kod nas u obitelji nije imao nitko sušice, ali ja mnogo sjedim uz pisaći stol, tako da me više puta bole leđa! Čula sam, da i to može biti u vezi s plućima.

— Možete biti sasvim mirni, nije ništa zlo. Srce Vam je u redu, pluća isto tako, i koštani sustav Vam je dobar. Djevojke s ovako snažnim organizmom kao što je Vaš stvorio je dobri Bog zato, da budu majke. Kad ćete se vjenčati?

— Još ne znam sigurno.

— Kako ste dugo zaručeni?

— Dvije godine.

— Već dvije godine, a još ne znate, kad ćete se vjenčati? Čuvajte se, draga moja, jer previše dugo zaručničko vrijeme obično ne završava dobro.

Savjetovali su mi, da se ne prenaglimo. Ljudi se najbolje upoznaju, ako su što više zajedno.

Zaruke doduše ne daju prilike za upoznavanje sasvim iz bliza, ali se ipak mnogo toga dade opaziti. Vrlo volim svoga zaručnika. Ipak bih se radije sada s njim rastala, ako nam je tako suđeno, nego onda kad budemo imali već djece.

Toliki me straše, da su danas brakovi vrlo kratkog vijeka.

— Uvijek se veselim, draga moja, kad susrećem djevojke, koje tako savjesno misle o braku. Takvi, koji pošteno misle gotovo se nikad ne rastavljaju. Ne bojte se! Zao i nesretan brak ovisi i o mužu i o ženi. Ne budite odviše tjeskobni, jer muškarci ne vole tjeskobne i nepovjerljive žene. Nikako Vam ne savjetujem, da previše odgađate sa svojim vjenčanjem.

— Tome sam zapravo ja sama kriva, jer se, moram priznati, malo bojim braka. Vrlo me uznemiruje to, jer ne znam što će se samnom dogoditi.

— Što će se dogoditi?

— Da! Otkako sam zaručnica, svatko nekako čudno sa mnom razgovara. Ljudi se smiju, namiguju, a to me vrlo boli! Djevojke pak u uredu govore često vrlo ružne stvari. I kada vide, da me to boli, zlobno mi se podsmjehuju. »No, ova Magda je jedina djevojka, koju će i u dvadesetom vijeku muž prvi put poučavati.« Gospođo doktor, ja bih željela znati istinu, i ako se je bojim.

— Bojite se? Pa zašto? Već sama pomisao, da je Bog uredio brak, mogla bi Vas dovoljno umiriti, da nemate nikakva razloga bojati se.

— To je istina. Smiruje me pomalo i to, što se većina braku toliko raduje. Ipak mi dolazi pred oči uvijek jedna moja znanica. Bila je lijepa kao ruža. Nježna, svježa, ukratko divna. Stoga nije bilo nikakvo čudo, što je tako rano bila zaručena. I zaručnik joj je bio vrlo fin, pravi gospodin. Nitko ne bi mogao ni pomisliti, da će ikada biti surov prema njoj. Ipak se sve preokrenulo.

Zaručničina je majka starija gospođa, koja nije govorila iz takta ili čednosti ništa svojoj kćeri o braku. Upravo kao što ni moja ne govori meni. (Ona pretpostavlja, da ja sve znam, a ne pomišlja nikad na to, odakle bih sve to saznala). Njezine udate prijateljice htjele su joj pomoći, te su joj prije vjenčanja dale jednu knjigu. Knjigu je napisala jedna engleska spisateljica, čijeg se imena više ne sjećam.

Knjigu još nije ni pročitala, i već je oboljela. Čim je opazila svoga zaručnika, dobila je podražaj povraćanja. Vjenčanje se moralo odgoditi. Zaručniku je na koncu dodijao taj čudan položaj, pa je razriješio zaruke. Siromašna djevojka! Podražaj na povraćanje je prestao, ali je ona vrlo, vrlo nesretna.

Kadgod je u društvu, svi joj se smiju. Vele joj »histerična baba«, ali ja je jako žalim. Tako naobražena, pitoma i fina djevojka! Ne mogu

shvatiti, da bih ja ovako bez razloga upropastila svoj život. A kad pomislim na nju i sama se bojim.

Upravo sam i zbog toga došla, a ne što bih se bojala za svoja pluća. Jer ja sam bila uvijek zdrava. Ali kad je Anica — koja se vjenčala prošli mjesec, kako se sigurno sjećate — ugledala na mojoj ruci zaručnički prsten i kad je čula za moju tjeskobu, poslala me k Vama, gospođo doktor. Ja Vas lijepo molim, da mi kažete što o bračnom životu.

— Draga moja, Vas toliko ne uznemiruje udaja, jer sam vidjela, da ste Vi na čistu s odgovornostima, dužnostima i radostima, koje su skopčane s bračnim životom. Nego mislim, da je upravo vršenje bračnog života ono, što zapravo Vas napunja strahom. O tomu je šutjela spomenuta gospođa pred svojom kćerkom, o tome šuti i Vaša majka, ali o tome govore neki tako ružno, da Vas to boli. Ali ovo je pitanje još i danas doista teško riješiti.

Nekoć su smatrali, da će to tijekom vremena djevojka naučiti od svoga muža. Obzirni, zaljubljeni muževi znali su ovo urediti bez većih poteškoća. Ali se međutim događalo, da je katkada mlada žena pobjegla kući zbog muževe surovosti. Bilo je i žalosnih tragedija, o kojima je bolje da i ne govorimo.

Nedvojbeno je, da to stanje sa ženskog stanovišta nije bilo ni najmanje idealno. Zar da se ona bez ikakvog znanja prihvaća nečega, što je

bilo u potpunoj opreci s dotadanjim njezinim uzgojem? Stoga se dade lako shvatiti, kako je tešku povredu mogla imati prva svadbena noć za shvaćanje zaručnice, koja je bila uzgojena pod dojmom: otkrivati i zanimati se za tajne života jest teški grijeh.

Međutim su se moderni apostoli požurili, da taj ženski uzgoj reformiraju. Govorili su: ne budi »histerična«, kad ti se približuju muškarci! I uspjelo im je, da uzgoje upravo histerične tipove, koje ništa drugo ne zanima, nego samo spolni život. Njih može da oduševi jedino erotika (sjetilna ljubav) u kazalištu, u kinu, u romanima, kao i u životu.

Prijašnje stanje bilo je samo za djevojke često nesnosno i teško, ali ovo sadanje vodi u propast cjelokupno društvo. Kad se mlade djevojke — kako ste prije spomenuli — u društvu izrugavaju, što još može biti čistih i nevinih djevojaka, onda je to doista vrlo opasna kaljuža, koja može ugroziti cijeli društveni život.

Ja mislim, da živimo u prelazno doba. Potrebno je, da se rodi čist naraštaj, čišće duše i zdravijeg mentaliteta, za koji ne će biti saznanje o spolnom životu tako teški problem. Ali dok se takav naraštaj čistih misli i čistog srca odgaja — nadam se da ćete Vi, draga moja, takav naraštaj odgojiti — dotle ostaje položaj djevojaka težak i sudbonosan.

Mladenačka je fantazija izvanredno opasna i uzbudljiva. Samo se s onom osobom može mirno

i bez opasnosti raspravljati o pojedinostima spolnog života, koja je od svoje najranije mladosti tako odgojena, da o postanku čovječjeg života umije govoriti s takvim doličnim poštovanjem, kao što se govori o oprašivanju cvijeća, s osobom, koja jednako trijezno govori o maternici ili jajniku bez prljavih zamisli, ko što govori o peludu ili o tučku.

Vi se sigurno ne ćete ljutiti, ako Vam kažem sasvim iskreno, da ni Vama ni drugim današnjim djevojkama nije potrebno, da o tome znate sve pojedinosti. U atmosferi kakva je današnja, sva uzrujana od seksualnosti, govorila ja kako suhoparno i znanstveno o toj stvari, kad bih se upuštala u detalje, bilo bi vrlo opasno. Kad se budete vjenčali — nadam se, da će to biti brzo — i onako ćete sve iskusiti, i to će Vas naučiti više nego najmudrije riječi. Ako se pak ne kanite udavati, budite sretni, da više ne znate. U životu nas i onako čeka dosta borbe, i čemu te borbe bez potrebe povećavati? A borba je protiv putenosti ili seksualnih nagona najteža, stoga i mnogi u toj borbi kukavički padaju.

Dakako, ja ću kazati onoliko, koliko je potrebno znati. Dobar brak u ostalom ne ovisi samo o spolnom životu, kako su to neki nadriproroci naglašavali. Spolni život nije sam sebi cilj, kao što sam to izložila u svojoj knjizi napisanoj djevojkama u pubertetu (»Njezino proljeće«). Spolnom životu nije cilj u prvom redu da ljudima pribavi slast, već da se održi vrsta. Na-

Obitelj je svetište, ako njezini članovi poslušno služe Bogu Stvoritelju.

ravski, ni kršćanska moralka, ni liječnička znanost ne zabranjuju radosti, koje su povezane sa spolnim životom. Ali i kršćanska moralka i liječnička znanost zabranjuju uništenje novonastalog života i zabranjuju ugrožavanje vlastitog zdravlja.

Cilj je braka, da se sastanu i spoje zametne stanice razvijene u muškom organizmu, koje kod cvijeća nazivamo peludom, sa zametnim stanicama ili točnije jajašcem u ženskom organizmu, koje kod cvijeća nazivamo tučkom ili pestićem. Spolni život omogućuje spajanje ovih dvovrsnih stanica. Da nastane naime novi život, potrebno je, da se zametne stanice spoje, jer ni jedna od njih uzeta sama za sebe, ne može proizvesti novi život.

Budući da je dijete glavni cilj braka, jasno je, da je spolni život u zakonitom braku i dopuštena stvar, pače i sveta stvar, jer je po volji Božjoj.

Dakle ne bojte se, draga moja! Nema razloga, da povraćate. Sam je Stvoritelj riješio pitanje bračnog života, klicu novoga života, njezin razvoj i njezino rođenje s tako uzvišenim planom, da su se i najveći umovi morali tom planu nijemim udivljenjem pokloniti.

Što više čovjek razmišlja o ovim stvarima, i što dublje zadire u njihov smisao, to više osjeća, što je osjećao i Mojsije, kad je razriješio remenje na obući svojoj čuvši glas: »Ovo je mjesto sveto«. U istinu, obitelj je svetište, ako se njezini članovi stave poslušno u službu Boga Stvoritelja, ako su Mu ponizni pomagači i suradnici kod stvaranja čovjeka i njegova odgoja.

Pružite mi ruke i pogledajte mi u oči! Zar ne, ne bojite se? Zar ne, Vi ne ćete tražiti nikakve druge pojedinosti u različnim liječničkim knjigama? Ostavite tu zabavu onima, koji su »histerični«! Odlučite se što prije za vjenčanje! Ako bi Vas ponovno što god uznemirilo, a Vi ponovno dođite, da potražimo brzo lijeka. Zar ne?

Vijenac od mirte

— No, šta je draga Magdaleno, zar ne, da Vas smijem samo ovako nazvati? No šta je, zašto ne govorite? Šta znače ove suze?

— Tako me je stid . . .

Van s istinom! Kakvo se zlo dogodilo?

— Nemojte me osuditi, draga moja gospođo doktor! . . . Želim, da Vam budem sasvim iskrena . . . tako mi je teško o tome govoriti . . . ali ne znam, što da počnem . . . ne znam kako da od sada razgovaram sa svojim zaručnikom. Silno ga volim. Htjela bih biti u svakom času s njim, a kad sam s njim, strašno ga se bojim . . .

Šta se dogodilo? Sjednite amo, uz mene! Tako! Sad obrišite suze . . . i kažite lijepo, što Vam je teško na srcu? Nadam se, da me se ne bojite. Ajde nasmijte se malo! Mene se ne tre-

bate bojati, ja nisam Vaš zaručnik. No, vidite, da niste zaboravili smijati se, i ako su one zaruke žalosne. No, šta se dogodilo?

— Jučer je bilo lijepo nedjeljno popodne, te smo išli u brda na izlet. Moja majka nije išla s nama, jer ne voli penjanje, a konačno, mi smo zaručnici. Prolazili smo kraj rascvjetanih grmova, držeći se ispod ruke. Svijet je bio tako divan! Kukavica nam je prorekla dugi niz sretnih godina, i mi smo hodali sasvim opojeni jedno uz drugo. Zaručnik mi je veselo pričao, da je jedan njegov prijatelj premješten u provinciju, stoga će biti njegov stan prazan. Stan bi bio upravo kao stvoren za nas. Jeftin, zdrav, s mnogo sunca, i lijepo uređen. Samo da se već jednom odlučim na vjenčanje! Bila sam sretna, i sreću sam osjećala, pa sam i sama vidjela, da nema smisla stvar odgađati. I pristala sam. Radost moga zaručnika bila je neopisiva. Izljubio me, vrtio me je oko sebe i na koncu me je podigao u zrak. U blizini je bila mala čistina, odakle se pružao krasan vidik na grad. Odnio me je tamo na rukama kao malo dijete i posadio me je na travu. Nije ga zanimao vidik, nego je naokolo brao cvijeće i njim me obasipao. Ja sam mu bila jedino naslađivanje. Bila sam sretna, vrlo raspoložena, te sam ga od milja zadirkivala. Igrali smo se kao djeca. Okitio me cvijećem, mazio me, cjelivao me i usput smo računali, za koliko ću mu tjedana biti ženom. Bila sam vrlo sretna, i počelo me je podilaziti i obuhvatati neko nepoznato čuvstvo. Ja ne znam, što se s njim dogodilo. Kad sam mu pogledala u oči, osjetila sam, da crvenim... Oči su mu gorjele, što više i bjeloočnice su mu se zarumenile. Divlje me je pritisnuo k sebi. Ali u tom me je času spopao toliki strah, da sam počela glasno vikati... On se razljutio, prigovarajući mi, zašto ga se bojim. Ta on mi je zaručnik i za nekoliko tjedana bit će mi muž. Ali ja sam skočila i neprestano trčala... Dršćući stigla sam na put među ljude... Pogledajte, kako i sada dršćem... I mi smo išli kući bez ijedne riječi. Jao, draga gospođo doktor, što se to jučer dogodilo?

— Hvala Bogu, da se nije ništa drugo dogodilo! Skoro sam se već i ja uplašila. Do sada se još nije dogodio teški grijeh, ali je to svakako vrlo ozbiljna opomena, da bi se mogao dogoditi. Već je skrajnje vrijeme, da sklopite taj brak!

Ako su bile obavljene javne zaruke, i ako su zaručnici dali jedan drugome prstene, onda je lijepo i dopušteno, da se poljube, kad se sastanu ili rastanu. To, i ništa više. Ali kakvo dugotrajno ljubakanje na osamljenom mjestu, u samoći, ni u kojem slučaju! Potpuno je krivo mišljenje mnogih roditelja, da zaručnike više ne treba čuvati. Što više, njih bi trebalo više čuvati nego druge! U njima je naime još slabija kočnica, jer se izgovaraju, da će i onako brzo stupiti u brak. A što, ako ne sklope brak?... Tko je odgovoran? Djevojka, koja vjeruje? Mladić,

čija narav lakše plane i teže se obuzdava? Ili bezbrižni roditelji, roditelji koji skidaju sa sebe odgovornost?

Draga Magdo, Vas je zaista obranio samo anđeo čuvar i dosadanja Vaša potpuna čistoća. To se više ne smije dogoditi, jer dolazi u opasnost bjelina Vašeg vjenčanog vijenca. Danas se nažalost usuđuju licemjerski metnuti na glavu bijeli vijenac i one, koje to nipošto ne zaslužuju. Međutim vijenac od mirte nije ipak obični ures za glavu, nego treba da bude i kod Vas ozbiljan i istinit simbol. Neka on ne označuje veličinu miraza ni velike raskoši, već samo i jedino ono što treba da označuje: bjelinu i čistoću bez ljage. Ne zamjerite mi, što sam malo stroga, ali to je u Vašem interesu. Muškarci, koji su već prije vjenčanja okaljali vijenac svojih žena, rijetko kada cijene ozbiljno svoje životne drugarice. Naprotiv im daju često osjetiti, kad nestane čara i opojenosti, da su im iskazali veliku milost time »što su ih ipak uzeli«...

Te su milosti vrlo neprijatne. Može se pače dogoditi, da se mladić uopće ne oženi s takvom djevojkom, koja je tako brzo postala žrtvom, jer mu se zgadi. Konačno zar nema mnogo istine sadržane u misli: kako će se pouzdati, da će mu biti vjerna do groba onakva žena, koja nije bila kadra, da se uzdrži nekoliko tjedana! Jer što je prirodno i dopušteno u braku, zabranjeno je u doba zaruka.

Ona i njezin bijeli vijenac od mirte...

— Ja ne mogu shvatiti, kako mogu muškarci svoje zaručnice ovako poniziti. Jer ako nekoga ljubimo, znači da mu hoćemo dobro, a ne da ga upropastimo.

— To je istina. Ali nemojte prebrzo suditi Narav je muškarčeva, općenito govoreći, vrlo razdražljiva. Ženina je zadaća, da ukroti divlje strasti. Muškarčeva je strast kao jurnjava i lomljava velikih voda. Najpitomije rijeke, koje bogato oplođuju svu okolnu zemlju, koje su blagodat za sva sela i gradove što su uz njih, mogu za proljetnih nenadanih poplava uništiti i pokriti mutnim valovima sve oko sebe, ako nemaju dosta jakih nasipa. Isto je tako s muškarčevom strašću. Ona je slična bujici, koju treba prije poplave staviti u kolotečinu i među dostatne nasipe, i ona će tada biti blagodat. Ta se muškarčeva strast ne smije ni u kojem slučaju razdraživati lakoumnom nošnjom i vladanjem, a još manje uzburkati osjetilnim ljubakanjem.

Potrebno je u ostalom, da već žena u doba zaruka nađe onaj nježni glas pun ljubavi, onaj mili, ali i čisti pogled, kojim će biti na pomoć mužu kroz čitav život. Jer se često događa, da spolni problemi ne nestanu u braku, nego tek onda započnu. Čovjek, koji živi samotno, bori se nekako lakše sa svojim požudama, ali kad se ono biće, koje on ljubi, zajedno s njim znoji pod teretom odricanja, onda je tu često potrebna mnogo veća jakost i ustrajnost. Često je potrebno, da radi velikih stvari požude zanijeme

i da oba bračna druga znadu vladati svojim osjetilima. Mogu doći bolesti, materijalne neprilike, zbog kojih je potrebno rađanje djece reducirati, ili okolnosti, koje rastavljaju bračne drugove na dulje ili kraće vrijeme jedno od drugoga, pa je potrebno i u takvom slučaju ostati na visini. Naprotiv, tko nije naučio obuzdavati svoje nagone prije braka, taj ih ne će moći obuzdavati ni za vrijeme bračnog života, pa ako ne bude mogao živjeti s bračnim drugom, brzo će »potražiti utjehu« negdje drugdje. **U pravilu se čisti bračni život dade zamisliti samo među osobama, koje su i prije braka čisto živjele.**

Dakle, treba se pametno vladati, draga Magdo. Po mogućnosti uredite tako stvari, da dok ne sklopite braka, ne budete u potpunoj osami. Ako drukčije ne ide, dovoljno je, da je nazočna i koja strana osoba. Treba svakako izbjegavati tajne i sakrivene zakutke i dugotrajno ljubakanje. Razboriti će muškarac razumjeti, da mu na taj način hoćete pomoći i da ta opreznost ne biva radi toga, što bi bili prema njemu hladni.

Ničim ga nemojte potsjećivati na ono što se dogodilo. Budite potpuno prirodni, otvoreni i ljubezni, kao da se nije ništa dogodilo. Ali nemojte dati više prilike, da se što slično dogodi. Nemojte odati nijednim titrajem oka, da ste štogod opazili i da Vas što boli. Pa nije samo kriv Vaš zaručnik. Dakle, lijepo se vladajte i vidjet ćete, kako će Vam Vaš zaručnik biti zahvalan.

Iako ga ne poznam, imadem dojam, da je čestit mladić.

A sada još jednom, pođite što prije na vjenčanje! Pružite mi ruku!

Prošlost

— Dobro došla draga Magdo! Dobila sam već obavijest. Dakle vjenčanje će biti za tri dana? To je lijepo. Ali što je? Zašto gledate tako očajno? Šta Vas opet smeta? E, Magdo, nemojte tražiti poteškoća neposredno pred vjenčanjem! Plačete? To je oduvijek ženski običaj, premda mnogi muškarci to nikako ne vole! Ali šta je? Zar ne znate progovoriti? Jedno pismo? . . . Da ga vidimo!

Draga gospođice!

Nemojte vjerovati svome zaručniku! Nije on tako svet i čist, kako se gradi. Ne samo da je nevjeran i nestalan, nego je i skroz na kroz nezahvalan. Za djevojku, koje se zasitio, ne će ni da zna. Nemojte mu povjeriti svoga života, jer će njegova vjernost biti svakako kratkotrajna. On je isto tako podao kao i svaki muškarac. Najprije sve obeća, a onda odmagli. Nemojte vjerovati njegovim lažnim ustima! To Vam savjetuje bivša ljubavnica Vašeg zaručnika.

— Lijepo! Ali nemojte se toliko gušiti u su-

zama, već radije odgovorite na moja pitanja. Da li ste pokazali ovo pismo svome zaručniku?

— Jesam.

— A šta je on na to odgovorio?

— Nije čak ni zanijekao — — —

Strašno je to, što mi je priznao s tolikom lakoćom, da je imao ljubavnicu... Nije se ni uzrujao zbog sumnjičenja, nije ni protestirao, tek je neobično tiho rekao, da se ima zašto kajati... Njegovi su ga kolege dotle ismjehivali i bockali, dok nije jednom i on s njima otišao te našao nekakvu... Ali nije mogao dugo... takav mu se život gadio... tada je uvidio, da je najbolje oženiti se... Otkako pozna mene, nije gledao ni na jednu... Nije se zaklinjao, nije obećavao, samo me je zamolio, da zaboravim na to pismo, koje je napisala jedna vrlo prosta ženska i da mu vjerujem. Kad ne bi htio biti pošten čovjek, ne bi se uopće trebao oženiti.

— No zar mu ne možete vjerovati tu tako jednostavnu istinu? Zar bi bilo bolje da laže, ili da se zaklinje? Ne uviđate li, da baš ta jednostavna i skromna iskrenost najbolje pokazuje, da on želi biti u budućnosti drukčiji? Da li on hoće biti pošten čovjek? Ta sama činjenica, da je tako tiho govorio, te je to i Vama upalo u oči, najbolje dokazuje, da se i sam kaje i žali svoju prošlost. Nije li bolje, da mu oprostite i da mu od sada s ljubavlju pomognete u životu, nego da ga bahato odbijete i bacite natrag u prljavi

život? I to onoga koga ljubite? Jer konačno uništavate i vlastiti život.

— Ali zar se može što takovo oprostiti? Nama djevojkama muškarci ne bi sigurno pregledali ovakove strahote!

— I u istinu ne bi. Ali ne zaboravite, da tome nisu krive samo pojedine osobe, griješni muškarci, nego naskroz pokvareno javno mišljenje, koje je dalo smjer takovu životu. Općenito se smatralo krepošću i veličinom, kad se koji muškarac mogao ponositi sa svojom što šarenijom prošlošću. Pa i same bezumne djevojke često su podale prednost takvima. I kad se za nekoga kazalo, da je pošten mladić ili da je »dobar dečko«, zvučilo je to tako posprdno, da ni oni najčestitiji nisu suviše željeli toga naslova.

Bezbožni nemoralni filozofi, nadriučenjaci, napunjali su uši svijetu novom mudrošću govoreći mu, da muškarca obvezuje drukčiji moral nego ženu. Budući da je na taj način bilo udobno živjeti, jasno je, da su pobijedili. Međutim se sinovi tame u današnje doba ne zadovoljavaju nažalost samo muškim žrtvama, već trube bez odmora i djevojkama, da i one imadu »pravo na život«. Govore i pišu: Oslobodili smo ženu iz mračne tamnice spolnoga života, jer opravdano držimo, da seksualni život ne spada u »moral«.

— No, meni se čini, da ipak možda malo pretjerujete!

Istina je — hvala Bogu i Božjim boriocima — ne mislim ni sama, da je ipak sve crno. Ima i među mladićima krepka i snažna četa, koja živi prema načelima »Proljetnih oluja«. Možda je danas više potrebno, da naglasimo važnost čistog života »za žensku mladež«. Tu je potrebno ispravno shvaćanje.

Ako neizmjerno sveti Bog oprašta nama naše mnogobrojne grijehe, zar smijemo mi hladnom i farizejskom strogošću osuditi ljudske slabosti? Ne samo da priznajem, nego što više i zahtijevam, da i djevojke imadu pravo da se obaziru i ocjenjuju prošlost muškarca. To pravo imadu posebno one djevojke, koje su spremne zamijeniti ljiljan za ljiljan.

Međutim se razborita i pametna djevojka ne zanima za te stvari nekoliko dana prije vjenčanja, već mnogo prije postavlja svoje zahtjeve. Vi ste malo zakasnili. Možda bi i sada još bolje bilo, da se raskrstite, kad bi bio po srijedi ozbiljan razlog. Bolje bi se bilo za vremena raskrstiti, nego kasnije okajavati svoju nemarnost, ali u ovom slučaju ja ne vidim tako teškog razloga.

Vaš se je zaručnik, osim u jednom slučaju, kada — priznajmo to iskreno, nije bio samo on kriv — vladao prema Vama uvijek tako, da ste se mogli vazda u njega pouzdavati. I ovo ga tužno pismo možda pomalo opravdava.

Ono ga optužuje, da je »nezahvalan i da neće ništa da zna« o svojoj prošlosti.

To su tako umirljivi podaci, da mi se čini, da bi bilo mnogo veće zlo, kad bi se sada rastali. Ovo razočaranje Vi, koji ste i onako nepovjerljivi, ne biste mogli podnijeti bez posljedica. A u koliko mogu zadrijeti u tu čitavu stvar, mislim, da bi za Vas bilo najbolje, da se udate.

Molim Vas lijepo, nemojte dakle plakati i mučiti se, nego pomozite tom mladiću, da ostane na pravom putu.

— Ali prošlost? Šta će biti, ako bude i prema meni nevjeran?

— Prošlost zaboravite i poslušajte riječi sv. Pavla i pomozite, da ih Vaš zaručnik može oživotvoriti: »Što je straga zaboravljam, a za onim što je naprijed posižem. Trčim k biljezi, k nagradi nebeskoj, kojoj me Bog zove u Kristu Isusu. (Filip. 3, 13—14).

VJEČNA DJEVICA

Da li je sramota ne udati se?

Dobro došla, draga Ireno! Ti si uranila, gotovo još nikog nema ovdje.

— Ništa zato! Nisam htjela zakasniti, pa sam krenula nešto ranije. Ali čemu si Ti tako uranila?

— Kako to možeš uopće pitati? Ta znaš, da domaćica, kad što sprema, ima uvijek premalo vremena. Konačno, načiniti dovoljno sladoleda, razdijeliti ga i paziti da ostane dovoljno tvrd, nije baš najlakše.

— Pa čemu se, Dorice, sami s tim mučite? Nikad nisam ni pomislila, da bi se mogle studentice s tim stvarima baviti te da se čak i razumiju u takve stvari. Volim i ja sladoled, ali iskreno govoreći, ne znam, kako se miješa led s limunom. I konačno čemu slatkom sladoledu treba toliko soli?

— Eh, kako je dobar! Ja sam uvijek mislila, da je Ljubica potpuno nesposobna za takve ku-

hinjske stvari. Ali eto, vidi se, da ima pametnih i među onima, koje nisu učenice! Jer ne samo da je jeftinije kad same pravimo — a za studentice koje nemaju novaca to je vrlo važan razlog — nego se već isplati praviti i zato, da naučimo svaku tajnu sladoled-sijela. Možda ćemo i mi jednoć biti u položaju, da same u vlastitom domu što slično priredimo. Hajde međutim u kuhinju, da sudjeluješ kod zorne obuke.

Irena se pripravno odazvala pozivu, a osobito kad je čula glas svoje omiljele prijateljice iz kuhinje.

— Ali, Ljubice moja, to nijeste dobro pomiješale! U tom se sladoledu šarene sami veliki komadići leda. No, nas bi temeljito izgrdili bolesnici, kad bismo im se usudile za dijetu poslati ovakav sladoled!

— Zdravo, Vilmo, pa Ti znaš i sladoled praviti!

— Zdravo, bilo bi dobro, da sam ga sama »pravila«! Gospojica Flora će mi se temeljito izrugati. Sigurno će mi kazati: No nešto tako znadu samo učene žene!

— Zar će i ona doći? — zapita u jedan mah više njih.

— Kako ne, valjda će i ona kazati svoju posljednju riječ, da bi bilo sramotno ostati usidjelicom.

— Ja bih rado bila onakva usidjelica!

— No, to se još može i Tebi dogoditi, draga moja Irmo!

— Ako budem onakva, ja unaprijed pristajem.

— Joj, netko zvoni! Neka ide netko otvoriti vrata! Za kratko vrijeme upadne u kuhinju Olga sva vesela.

— Molim pomoćne čete za primanje gostiju. Stiglo ih je najednom toliko, da ih ne stižemo zabavljati. Draga Ireno, kako vidim, Ti ovdje nemaš posla. Ne bi li se Ti žrtvovala?

— No, to je u istinu klasično, nasmije se Vilma. Zar već sad opterećujete Irenu? Zar se već ne sjećate — a tome nije tako davno — koliko smo se veselile, što je uspjelo Ankici, da konačno dovede i Irenu. Zbilja, što je s Anicom? Koliko se sjećam, mislim da je današnje predavanje upravo radi nje. Pa gdje je ona?

— Ja mislim, da će ona ipak doći. Nju doduše već muče drugi problemi, i možda bi bolje učinila, da veze košuljicu, ali kad predaje »njezina gospođa doktor« onda će ona sve učiniti, samo da može doći. Ah, naša je Anica zbilja zlatna. S njezinog lica upravo blista blaženstvo.

Nezaposlene djevojke ulaze iz kuhinje u sobu za primanje, i prave se važnima mašući lepezama prema onima koje su čas prije zapuhane stigle. Žamor, smijeh iz svakog ugla. Djevojke se međusobno bockaju: »Nisam ni slutila, da se i Ti spremaš, da ostaneš usidjelicom«. Govoreći tako jedna drugoj one su uvjerene, da se međutim za to nijedna ne sprema.

Najednom nastane opće guranje: Sve idu pre-

ma vratima, dočekujući predavačicu, koja veselo dolazi. Liječnica inače vazda vrlo zaposlena dolazi danas potpuno mirna sa cvijećem u ruci, a prati je četa djevojaka s užarenim licima.

— Slušajte, djevojke! Danas, kad je ovako lijepo vrijeme, upravo je šteta, da smo u gradu. Trebalo bi, da ovo predavanje držimo negdje vani, u prirodi, u zelenilu.

— Ali onda se ne bi Ljubica mogla proslaviti sa svojim sladoledom!

— Samo se nemojte žuriti s tim sladoledom! Pustimo ga za kasnije, za odmor. Ne bih željela, da ostanem bez svog dopusta radi toga, što bih morala liječiti mnoge upale pluća! Kasnije će međutim taj mali slatkiš dobro doći nakon mnogo gorkog pelina. Nadam se, da ste dovoljno spremne, da uzmognemo danas zadrijeti u tešku sramotu usidjelica. Ona mala lukava — eno je upravo sada dolazi — zbog nje sam se upravo odlučila za ovu temu, no ona se međutim već oslobodila te velike brige.

Kad se približila mlada žena, doktorica je u šali bacala na nju cvijeće i na koncu je srdačno zagrlila.

— A gdje si ostavila Gabrijela? Zar se dolikuje mladoj ženi, da se zabavlja bez svoga muža?

— Konačno, šta uopće traži udata žena među kandidatkinjama za usidjelice, naruga se Olga.

U najvedrijem raspoloženju svaka je sjela na

svoje mjesto. Prirediti jedno ozbiljno predavanje u mjesecu lipnju svakako je smiono. U to bi vrijeme mnogo bolje pristajala igra, smijeh i pjesma, a ne kojekakvi teški problemi. To osjeća svaka, ali ipak sve očekuju u tišini riječi predavačice.

* * *

U prošlo je doba nišan stalnog izrugivanja i zagrižljive satire kao i strahovita avet bio za mlade djevojke naziv: »Stara djevojka«, »stara frajla« ili »usidjelica«. Jedva se nađe koja obitelj, gdje ne bi bila barem jedna tetka, koja spada u tu odbojnu ili barem sažaljenja vrijednu grupu. Jer je doista odbojno ili barem sažaljenja vrijedno ono raspoloženje s kakvim većina od njih podnosi svoju sudbinu. Istina, tom i takvom raspoloženju često puta nije uzrok u unutrašnjosti, nego mu je uzrok vanjska okolina, koja to ne shvaća, a uz to je vazda spremna na rugalice. Međutim bez obzira na neposredne uzroke, konačni je uzrok ipak neznanje i manjak razmišljanja.

Sigurno je, da su bile mnogo krive i same djevojke, koje su sebi same otešćale položaj čestim očajanjem i nespretnošću. Kriva je bila i okolina, koja je vidjela vazda samo pogreške starih djevojaka, te im je život još više ogorčavala. Konačno bili su krivi i odgojitelji, koji su odgajali djevojke u lažnim iluzijama. I roditelji, i učitelji, i društvo budili su u njima neprestanu

misao, da će se svaka od njih udati, i da samo ona žena može potpuno udovoljiti svome zvanju, koja se uda.

Da li je to istina?

Statistički nam podaci dokazuju, da se rađa poprečno podjednako djece, odnosno da se rađa više muške nego ženske. Ali nam statistički podaci dokazuju i to, da u mladosti umire puno više dječaka nego djevojčica. Poradi toga, kad su jedni i drugi zreli za brak, ima više djevojaka nego muškaraca. Ima doduše kontinenata, gdje nije takav razmjer i gdje su prilike za žene povoljnije. Međutim, vi morate biti spremne na evropske prilike. Prema najnovijim statističkim podacima imade sada u Evropi za 3,400.000 više ženskih nego muškaraca. Osjećate li svu ozbiljnost te brojke?

Možemo lako zamisliti na temelju toga, kakav je razmjer u ratnim godinama, kad upravo najveći broj mladića, sposoban za ženidbu, pada kao žrtva rata. Bilo bi dakle ludo, da gledamo ovaj brojčani razmjer zavezanim očima i da računamo na udaju pod svaku cijenu. Svaka razborito odgojena djevojka treba da je spremna i da računa s mogućnošću, da ostane vazda djevojkom. Kakvo zvanje čeka neudatu djevojku, i na koji način može i ona udovoljiti svom dubokom materinskom nagonu, o tom ćemo govoriti još kasnije.

Za sada ostanimo kod pitanja, da li je sramota, ako se koja djevojka ne uda? Nađe li se djevojka koja *neće* da se uda iz sebičnosti, iz udobnosti, iz oholosti ili iz težnje za nemoralnim životom, jasno, da prema njoj ne možemo osjećati poštivanja. Nađe li se djevojka, koja iz sebičnosti ne će ni da čuje o braku, o uzgoju djece, o obolu koji će ona kao majka prinijeti domovini, djevojka koja muči svojim hirovima svoju okolinu i ostaje konačno razočarana u sebi i u životu, ni u tom slučaju ne može takova probuditi u nama osjećaje simpatije i poštivanja. Biti takovom »starom djevojkom« jest u istinu sramota, ali te su djevojke u istinu stare i bez onoga pridjeva »stara«.

Međutim ništa nije vrednija ni ona žena, koju su jednaki ili slični razlozi ponukali, da se uda. Žena, kojoj je muž samo zato potreban, da joj osigura udoban život i blagostanje, da udovolji njezinoj taštini, ili da bude pokrivalo njezinu nemoralnom životu. Ništa nije vrednija ni ona žena, kojoj muž nije životni drug, kojoj brak nije zvanje, nego samo dobar položaj uz muža, koji joj je možda mrzak. Takva se je žena isto tako prodala kao i one nesretnice, za kojima se ona možda s visoka na ulici bahato okreće! Uzalud joj ime žena! Čovjek koji ispravno misli i osjeća, uskratit će joj svako poštovanje.

Drage djevojke, udaja može biti veća sramota, nego ostati zauvijek neudate ili »stare djevojke«!

No šta je, zašto je nestalo smiješka s vaših

usana? Čini se, da ova tema dobro rashlađuje i u ovoj sparini. Ali ostanimo kod predmeta. S druge strane ima mnogo i takvih djevojaka, koje pošteno proživljuju svoj djevojački život, a jer su mlade, slabo slušaju svoje savjetnike, te propuštaju mnoge »dobre partije«, i ustrajno čekaju na »pravoga«. Napokon susretnu nekoga, za koga misle da je to onaj »pravi«, ali — obično kasno — pokaže se, da on ipak nije »onaj pravi«. Ili je već naime njegovo srce usidreno negdje drugdje, ili nema dovoljno snage, da muški podnese sve posljedice svoga hofiranja. Mi smo već jedamput govorili o takvom slučaju. Događa se i to, da bi on vrlo rado pristao, ali ga sprečavaju gospodarske prilike ili razlika u vjeri. Nerijetko se pak događa, da mladić izvana pokazuje najfiniji nastup, naobrazbu i uopće je u svakom pogledu vrlo zgodan, ali nažalost ni u duševnom ni u moralnom pogledu nikako ne odgovara djevojci.

Drugim riječima, nije onaj »pravi«. Konačno može se dogoditi i to, da dođe onaj pravi vitez, o kom je djevojka vazda sanjala, da se sastanu dvije lijepe duše u najvećem skladu i shvaćanju i da se spreme na doživotni brak, ali najednom sve pomrsi ili uništi bolest ili smrt. Zašto bi bila djevojka, koja se ne može udati iz sličnih ili iz gore navedenih razloga, ili ne može pokloniti svoje srce drugom, jer kani ostati vjerna mrtvome drugu do svoje smrti, zašto bi

takva djevojka bila vrijedna prezira? Ili zar je takva djevojka manje vrijedna od žene, koja se udala bez ikakvih skrupula, ne po svom srcu, nego po savjetu svojih prijatelja?

Ili uzmimo najtragičniji primjer, kad zaručnik ostavi svoju zaručnicu i ona se razočarana ne može više udati. Zašto bi to bila sramota za djevojku? Ili u najmanju ruku, zašto bi osamljeni život djevojke bio veća sramota, nego nevjernost njezina zaručnika, koji ju je ostavio? Za čovjeka, koji pošteno misli i iskreno osjeća, to nije nikakav problem.

Imade i takvih djevojaka, koje su svijesne bilo zbog tjelesnih bolesti, bilo zbog duševnih slabosti, da nije za njih bračni život. Ako one po svom najboljem uvjerenju pošteno prihvate sve teškoće osamljenog života, zar su zbog toga više vrijedne prezira, nego one koje brižno sakrivaju sve svoje tjelesne mane i doista *prevare* i unesreće za čitav život onoga muškarca, za koga su se prilijepile.

Imade opet takvih — i među vama ih ima dosta, — koje su odabrale takvo zanimanje, koje zahtijeva čitava čovjeka, jer to i nije samo zanimanje, već upravo i zvanje. Na primjer kad netko izabere liječničko, profesorsko, učiteljsko, bolničarsko, redovničko, ili koje drugo zvanje. Ako hoćete bilo koje od ovih zvanja potpuno i ozbiljno vršiti, teško ćete moći udovoljavati materinskom zvanju, jer materinstvo zahtijeva isto

tako potpuna čovjeka. Upravo među takvima mnogo ih se nalazi, koje su potpuno svijesne odgovornosti, te se ne usuđuju primati materinsko zvanje uz ono koje već imadu. Stoga se odriču te najveće životne radosti bilo zbog materijalnih okolnosti, bilo zbog specijalnih sposobnosti za koju naučnu granu, koja im je srcu prirasla. Te cijene mnogo više svoj osamljeni život, gdje mogu životno svoje zvanje savršeno ispuniti, od braka u kojem se porođaj djece hotimično izbjegava, te se stoga može nazvati jedino nećudorednim. I konačno, zašto bi bila sramota svijesno i dragovoljno prihvatiti vječno doživotno djevojaštvo, odgovorite na to vi, djevojke, ako znate.

Napokon postoji niz neudatih djevojaka kojima je spriječila osnivanje vlastite obitelji sudbina njihovih obitelji, njihova požrtvovna ljubav i svijest dužnosti. Često puta nailazimo na porodice, gdje su iza rane smrti oca ili majke primorane nejake djevojčice preuzeti na sebe svu brigu za obitelj i zaradu za svakidanji kruh. Nailazimo na djevojke, koje su uzdržavajući ili odgajajući svoju malenu braću zaboravile na svoju vlastitu budućnost. Kadšto nisu ni zaboravile, nego je trebalo vojevati teški boj u vlastitoj duši, da li će slušati glas bratske ljubavi ili pak svoje vlastite ljubavi. I zbog nedorasle male braće, ili zbog iznemoglih i bolesnih roditelja, one su se odrekle materinskog poziva. Tko se usuđuje s visoka i prezirno gledati na takve

velike duše? Ili tko može ustvrditi, da one nisu potpuno ispunile svoje žensko zvanje? Samo onaj, koji je plitak i koji ne zna gledati na srž stvari.

Gospođice, ako ovo što smo kazali dobro promislite, onda ćete možda bez poteškoće shvatiti, da se ni malo ne treba stidjeti zbog djevojaštva. Naravno, ovdje mislim na ono djevojaštvo, koje je prihvaćeno iz najbolje nakane i koje se provodi u poštenju. Ako dakle i među vama jednu ili drugu čeka sudbina, da ostane u doživotnom djevojaštvu, neka ne klone duhom, nego neka nastoji shvatiti planove Stvoriteljeve, i ispuniti ono zvanje što joj ga je On oduvijek namijenio. Neka svaka pomisli na to, da u velikom Božjem perivoju ne postoje samo ponosne ruže i oko hrasta ovijeni bršljani, već da imade mjesta i — to nije posljednje mjesto — za ljiljane, koji stoje samotno i osamljeni dižu svoje glave prema nebu. Evo kako piše veliki autoritet za svakog pravog kršćanina sv. Pavao: »Tako i onaj koji udaje svoju djevicu, dobro čini, a onaj koji ne udaje, bolje čini. (Kor. 7. 38.)

Ne bojte se dakle ni jednog zvanja, na koje vas Bog poziva, već ga savjesno ispunite i ne ćete imati nikada nikakvog razloga, da se postidite.

— Kao što se ni ja previše ne stidim — čuo se vedar glas gospođice Flore, koja je stigla sasvim nečujno, tako da nitko nije ni primijetio,

da odavno sluša pred vratima. Njezine su šaljive riječi unijele nakon opće napetosti radost i vedrinu u čitavu društvo. Tu je priliku uhvatila i Ljubica, te je stala moliti nedostiživo krasnim djetinjim licem, da je već vrijeme, da se ponudi sladoled, jer će se inače rastopiti.

Pjevačko je društvo ili od velike vrućine ili od neobičnosti teme bilo omamljeno, te je potpuno zatajilo, stoga je Dorica počela gunđati nasamu i poluglasno neku staru narodnu pjesmu. To je učinila i zbog toga, da podvorba sa sladoledom ide brže i veselije, napose Ljubici, koja je dvorila neprestano se ljuljajući kao da je na kakvom plesu ili ritmičkoj vježbi. Mala je Livija — koja doktoricu prati stalno kao sjena — uslužno skočila po komade hostije. Na njezinu nasmijanu licu odrazuje se toliko ljubavi i dražesti, da Klara nije mogla mirno pustiti tu dražesnu pojavu.

Slušaj, Livijo, divno Ti pristaje ta ljetna haljina. Ja se ni najmanje ne čudim, što docent Bjelić toliko bježi za Tobom.

Jadni Pavao, sigurno i ne sluti, zašto mu je bio vraćen prsten!

— Ha . . ha . . — nasmije se vragoljasto Jolanda svojoj drugarici. Ta Bjelić se još nije vratio iz inozemstva, kad je Livija Pavlu povratila prsten. Ona nije ni slutila, da postoji na svijetu kakav Bjelić! Sve su se vedro nasmijale, samo je Livija pognula glavu i bacila kratki

pogled prema doktorici. Na njezinu se užarenom licu pojavila djevojačka stidljivost, što su ove prpošne djevojke izbrbljale njezinu novu tajnu. No odmah joj se zatim na licu iznova pojavio smiješak, kad ju je doktorica nježno pomilovala i tiho joj šapnula: »Zar ne, Livijo, da si sada sretna, što si o n d a ostala čvrsta i za svoju vjeru podnijela žrtvu!« Livija joj tiho odgovori: »O da znate, draga gospođo doktor, Mirko je tako dobar katolik!« . . .

Sparina je počela bivati nesnosna, i sladoled još nikad nije tako dobro došao kao danas. Šušte lepeze, a zamjenjuju ih papirnati ubrusi. Na lijevo i na desno živo raspravljaju o tom, kamo će na ljetovanje. Anica sva rumena govori nešto predavačici, a ova je veselo zagrli. Gospođica Flora, premda nije razumjela njihovih riječi, dobaci im u šali:

— Ali pazite, da kod krštenja ne zaboravite ni na mene! Sa svih strana okrenu se radoznala lica prema njima, dok na koncu nije pitanje riješila Olga, dignuvši u vis čašu sa sladoledom.

— Draga moja Anice, dopusti mi, da u ime kluba neudatih djevojaka t. j. usidjelica iskreno i oduševljeno pozdravim najnoviju majku! Djevojke, trostruki živjela!

Ali u općem metežu iznova se čuo glas predavačice.

— Bilo je dosta šale, drage djevojke! Ako ovako marljivo nastavimo našu temu, ni do jutra ne

ćemo stići kući. Ne možemo ovaj razgovor završiti samo time da se hrabrimo, da se ne treba bojati nikojega zvanja. Pogledajmo barem letimično, čime može harmonijski ispuniti svoj život osamljena žena.

Zvanje samostalne žene

Kad govorimo o zvanju samostalne žene, onda ne mislimo samo na djevojke, već amo ubrajamo i mnoge udovice, a u ovoj današnjoj nesređenoj sredini i mnoge ostavljene i rastavljene žene.

I kad govorimo o samostalnoj ženi, ne mislim tu samo na one djevojke, koje su bile i ostale otmjene i čestite u svojim mladim godinama, već i na one, koje su možda često posrnule i pale i na svojoj vlastitoj koži došle do boljeg uvjerenja i naučile, što im je zapravo životni cilj i pravo zvanje. Sretna je ona, koja je mogla doći do najtemeljnijih životnih istina glatko i bez posrtaja! Međutim može jednako zahvaliti Božjoj Providnosti i ona, koja je spoznala najvažniju istinu, i ako okasno, da ispunjujući savjesno svoje zvanje prema svojim najboljim silama pribavlja sama sebi najveću i najstalniju zemaljsku sreću.

Vi ste već sigurno mnogo čule o najdubljem i najprirodnijem zvanju žene, to jest o onom koje je vezano uz obiteljski krug i uz bračne i majčinske dužnosti. Vrlo je vjerojatno, da se i

u vama probudila velika i topla želja, koja osposobljuje ženu, da ispuni ovo zvanje snažnom i požrtvovnom ljubavi. Naravno, da ovo zvanje želite prvenstveno sebi, jer shvaćate, da je ono najsvetije, najuzvišenije i ujedno za ženu najintimnije. Obitelj je onaj dražesni krug, u kojem smo mi svi odrasli. Majka je ona čarobna ličnost, koja je najbliža svačijem srcu. Dakle je sasvim razumljivo, da svaka djevojka čezne za tim dragim krugom, koji je ujedno brani od svakog vanjskog zla. Konačno, svaka djevojka želi, da i ona bude od sviju ljubljena majka. To je i u njezinu vlastitom životu bilo vazda najmilije biće.

Ali sreća obitelji, makar da je ona draga i zatvorena jedinica, ipak ne ovisi isključivo o njezinoj unutarnjoj skladnosti. Nema sumnje, da mnogo ovisi i o tom kakva je majka, ali ipak ne sve, već skoro sve. I najveći naime sklad može poremetiti kakav izvanjski uzrok. Užasne velesile, kao na primjer gospodarske krize, ratovi, revolucije, pošasti, bolesti itd., mogu uništiti i najsvetiji krug, obiteljski krug. Da uzmognu živjeti obitelji u sretnom skladu, potrebno je, da život naroda i čovječanstva bude skladan i sređen. A da uzmognu narodi i cijelo čovječanstvo skladno i sređeno živjeti, potrebno je, da svaki član u toj velikoj zajednici, svaki njezin organ vjerno i savjesno ispunjuje svoju dužnost.

Jer kao što se od mnoštva stanica sastoji svako živo biće, pa i sam čovjek, tako se i od obitelji

sastoji narod, a od naroda i cijelo čovječanstvo. Kao što male stanice imaju svoj centar za gibanje, organčić za hranjenje i razmnožavanje i kao što je to sve podvrgnuto biološkim zakonima kao i cijeli organski svijet, tako to biva jednako i s čovjekom. Što više, čovjek ima još mnogo više od samih stanica, jer se čovječji svijet ne završava samo s kretanjem stanica, jelom i razmnožavanjem. Zdravog čovjeka mogu sačinjavati samo zdrave stanice, i obrnuto. Ako bilo koji važni organ na ljudskom organizmu oboli, trpe sve čovječje stanice.

Za razvoj naroda i čovječanstva potrebni su temeljni organi, koji se sastoje od onih sastavnih stanica, koje nalazimo u obitelji, t. j. otac, majka i dijete. Potreban je muškarački duh, snaga i volja; ženska nježnost, intuicija, ustrajnost, strpljivost; dječje raspoloženje i nemoć. Što više, potrebno je još i više toga. Za toliko više, za koliko narod kao cjelina treba više funkcija nego obitelj. Ako pak nekom narodu manjka bilo koji organ ili je koji organ obolio, to osjeća i trpi svaka pojedina obitelj. Pomislimo samo na stanice i na čovjeka.

Ako ovako podvrgnemo detaljnoj analizi zakone organskog svijeta, dolazimo do uvjerenja, da žena može i drugdje imati svoje zvanje, a ne samo u temeljnoj stanici, koju nazivamo obitelj. Možda vječni Stvoritelj traži od nje veću požrtvovnost, veći prijegor i ljubav od poprečne

žene. Možda je potrebno, da ona izlije svoju ljubav, da može napredovati neko selo, grad, država ili cijelo čovječanstvo. Možda da i čitav veliki teret jedne takve velike obitelji nosi požrtvovna, velika, materinska ljubav. I kao što majka dijeli svoju ljubav, strpljivost, sposobnost, a često puta i zdravlje i život u malenom obiteljskom krugu, jednako tako mora ona čitavo svoje biće dijeliti u velikoj obitelji...

O, kako je duboko, i kako je uzvišeno žensko zvanje! A kako je mnogo vremena proteklo, što mnogi nisu računali s tim prirodnim zakonom! Kako je prošlo tek kratko vrijeme, što su velike žene ovoga svijeta naslutile pravi poziv žene! Možda je i to jedan od velikih uzroka onoj užasnoj bijedi, koja vlada svijetom, onim mnogim svjetskim katastrofama, ratu, revoluciji, društvenom razdoru.

Kad počnu male djevojčice sanjati o tom, što će sve one d a t i svijetu, što će sve raditi, kako će se žrtvovati za nj, kako će im biti bogata ljubav za sve potrebe, tad ne će lunjati njihovom čeznutljivom fantazijom, šareni biseri, ni svilene krpe, ni mlohavi udvarači, ni luksusni automobili. Kada tim mladim djevojčicama ne budu uzori različite mondenske žene, nego kad one ozbiljno potraže u čem se sastoji prava vrijednost žene, tada će čovječanstvo postići harmonijsku sreću samo u sebi i u svojoj prvoj stanici, obitelji. Već je napisano i u Sv. Pismu, čijim se riječima može

možda tko god nasmijati, ali ipak te riječi ostaju nerazorive: »Jer tko hoće život svoj da sačuva, izgubit će ga, a tko izgubi život svoj poradi mene, naći će ga«. (Mat. 16. 25)

Pogledajte, drage djevojke, o čemu vi sve maštate! Hoćete li od svijeta uhvatiti što i uživati ga, ili hoćete li vi njemu same od sebe što dati? Hoćete li biti slične bijednim i nezadovoljnim prosjacima ovoga svijeta, koji dnevno samo milostinju očekuju od svakoga i čitav im je život ispunjen time koliko će dobiti? Ili hoćete li biti širokogrudni darovatelji, koji će biti vazda spremni, da od svoga možda i skromnog bogatstva — svoje ličnosti — dadnu spremno darove onim rukama, koje će se pružati prema njima?

Ja imam u vas potpuno povjerenje. Vi se ne spremate da budete prosjaci!

Ali mogao bi tkogod kazati, čemu ja govorim, da je ovakva sjajna mogućnost jedino zvanje za samostalne žene? Zašto ne bi mogao tko istovremeno biti majka u malom krugu obitelji i ujedno i u velikom krugu? Neka mi bude dopušteno, da ponovno navedem riječi sv. Pavla iz druge poslanice Kor.: »I žena neudata i djevica brine se za Gospodnje, da bude sveta tijelom i duhom; a udata brine se za svjetsko, kako će ugoditi mužu.« (I Kor. 7. 34)

Ženi i majci, koja hoće da svojoj maloj obitelji u svemu vjerno služi, malo će dakako ostati vremena za skrb velike obitelji i obratno.

Ako ipak tko hoće uz cijenu da zanemaruje obiteljske dužnosti služiti na pr. narodu, lako se može dogoditi, da padne na nj slijedeći prigovor: Čemu se ova naduva da će sagraditi kule za narod, a nije ih sagradila ni u vlastitoj obitelji! Na taj će način izgubiti i ono povjerenje, što joj je potrebno, da uspješno obavlja i svoj vlastiti posao.

Naprotiv ženi, koju opterećuju gradske i društvene brige ili koja je upotrijebila svu svoju energiju da se bori protiv pošasti, zar će joj biti psihološki moguće da veselo i strpljivo možda i stoti put obriše zamazano dječje lice ili da obuje odbačenu cipelicu? Ili zar će biti moguće ženi, koja stalno bije boj sa smrću i njezinim pomagačima teškim bolestima, zar će joj biti lako moguće, da razvedri bezbrižnim čavrljanjem muža, koji je umoran i mrzovoljasto raspoložen? Teško je sjediti na dva stolca, a jednako je teško složiti dvostruko zvanje. Teško je to spojiti čak i vremenski, ali ako se to u rijetkim slučajevima i može provesti, sigurno je to, da to zahtijeva uvijek ljude divovskog duha i snage.

Možda ste već došle do uvjerenja, da i zvanje samostalne žene t. j. neudate žene može biti uzvišeno, prirodno i da može potpuno ispuniti i zadovoljiti žensku dušu. Gledam u duhu različna zvanja, počevši od učiteljice u zabavištu, koja se s ljubavlju muči i žrtvuje za djecu, pa sve do profesorice, koja suosjeća sa svojim uče-

nicama što se spremaju za maturu. Gledam bolničarke, koje se dan i noć sagiblju nad nemoćne bolesnike, koji kašlju, i liječnice, koje prave pokuse sa smrtonosnim bakcilima. Gledam sestre za socijalnu zaštitu djevojaka i sirotinje uopće, i narodne zastupnice i t. d. Tko bi mogao ukratko nanizati sva ta različna zvanja?

Ne uzdiši, moja draga Olgo, ako se sjetiš, da je izumiteljica radiuma, koji je toliko potreban u naše doba za liječenje raka, poljska kemičarka gospođa Curie, Marija Sklodowska, koja je radila zajedno s mužem. Koliko je više koristila za život čovječanstva, nego da mu je poklonila samo jednu malu porodicu! Pomisli samo na spisateljice sviju vremena i sviju naroda, koje uzgajaju svojim djelima ne samo obitelji već i čitave narode. Stoga ne jadikuj! Pogledaj u duhu narodne zastupnice, koje svojim zakonskim prijedlozima brane i vode brigu o djeci, o majkama i o mladim radnicama čitavog naroda! Pazi, da ne padneš ponovno u jadikovke! Znam, reći ćeš mi, lako je njima, kad imadu takvo zanimanje, koje im je ujedno i zvanje! Ali šta s onima, koje moraju dolaziti u ured ili drugima šivati načičkane haljine, ili u trgovini posluživati izbirljive kupce?

Nitko ne smije pasti u malodušnost, kad čuje u sebi glas zvanja i shvati, da može ispuniti to zvanje na svom običnom i neznatnom mjestu. I kad se takva djevojka nalazi na svom skromnom životnom položaju, ne smije se nikada dati zavesti od svojih kolega ili kolegica iz ureda, nego treba da ostane neustrašivo na svom svakidanjem mjestu, pokazujući iz svog skromnog položaja put prema g o r e. Takva djevojka ne osjeća potrebu za koketiranjem, za bojadisanjem noktiju, za raskalašenim životom, jer postaje zbog svoga savjesnog rada nenadoknadiva i svom gospodinu šefu i svojim poštovanim kolegama. I kad razgovara sa svojim prijateljicama o kroju najnovije haljine, ne znači to, da ih ona mami u nezdrave i mutne močvare pomodnog ludila, već ona želi da njezine prijateljice izaberu ono što je ukusno, zdravo i pristojno. Kolike bi zasluge mogao steći za ženu u obrtnu na pr. ženski krojački stalež, koji bi bio na svojoj visini!?

I tako svako zanimanje ima svoju jezgru, koja se može oplemeniti, samo tu jezgru treba pronaći i staviti je u službu viših i plemenitih ciljeva. To je međutim samo onda moguće, kad se zvanje shvati duboko i savjesno.

Priznajem, može i političarka, spisateljica, liječnica, uvući čovječanstvo u kaljužu, ako svoje zvanje ne stavi u službu svog poziva, nego u službu različnim podlim ciljevima. Naprotiv i najjednostavniji rad, kojim zarađujemo svoj dnevni kruh, može se oplemeniti i podići do zvanja, samo ako onaj koji taj posao vrši to zaista i hoće.

Međutim i osim samog zvanja, mislim ovdje u prvom redu na one žene koje ne može sâmo zvanje potpuno zaposliti, dakle i osim u takvom samom zvanju naći će žena u organizacijama mjesto, gdje će moći mnogo toga učiniti za društvo i opće dobro. Ako svoje vrijeme i svoju snagu uloži u plemenite ciljeve, tad ne će imati ni vremena ni razloga da se žalosti, da joj život prolazi prazan i besciljan. Treba samo zgodno i dobrovoljno izabrati krug svoga životnog rada, to će se odmah osjetiti, da nam jaram može biti sladak i breme lako.

Drage djevojke, da li ste već uvjerene na temelju ovoga što sam kazala, da Stvoritelj ima svoje uzvišene ciljeve i s djevojkom osuđenom na vječno djevojaštvo i s osamljenom ženom, koja je rano obudovjela? Da uzmogne Stvoriteljev plan doći do svoje potpune savršenosti, potrebno je, da na ovom svijetu postoje različna bića i različna stanja i zanimanja. Potrebno je, da postoji saharska pustinja. Potrebno je da postoji Veliki ili Tihi ocean, snježni vrhunci, planine i plodne ravnice, potrebne su crvene jabuke i otrovna kukuta, pitomo janje i divlji vuk, sve, upravo sve imade točnu i određenu svoju ulogu, da se upotpuni slika svijeta. Sve se stapa u uzvišeni sklad pred Bogom svemogućim. Tu je duboku istinu snažni muzički duh velikoga Beethovena izrazio ovako:

»Slavi Te, veliki nebeski Stvoritelju,
velika sveta pjesma svemira;
Nebo, zemlja i hiljade zvijezda . . . «

Samo mi slabi i krhki ljudi, koji više puta vrlo površno sudimo i sve to tako često promatramo, ne vidimo ni svrhe ni smisla! Izvan svake je sumnje, da nije tome uzrok, što bi bio svijet nesavršeno stvoren, već često puta sumrak našeg uma i slabost naše volje.

Stoga je moj posljednji savjet ovo: ne bojte se budućnosti, ma kakva ona bila, već se mudro i u dubokoj vjeri spremajte za život i tada ćete imati razloga, da budete zahvalne i radosne u svakom staležu.

*

Pod konac posljednje rečenice naglo su zalupila vrata u dvorani i prodrmali se prozori od jakog vjetra. U času je skočilo nekoliko djevojaka k prozorima, a vani su udarale debele kapi kiše. Kao finale teškoj ljetnoj sparini pridošao je pravi ljetni pljusak.

Djevojke su uznemireno pogledale na svoje lagane ljetne haljine i bijele cipele. Nije moguće misliti na povratak, dok ovaj pljusak sasvim ne prestane, mrmljale su među sobom. Ali će trebati dugo čekati, jer je grmljavina iz daljine postajala sve bliža i jasnija, praćena od vremena do vremena praskanjem i tutnjavom groma. Neke su se u velikom strahu povukle u nutarnje kutove sobe, da ne vide bljesak munja,

koji je postajao sve češći. Neke opet — studentice fizike — ismjehuju po koju praznovjernu članicu kluba, koja dršće s pomisli, da ne bi bio po takvom vremenu u sobi propuh, jer bi u tom slučaju navodno lakše udario grom. Bila je opasnost, da se umanji snaga i dojam riječi predavačice u ovakvom raspoloženju. Stoga se nije smjela završiti večer s ovakvim nestrpljivim i nezgodnim raspoloženjem, kad se već nije moglo krenuti kući! Ljetna je bura počela sve više uzrujavati djevojke, i nije moglo doći do korisnih izmjena u mislima. Bila je gotovo opasnost, da se sve ne završi u ovakvim prilikama s beskorisnim naklapanjem, ali u tom času dosjetljiva gospođica Flora spasi čitavu situaciju.

— Drage kolegice, mi sigurno imademo još dobra pola sata vremena. Nemojmo izgubiti ovo vrijeme uzalud, nego iskoristimo priliku i zamolimo našu predavačicu, da nam ovo današnje predavanje upotpuni s još jednom interesantnom stvari. Svima je nama poznato, kako se ona mnogo kreće među časnim sestrama, te često puta kao liječnica odlučuje o tom, da li je koja djevojka sposobna za redovničko zvanje ili nije. Neka nam dakle naša draga predavačica kaže i o toj stvari nekoliko misli. Ja doduše ne znam, da li će se koja od vas odlučiti za samostan, no ipak, ako nas je već dragi Bog prisilio ovom potresno uzvišenom grmljavinom da ostanemo ovdje dulje, možda će kojoj od nas uz ovu uzvišenu muziku dobro doći riječi, koje su u vezi sa samostanskim životom, te će možda moći jednog dana u svom svakidanjem životu čuti glas Božjeg poziva. Mislite li, da ovo ne bi bilo korisno?

Prijedlog je dosjetljive Flore bio primljen uz opće odobravanje, i u večernjem je sumraku, kojega je od časa do časa rasvijetlio bljesak, svaka od njih ponovno zauzela svoje mjesto. Riječi predavačice odzvanjaju toplinom. Od vremena do vremena zatutnji snažna grmljavina, dajući njezinim riječima nadzemaljsku snagu i ton. Pozorna i sabrana se djevojačka lica sve više oduhovljuju. U nekima kao da se probuđuje stara čežnja. Oči su im uprte u lice predavačice, koje je osvijetljeno makar i na kratko vrijeme, a one osjećaju sve bez razlike dubinu i uzvišenost najduhovnijeg zvanja.

Redovnički život

Drage djevojke, ja ću s veseljem udovoljiti ovoj vašoj neočekivanoj molbi već i zato, što ih imade mnogo, koji drže, da se redovnički život ne može nikako odobriti s liječničkog stanovišta. Međutim, stanovnici dobro uređenog i razborito vođenog samostana ne samo da su svevišnjem Bogu na radost, nego zavređuju i posebnu liječničku pažnju. Liječnik može na temelju promatranja njihova života i zdravlja najlakše upoznati i utvrditi sav besmisao tvrdnje

nekih nadrimudraca, po kojoj bi čist život bio štetan po zdravlje. One koje Gospodin poziva na samostanski život ne će odvesti s toga puta ni čitava legija liječnika govoreći im o nezdravom njihovu zvanju.

Postaviti pravilo, koji su to znakovi po kojima se raspoznaje da netko imade redovničko zvanje, to je stvar koja ne spada u moj djelokrug. U toj stvari dat će takvoj osobi najbolji savjet njezin duhovni vođa ili ispovjednik. Ja bih htjela svratiti samo pozornost na one tjelesne i psihičke zapreke koje, osim rijetkih izuzetaka, onesposobljuju pojedina lica za taj stalež. Današnji moderni samostani ne primaju ni jedne kandidatkinje, prije negoli je bila savjesno liječnički pregledana. Stoga mislim, da ne će biti suvišno, ako i vi nešto znadete o tim zaprekama.

Htjela bih ponajprije svratiti vašu pozornost na prastari zakon narodni i Božji, da Bogu treba uvijek prikazati najbolji i najsavršeniji dio ploda. Taj je način mišljenja sasvim razuman i opravdan. Jer ako se zemaljskim veličinama ne usuđujemo darovati slabe i manjkave darove, kako bismo se usudili to dati Vječnom i Najvišem? Pred Njegov oltar možemo staviti uistinu samo ono što smatramo velikim, lijepim i vrijednim. I tu ne možemo načiniti nikakva izuzetka, pa makar kako velika inače bila naša ljubav prema bolesnima i ubogima, zapuštenim i razočaranima.

I Crkva traži uvijek od svojih svećenika, da

budu tjelesno potpuno zdravi! Sasvim je dakle neispravno stanovište, kad je koja osoba bogalj ili nije sposobna za brak bilo iz kojeg mu drago razloga, da će onda »biti dobra za redovnicu«. To bi bilo isto tako, kad bi netko u starom zavjetu bio žrtvovao Bogu u čast svoje kržljavo ili na pô crknuto janje!

Ponavljam, može biti i izuzetaka, da Gospodin Bog i najbolesniji organizam upotrijebi za najveće stvari, ali to može On, a ne čovjek. Poštovanje prema Bogu zabranjuje nam, da na oltar Gospodnji položimo manjkav dar. Ako je dakle koja po nesreći bogalj, ili pati od teške hereditarne bolesti, neka ne uznemiruje samostansko poglavarstvo ili liječnika. Ona će moći i bez redovničkih zavjeta i redovničke zajednice živjeti i u svijetu, u svom zvanju, životom Bogu odanim, ako je doista prožeta tom čežnjom.

Ja mislim, drage djevojke, da ovo prividno i hladno odbijanje od samostanskih zidina nije ni okrutnost ni bahatost, već najveće poštovanje prema Bogu.

Ima međutim i drugih razloga, da se takve ne prime u samostan. To je opće dobro samostana, zajednice koja je posvećena Bogu. Pomislite samo, kako bi strahovit razorni učinak načinila u takvoj zajednici jedna na pr. sušičava nova sestra, koja bi okužila mnoštvo samostanskih članova. To vrijedi osobito za strogo zatvorene samostane. Takva sestra ne samo što ne bi

mogla svojim životom pomoći život zajednice — ona će ga možda materijalno i oslabiti — nego će još i upropastiti rad drugih zdravih i sposobnih sestara. Jedino što bi mogla jest, da dadne uzvišeni primjer, kako se strpljivo podnosi bolest.

Bila bi međutim šteta zbog ovog razloga naškoditi zdravstvenim prilikama u samostanu, jer bi takav primjer ona mogla dati živeći i u svijetu, gdje imade mnogo i nestrpljivih i malodušnih bolesnika.

Ali i druge, koje nemaju kakvu zaraznu bolest, — a nemaju pravog zvanja — neka ne čeznu za tihim samostanskim zidinama, jer to nema smisla. Život je u samostanu povezan redom, koji nije nipošto komotan. U ranu zoru molitve, jednostavna ishrana, za sve jednako obvezatna, dovoljna samo za zdravi organizam. Vječne isprike i izuzeci u zajedničkom životu rađaju kod drugih negodovanjem. Ako se opet lakoumno zanemaruje zdravlje, to je grijeh proti vlastitom životu. Ako se naime lakoumno izvrgava zdravlje različnim bolestima, prelazi se malo po malo u polagano samoubistvo, a to je grijeh protiv pete zapovijedi. Ako gospodin Bog hoće da ima bolesnica u samostanu, mogu oboljeti one koje su već unutra i koje su Mu već kao zdrave služile. Te naravski zbog bolesti ne će ostaviti svoj red. Duša, koja imade doista pravo zvanje, ne može htjeti da bolešću ili tjelesnom slabošću poremeti

red zajednice ili da ugrozi njezino zdravlje! Duša, koja čezne za odricanjem neka tu čežnju pokaže odmah na prvom koraku, te bude li pronađena nesposobnom, neka potraži drugi način života.

S liječničkog stanovišta treba jednako strogo osuditi i one osobe, koje osuđuju same sebe na redovnički život, jer su ogorčene zbog nesretne ljubavi. Može se mirno reći da takve osobe same sebe osuđuju na takav život. Upravo osuđuju! Može li naime tko kazati, da iz poštovanja i ljubavi žrtvuje svoj život S t v o r i t e l j u, kad ga je već prije toga želio prikazati nekom s t v o r e n o m b i ć u, ali ga je ono odbacilo. Kako možemo govoriti i očekivati tamo vječno djevičanstvo u čistoći, gdje još možda postoji tjelesna nevinost, ali svakako ne duševna. Duševna je naime nevinost razorena time što je dotična osoba, tražeći zemaljsku ljubav, nije postigla i s toga ostala razočarana. Ako dakle takva osoba uđe u samostan, žrtva njezina života ne samo da obično nije savršena, nego sakriva u sebi neprestanu opasnost za osobu samu i za njezinu okolinu! Takve naime osobe prouzrokuju često u samostanima katastrofe, zbog kojih se onda mnoge i nevine optužuju. Duša jednom okupana u čestim seksualnim predodžbama, može na to na neko vrijeme i zaboraviti, ali opet i opet lako to ponovno iskrsava, i ona pada u napast. Istina je, sv. Pavao piše u svojoj drugoj

poslanici Korinćanima riječi Kristove: »Dosta ti je milost moja«. Istina je i to, da životu, koji je pun milosti, nije ništa nemoguće. Ipak ja kao liječnica mogu da savjetujem samo jedno: Ona osoba koja je već jedamput zaželjela živjeti bračnim životom i nije se od te želje potpunoma oslobodila, neka nikako ne polaže vječne zavjete djevičanstva, osim ako je kod nje pitanje zvanja neoborivo tvrdo.

Vjerujte mi, drage moje, ne možete se osposobiti za redovnički život sa sanjarijama u mladom djevojačkom razdoblju ili sa lakoumnom odlukom, da ćete imati obezbjeđeni život. Zato je potrebna velika duševna zrelost, poziv Božji i potpuno tjelesno zdravlje. Ako kojoj bilo što od ovoga ne dostaje, takva ne može postati jedna od izabranih.

Ja sam već, drage moje, i prije već spomenula, da u velikom cvjetnom Božjem vrtu ljiljani, koji gledaju prema nebu, ne stoje na posljednjem mjestu. Htjela bih sada nadovezati i ovo: Da uzmognete biti Božji vrt, nije bezuvjetno potrebno da budete bijeli ljiljani. Ako se već hoćete podložiti u svemu svetoj volji velikog Vrtljara, onda možete biti i male ljubice, divne aloje, koje cvatu samo svake stote godine, ili hirovite orhideje. Pod Njegovom rukom, koja sve zalijeva i kljaštri, možete Mu služiti na beskrajnu radost u bilo kojem obliku.

— Tako je! — svršila je misao gospojica Flora.

Bila je već pala tama. Oluja se je stišala. Nebo se je razvedrilo, i one koje su provirile kroz prozor, zaviknule su u čudu:

— Ej, kako je lijepo zvjezdano nebo! Sad su potrčale sve k prozorima i ustanovile, da oluji nema više ni traga. Prošli su oblaci, nestalo je grmljavine. Sve je prošlo, samo su vječne svjetiljke iz dalekih visina pitomo blistale šaljući svoj sjaj iz neizmjernog Gospodnjeg svetišta prema dubinama djevojačkih duša.

Djevojke su nekoliko časaka zadivljeno gledale prema nebu, dok je Jelena nečujno otišla glasoviru, da uzbuđenim srcem poprati divnu pjesmu, koju su sve spontano zapjevale:

»Slavi Te, Veliki nebeski Stvoritelju,
velika sveta pjesma svemira,
nebo, zemlja i hiljade zvijezda.
I molitva skrušenih srdaca kad progovori, i nebeska nĕk se potresu tjelesa,
Vođa, kog sunčana zraka sluša,
Gospod je moćan, zapovijed Njegova se čuje
I blagoslov Njegov dolinu nam puni . . .
I blagoslov Njegov dolinu nam puni!«

— Čudnovato, kako mi je postalo sve jasno! — šapuće Olga naslonivši glavu na rame predavačice. Koliko mi je bilo u duši i sumnje, i grmljavine, i bljeskanja, a sada preda mnom blistaju samo zvijezde s visina . . . Draga moja gospođo

doktor, u koji bih ja mogla samostan? Gdje bih mogla najbolje odgovoriti svom pozivu? ... Zar ne, ja ću biti sposobna? ...

*

Tvoje patriotske dužnosti ...

Draga sestro, eto prispjela si do kraja ove moje male knjiže, u kojoj sam Ti pomogla riješiti ona mučna pitanja s kojima se Tvoje srce tako često bavilo. Pokazala sam Ti odgovore, u kojima se prirodna znanost i kršćanski moral tako divno slažu. Nisam Ti kazala više, nego tek toliko koliko Ti je potrebno znati. Ali što je potrebno, to sam rekla. Govoriti o tom više, bilo bi i suvišno, a možda i štetno za Te samu.

Na koncu htjela bih Ti kazati i staviti na srce nekoliko riječi o Tvojim nacionalnim dužnostima.

Nije dovoljno, da se zadovoljiš jedino time, da izvršiš samo svoje žensko zvanje. Ti imaš teške i odgovorne dužnosti prema svojoj domovini. Ako listaš povijest svijeta, naći ćeš kod svih naroda i u svim vremenima ženâ, koje su uložile svoj rad, svoju ljubav, svoju srčanost i svoj život u službu domovine i svoga naroda. One su se

borile zajedno sa svojim muževima, da obrane svoju domovinu. Te dužnosti čekaju i Tebe.

Ne mislim time reći, da opašeš sablju i obučeš oklop, da se svrstaš u bojne redove i da se provlačiš kroz crne šančeve. Tvoje je oružje sasvim drukčije, i Tvoja usluga domovini sasvim drukčija.

Narav je ženskoga bića, da svugdje unosi mir, red, nježnost, toplinu. Vojnici, koji ostavljaju kod kuće nježne, čiste i uzorne žene i zaručnice, bore se na bojnom polju poput lavova, jer je njihova misao kraj njihovih žena i zaručnica, i braneći domovinu znadu, da u prvom redu brane ono toplo gnijezdo, onaj kutić raja, koji su savili ili će još saviti u svojoj lijepoj domovini. Uzorne žene i majke uzgajaju uzorne patriote, i više vrijedi domovini tihi kućni uzgoj u patriotskom duhu, nego stotinu bučnih političkih govora.

Djevojke i žene su čuvarice narodnih tradicija, narodnih svetinja. Gdje žena ne čuva kuće, gdje joj ne drži tri ugla, brzo se razvodnjuje i narodni duh, i narodni karakter. Ako je katoličkoj djevojci svejedno, bio njezin muž katoličke vjere ili ne bio, onda je takva žena kadra izdati sve što joj je najsvetije i najmilije na svijetu. Ona time i vanredno slabi narodni duh, jer indiferentnost u vjerskom pogledu povlači za sobom i indiferentnost u cjelokupnom mišljenju i djelovanju, ubija po malo volju za sve teže pothvate, razara idealizam i od negda čestitih i

vrijednih patriota stvara moderne internacionalce, kadre da prihvate sve nauke pogubnih internacionalnih kulturnih i filozofskih sistema.

Čista katolička djevojka, koja u svojem zaručničkom snatrenju gleda svoj budući dom pun zdrave i vesele djece, danas stanovnika zemlje, a sutra stanovnika neba, koja nad sobom i nad svojom djecom osjeća čvrstu i očinsku ruku svoga muža, kako ih brani i hrani, ta je djevojka najbolje jamstvo za sretnu budućnost svoje domovine, ta čini svojoj domovini najdostojnije usluge.

Uz lovor-vijenac junačkoga mladića na bojnom polju, najljepši je ures domovini bijeli mirtin vijenac čiste djevojke uz domaće ognjište.

*

SADRŽAJ:

Dopuštenjem duhovne oblasti od 10. V. 1940. br. 3996

Dr. TIHOMIR TOTH, sveučilišni profesor:

PROLJETNE OLUJE

Drugo povećano, dotjerano i krasno opremljeno izdanje.

U prekrasnim stranicama ove knjige otkrivamo dubokog poznavaoca mladih duša i iskrenog prijatelja mladih srdaca, čija pregnuća i borbe za velike i plemenite ideale oslabljuje, a često i lomi, bura mladosti — proljetne oluje! Knjiga je doživjela već bezbroj izdanja na evropskim jezicima, a prvo je njezino hrvatsko izdanje već davno razgrabljeno!

Ovo je uistinu najljepša i najkorisnija knjiga na hrvatskom jeziku, koju bismo trebali dati u ruke svoj našoj — napose školskoj — muškoj omladini, da joj bude savjetnikom i vodičem u burno i prelazno doba mladosti. Omladino, oci, majke i odgojitelji posegnite za ovom knjigom! Stoji 15, a uvezana 25 dinara.

Naručuje se kod Zbora Duhovne Mladeži, Zagreb, Kaptol 29, a dobije se i u drugim knjižarama.

IZDANJE NAKLADE: »SPES«

Zagreb, Martićeva 7.

I. Dr. Margareta Csaba:

NJEZINO PROLJEĆE

Prekrasna knjiga za mlade djevojke, napisana od odlične katoličke liječnice. Pisana neodoljivom toplinom, finoćom i poznavanjem stvari. Potrebna svakoj djevojci u razvojnim godinama.

Broširana: Din 15 (još samo nekoliko komada).

Vezana: Din 25.

II. N. Hartmann:

KAKO SAM DOŠAO NA SVIJET?

(I. Dio)

(Za djecu od 8—10 godina)

Ovo je prva i jedina stvar na našem jeziku kod nas. Tko pozna život današnjeg djeteta, taj zna procijeniti ogromnu važnost ove knjižice. Ovo treba da ima svaka mati! A kao majčin dar — i svako dijete!

Kartonirana, s krasnim slikama: Din 2.—.

III. N. Hartmann:

KAKO SAM DOŠAO NA SVIJET?

(II. Dio)

(Za mušku i žensku omladinu iznad 12 god.)

To je nastavak I. dijela. Knjižica prati seksualni razvoj dječaka i djevojčice na tjelesnom i duševnom polju — i daje im siguran i jasan putokaz!

Nazori, koji danas vladaju, seksualne borbe u kojima se danas nalaze mlade djevojke i mladići dokazuju važnost, potrebu i savremenost ove knjižice!

Kartonirana, s krasnim slikama: Din 3.—.